

Masteroppgave

MHS704 Helse- og sosialfag

Hvordan opplever barnevernsungdom sine positive og negative møter med hjelpetjenestene?

Torben Skretting

Totalt antall sider inkludert forsiden: 89

Molde, 30.04.2018

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 30

Veileder: Hans Petter Iversen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 30.04.2018

Ansiktet ditt

eg har vore på leit itte kim eg e
og har nok langt igjen for å finn' ut det
eg har gått meg vill og vore blind
men ei aning sive sakte inn
ansiktet ditt
gjenspeile' mitt
eg blir te meg
i møte med deg
eg blir te meg
i møte med deg
eg blir te meg
i møte med deg
eg har trudd blindt på eget vidd og vett
eg sko tenka meg fram te kjærlighet
i auene dine har eg ant et glimt
av ei opplagt meining – i et skimt
det e kanskje ikkje meg og mitt som e først
det e kanskje vårt møte som e størst
eg blir te meg
i møte med deg
eg blir te meg
i møte med deg
eg har tenkt: eg tenke dermed e eg te
nå ser eg: det at du e gjør at eg e
ansiktet ditt
gjenspeile mitt
eg blir te meg
i møte med deg
eg blir te meg
i møte med deg
eg blir te meg
i møte med deg

Bjørn Eidsvåg

Forord

Takk for at du vil møte meg! Det at du leser denne teksten, er nemlig ikke bare et møte med en tekst, du møter også meg i denne teksten; en smart, dum, morsom, kjedelig, bråsint og tålmodig kar. En enkel og komplisert type som er reflektert og ureflektert, jeg snakker før jeg tenker, og jeg tenker før jeg snakker, er kort sagt et ganske vanlig menneske.

Jeg tenkte at jeg skulle ut i verden for å forske, men jeg har kanskje forsket mest innover, blitt bedre kjent med meg selv. Jeg hadde tenkt å bli bedre kjent med mine informanter, men jeg ble også bedre kjent med meg selv. Tusen takk til mine informanter som både har gitt meg utsyn og innsikt. Takk for at dere belyser teori på en ny måte, skaper refleksjon og ny forståelse hos meg. Takk for at dere har vært så tøffe og velvillige, og stilt opp til samtaler med meg.

Takk til Ingrid, Emilio og Daniel. Mitt møte med dere, gjør at jeg finner meg selv. Jeg blir til meg, i møte med dere. Dere har størst del i min forforståelse. Det er kanskje ikke meg og mitt som er først? Det er kanskje vårt møte som er størst? Midt i studiet opplevde jeg mitt første møte med Daniel. Det var ikke et fysisk møte, men et møte med deg på ultralydundersøkelse. Kraften i møter har jeg ikke sluttet å undre meg over, når et slikt ikke-fysisk møte kan ha en slik kraft. Nå i slutten av studiet, så er du blitt fem måneder, og jeg har daglig møter med deg som endrer meg. Mitt relasjonelle perspektivståsted bekreftes hver gang et slikt lite barn smiler og søker kontakt. Emilio: Du synes at det har vært dumt at jeg har skrevet om «dumme» møter. Når jeg snakka med deg om dumme møter, så fortalte du en historie om et barn i barnehagen som ikke fikk være med i leiken. Fireåringer ser altså at «dumme» møter kan handle om ekskludering.

Det er ikke bare teori som har gjort meg til den fagpersonen som jeg er. Det er møter, det er empirien som skaper og gjenskaper teori, og som skaper og gjenskaper refleksjoner om teori. Takk til alle jeg har møtt som har gjort meg til den jeg er, og som har brynt seg på meg, slik at jeg har måttet bryne meg. Takk til Jogeir Berg, Tore Andestad, Solveig Botnen Eide, Reidun Follesø for innspill. Jeg må også takke NSD, kollegaene mine, høyskoleansatte, medstudenter, ungdommene «mine» fra jobb, og aller mest takk til ungdommene som sa ja til å bli intervjuet av meg. Dere er best, Håper vi møtes igjen! En spesiell takk og hilsen til Hans Petter Iversen; veilederen min: Interaksjoner er alltid i bevegelse, det er som to steiner som ruller mot hverandre, alltid i bevegelse, de forblir det samme, men forandrer også hverandre. Du har vært en passelig hard stein å bryne seg på, og det har jeg behøvd! Det gror ikke mose på rullende steiner, eller som du kanskje ville sagt: Det gror ikke mose på «The Rolling Stones».

Sammendrag

Møter skjer hele tiden. De kan være nyttige eller mindre nyttige. Studiet har dreiet seg rundt barnevernsungdoms opplevelser av møter med barnevern og andre tjenester. Studien er kvalitativ, der fire ungdommer på 16-17 år ble intervjuet med en åpen intervjuguide. Positive og negative opplevelser med møter var utgangspunktet for samtale. Intervjuene ble avsluttet med å spørre informantene om deres råd for å få til bra møter.

Hensikten med forskningen har vært nettopp dette; øke andelen gode møter mellom barnevernsansatte og ungdommer, basert på de unges opplevelser.

Alle ungdommene har opplevd både gode og dårlige møter. Når unge opplever at møtene er gode, så beskriver de uten unntak at det er mennesker de har møtt. Årsakene til at møtet ble bra, tillegges menneskenes personlige egenskaper. De har ikke møtt en «tjeneste». Når møtene beskrives som mindre vellykkede, så er det fortsatt mennesker de har møtt, ikke tjenester. I noen tilfeller tilskrives det dette menneskets iboende dårlige egenskaper, i andre tilfeller tilskrives de dårlige møtene feile teknikker eller lignende som de ansatte brukte i møtet. De unge peker særlig på tid, tilgjengelighet og menneskesyn som sentrale element ved dårlige møter.

«Tjenester» finnes ikke. Oppgavens konklusjon er at det er mennesker som har eller ikke har tid og tilgjengelighet. «Barnevernstjenesten» kan ikke ha et menneskesyn, det er det mennesker som har. Mye forskning peker på at unge ønsker å bli sett. Denne forskningen kaster nytt lys på at unge ønsker å se mennesker, ikke en rolleutøver.

Nøkkelord: Barnevern, medvirkning, relasjon, interaksjon, makt, tjenester.

Abstract

Meetings happens all the time. Useful or useless. This study investigate meetings between workers in the Child welfare services and youths who receive child welfare services. A qualitative study including four youths investigated their positive and negative experiences. The interview ended with questions regarding advices for better meetings.

The purpose of this investigation has been just this; increase the numbers of good meetings, based on the youths experiences.

Everyone experienced both good and bad meetings. When experienced well, they describe meetings with humans. The reasons seems to be contributed to the other persons personal qualities. They didn't meet a "service". When meetings is described less fortunate, they still tend to explain that it was a meeting with another human. Not "services". In some cases the youth ascribes this to this persons inherent bad qualities, in other cases bad meetings is understood as wrong techniques or similar used by employees. The youths point out lack of time and accessability along with perspectives on human value to interpret unsuccessfull meetings.

“Services” does not exist. This thesis conclude that humans can have time, availability and perspectives om human value. Science seems to enlight that “clients” wants to be seen. This science casts new light on the fact that youths also wants to meet humans, not a role performer.

Keywords : Child welfare, participation, relation, interact, power, services

Innholdsfortegnelse

Forord	5
Sammendrag	6
Abstract	6
1. Introduksjon	10
1.1 Bakgrunn for valg av tema	12
1.2 Presentasjon av tema	13
1.3 Oppgavens formål og forskningsspørsmål	14
1.4 Begrepsavklaring	16
2. Teori: Et kulturpsykologisk perspektiv	16
2.1 Interaksjonalisme: Et relasjonelt perspektiv	18
2.1.1 Utøvelsen av relasjoner forstått som rollespill	19
2.1.2 Komplekse responderende prosesser	19
2.2 Kontekst og diskurs	21
2.2.1 Makt	22
2.2.2 Makt i en barnevernkontekst	22
2.3 Medvirkning	24
2.3.1 Objekt eller subjekt	26
3. Metode	27
3.1 Forforståelse	28
3.2 Kvalitativ metode	28
3.3 «Veien»: Stegvis forklaring av hva jeg rent faktisk gjorde	29
3.3.1 Veien til individuelle intervju	29
3.3.2 Veien til utvalg, utvalgskriterier og kommunikasjon med NSD	30
3.3.3 Veien til åpen intervjuguide	31
3.3.4 Hvem som ble mine informanter og gjennomføringen av intervjuene	31
3.4 Transkribering	33
3.5 Analysen	33
3.5.1 Første fase: Helhetslesning	34
3.5.2 Andre fase: Tekstkondensering og en synoptisk framstilling	35
3.5.3 Tredje fase: Kategoridanning og plassering av tekst i kategoriene	35
3.5.4 Fjerde fase: Tolkning	36

3.6 Etikk.....	36
4. Essensene av empiri	38
4.1 Innledende presentasjon av ungdommene	39
4.2 Makt.....	41
4.3 Medvirkning	43
4.4 Være et menneske	46
4.5 Tjenestenes organisering.....	49
4.6 Tidsaspektet	52
5. Drøfting	53
5.1 Makt.....	56
5.2 Medvirkning	58
5.3 Være et menneske eller et objekt?.....	60
5.4 Tjenesteorganiseringen: Møtenes kontekst.....	63
5.5 Tidsfaktoren	64
6. Metodisk etterord	66
6.1 Prosessen eller «veien»	66
6.2 «Sluttproduktet»	67
7. Konklusjoner og avslutninger.....	68
Litteraturliste	72
Vedlegg 1 : Informasjonsskriv.....	81
Vedlegg 2: Godkjenningsbrev fra NSD	84
Vedlegg 3: Synoptisk sammenstilling.....	89

1. Introduksjon

En kan ha en tendens til å teoretisere og fagliggjøre i for stor grad når vi prøver å forklare bakgrunn for forskningsnysgjerrighet. En kan stå i fare for å underminere både egen personlighet og egen empiri og egen tolkning av egen empiri. «First, the individual researcher is required to reflect upon his or her own life history and how this has shaped the manner in which he or she reflects upon experience” (Stacey og Griffin 2005, s. 10). Forsker må reflektere over ikke bare erfaringene sine, men også over narrativene sine (Røkenes, Odd Harald og Hanssen, Per-Halvard 2002, s.111ff) , og livstolkningene som ligger til grunn for at akkurat det ble «my story». Som person er jeg nysgjerrig, en Espen Askeladd på forskningsveien som synes at veien og alt jeg finner underveis er like spennende som målet. Jeg liker å stoppe opp underveis, og undre meg over ting. Jeg er slik filosofisk anlagt. Livet har, så langt, også vært en livsreise, og alt jeg har erfart tar jeg med meg inn på forskningsveien.

På min livsvei har jeg møtt mennesker som har gjort sterkt inntrykk på meg, alt fra møter med Robert Mugabe og Paul Gascoigne til «ekstraordinære» møter med «ordinære» mennesker. Min søster har jeg møtt mange ganger, men et møte med henne har endret mitt liv, ja reddet mitt liv; Det var en sommerferie, søsteren min hadde tatt sine første svømmetak dagen i forveien. Jeg var yngre, badet, og i ferd med å drukne. Mine foreldre var borte, og min søster svømte ut og reddet meg. Kraften i dette møtet, hvordan det endret syn på seg selv, andre, og søsteren min, satte spor. Samtidig er konteksten viktig; det at hun tok en sjanse, hun behersket ikke svømming selv, men valgte likevel å ta sjansen. Senere i livet var jeg med på ultralyd og hadde mine første møter med mine barn. Jeg ble overrasket over kraften i disse møtene, som ikke en gang var «fysiske» møter, og jeg forsto at nå er livet mitt forandret for alltid.

Jeg har studert ulike fag. Tidlig studerte jeg sosialantropologi, og jeg merker meg at jeg tar med meg mitt sosialantropologiske «blikk», iblandet litt filosofi, inn i andre studier og (arbeids)praksiser.

Jeg har hatt en forkjærlighet for å undre meg over sammenhenger. Jeg har undret meg over menneskets frihet versus menneskets ufrihet i et filosofisk antropologisk teologisk perspektiv. Jeg har gradvis beveget meg bort fra «matematiske» forståelser av samfunnsammenhenger. Mennesket oppfattes ikke 50% fritt og 50% ufritt. Sammenhenger kan ikke forståes som atskilte klosser eller deler som settes sammen til en sammenheng. Jeg har også beveget meg bort fra en forståelse av mennesket som «litt» fritt og «litt» bundet. Jeg betrakter nå menneskets utgangspunkt som «mye» fritt, og «mye» bundet. Forbehold er kontekst og handlinger en har gjort. Om konteksten er barnevernsbarn så er sammenhengen mellom fri og ufri annerledes. Om en har gjort (i hvert fall slik domstolene ser det) ulovlige handlinger, så vil en også være fri-ufri på en annen måte.

På sosialantropologistudiet var det en ny verden som åpnet seg, en verden som beriket meg med en helt ny, spennende virkelighet.

På studiet møtte jeg Fredrik Barth som hevdet at etniske grupper og nasjoner ikke finnes. De «oppfinnes» når svensker og nordmenn titter på hverandre og finner ut at vi er da ikke av «samme slag» (Barth 1991). Sosialantropologistudiet åpner øyner for at mennesker betrakter sosiale konvensjoner ulikt, og det har vært nyttig i forhold til kritiske refleksjoner over norske sosiale konvensjoner. Min inngang til studier er at jeg både ser etter, og ønsker å bli overrasket av nye betraktninger. Når noen av og til spør meg om hvem mine faglige forbilder er, så har jeg svart «rumpnissene» i Ronja Røverdatter, som sier «Hvorfor det da? Hvorfor gjør hun det på det her viset?» Personlig drivkraft som medførte sosialantropologistudiet, er en paradoksal undring: En nysgjerrighet over hvor like vi mennesker er, når vi er så forskjellige. Dette paradokset har forfulgt meg i senere studier og arbeid.

På min arbeidsplass i et tiltak i barnevernstjenesten har jeg reflektert mye over relasjon og møter. Når jeg møter en barnevernsungdom, møter jeg da en som er av «samme slag» som meg selv? Eller skapes en sosial konstruksjon av at «han» er «svensk», mens jeg er «norsk»? Og hva med den andres oppfatning av rollene? Blir den ansatte betraktet som en personifisering av overmakten? Mens ungdommen betrakter seg selv som maktesløs? Hvilken innvirkning får dette på relasjonen? Hvor fri er jeg/den andre egentlig? Jeg har forsøkt å lytte til ordene de unge sier til meg, og jeg har også prøvd å reflektere over hva de sier «bak» ordene sine. Når jeg er i en relasjonsbyggingsfase, så opplever jeg at de unge «bak» ordene sier: Kan jeg stole på han? Er han en motspiller eller en medspiller?

På arbeidsplassen har jeg også møtt unge som har fortalt om svært sterke møter. Noen har fortalt om svært dårlige møter, mens andre har fortalt om møter som har vært svært positive og livsforvandlende. Disse opplevelsene er også medvirkende til at jeg har blitt så opptatt av møter.

Jeg opplevde møter som «magiske», i den forstand at det var svært vanskelig å forklare hva som hadde skjedd. Gode møter opplevdes som å være delvis uforklarlige. Å forklare møtene med min faglige dyktighet, eller ungdommens velvilje, opplevdes som å ikke være hele forklaringen. Jeg hadde møter der jeg gjorde alt «rett», men alt ble feil, og jeg hadde møter der jeg «tabbet meg ut», men det ble bra. Jo mer jeg forsøkte å reflektere over dette, jo mer framsto det som uforklarlig. Dette mystiske, uforklarlige, uberegnelige, passet ikke inn i teoretiske kausale modeller, eller mer instrumentelle, mekaniske modeller over relasjon. I fagteori fant jeg «ingredienser» for å lage gode møter, men «oppskriftene» opplevdes som å mangle «noe», ikke være komplette. Det opplevdes som at det var noe mellom de to som møttes, som var både ubegripelig og uforståelig, ikke kalkulert eller jobbet fram, som noen ganger kunne føles magisk. Dette mellom de to møtende, opplevdes som noe som lå og dirret, og at denne dirringen ikke enkelt kunne forutsies som å ende i et godt eller et dårlig møte. En kunne nok se etter faktorer/forklaringer i aktørene, men dette opplevdes ikke som å være hele svaret.

Jeg hadde nettopp lest Reidun Føllesø sin rapport «Det magiske øyeblikket. Hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter» og der beskriver Kevin, hvordan hans møte med en hjelper opplevdes som magisk for han:

«Så da ringte ho Marianne, så spurte ho om det var noe jeg trengte hjelp til, så sa jeg at ja, om du hadde hatt et brød eller noe sånt jeg kunne fått, så hadde det vært kjempegreier... så dro ho ned og kjøpte hamburger til meg... men selv om den burgeren var svidd, og det var ikke noe spesielt god hamburger, så var den god likevel... den var gitt med så godt hjerte at burgeren var veldig god, så... jeg kommer ikke til å glemme den dagen. Det var et magisk øyeblikk.»

(Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet 2010, s.14).Også gjengitt i (Follesø, Halås, Anvik 2017, s. 23)

Jeg arbeider utadrettet mot barnevernsungdommer, og drar med jevne mellomrom på hjemmebesøk til ungdommer, gjerne med hamburger. Noen ganger svidde og dårlige, og andre ganger gode hamburgere. Denne teksten og konteksten var gjenkjennbar for meg, og for egen praksis, og derfor reflekterte jeg vel ekstra over tematikken. I forhold til det relasjonelle, og til medvirkning, så reflekterte jeg over hva dette «med» kunne være. Hva er det som virker med i en relasjon? Hvordan «opptrer» denne dynamikken? Å virke indikerer noen krefter som er i gang, noe som fører til bevegelse. Hvordan «opptrer» disse kreftene? I en relasjon kan en billedlig se for seg to som haler og drar sammen, noen ganger synkront og i et samarbeid, mens det andre ganger (vanligvis?) ikke er «synkront». Hva er mekanismene som medfører dette? Hvem bestemmer «rytmen» og retning? Hvem har definisjonsmakt? Hvordan forstå makt? Motmakt? Avmakt? Hvor lett er det å styre slike samhandlingsprosesser? (Mesel, Terje og Leer-Salvesen, Paul 2013)

I den samme rapporten blir både ungdommer og voksne spurt om å forklare hva som gjør at unge blir «utelukket». De voksne bruker egenskapsforklaringer hos den unge for å forklare «utelukkethet». De forklarer det med den unges atferd, og de handlingene den «utelukkede» ungdommen bruker. Ungdommenes forklaringsmodell er mye mer relasjonell og emosjonell. De peker på hvordan ungdommen har det, mens voksne ser på hva den unge gjør. Ungdommene forklarer fenomenet som noe som skjer på bakgrunn av de relasjonene som den unge står i, og hvordan den unge forstår seg selv i lys av sine relasjoner. (Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet 2010)

Som barnevernsansatt gjenkjente jeg både voksenperspektivet, og at det kunne overføres til tjenestens ansatte. Barnevernsansatte kan i for stor grad ser på atferd for å forstå ungdommen, og overser emosjonelle og relasjonelle faktorer for å forstå den unges liv.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Før jeg bestemte tittel og teoretisk forankring, måtte jeg forske på tilgjengelig forskning. Jeg måtte finne ut hva som var blitt gjort før, slik at min forskning hadde relevans, var innovativ og en kilde til, ikke bare ny kunnskap og svar, men ny refleksjon.

«Svært mange kvalitative studier nøyer seg med å studere ett miljø. Hvis en slik studie i liten grad trekker inn andre liknende undersøkelser eller generell samfunnsvitenskapelig teori, kan resultatet bli temmelig nærsynt» (Repstad 1998, s. 29).

Forskning på barnevernsungdoms opplevelser av møter

Siden jeg arbeider i barnevernsfeltet, er det ekstra viktig å se og sammenligne min forskning opp mot annen komparativ forskning. Forskere som forsker på hjemmebane står i en ekstra fare for å bli nærsynt. Jeg har sett hovedsakelig på forskning i norsk kontekst.

Det er skrevet veldig mye om ungdommers forhold til hjelpere, også i et relasjonelt perspektiv. Det er også gjort kvalitativ forskning som tar utgangspunkt i unges beskrivelser av relasjonen til hjelpere. Noe av denne forskningen har også et ekstra blikk på medvirkning. Faglig er det stor enighet om at relasjonskvaliteten er den faktoren som er viktigst for å få til endring. Det er forsket mest retrospektivt, der de unge ser tilbake i tid på erfaringene sine med barnevern, mindre på nåværende barnevernsungdommer (Thrana 2008, s.27ff).

Ut fra min kunnskap, så er det Solveig Botnen Eide som har gjort forskning som er mest lik min forskning. Hennes forskning ligner min forskning i tematikk og forskningsdesign/metode mens teoretisk forankring er annerledes. Hennes artikkel heter «Hvordan opplever barnevernets barn at barnevernet ser på dem?» Denne artikkelen er kanskje den mest sentrale artikkelen for meg. Når det gjelder hennes konklusjoner, så sier hun: «Hovedtemaet finner vi i spenningen mellom å bli sett på som subjekt og å bli sett på som objekt» (Eide 2001, s. 204). Hun finner at barnevernets barn ikke er en ensartet gruppe. De formidler ulike syn på seg selv, og de har også møtt ulike syn på seg selv i møter med barnevernets aktører (Eide, 2001).

1.2 Presentasjon av tema

Med å fastholde mennesket som å ha masse frihet og masse som binder det, så medfører det at mennesket også får mer ansvar. Som barnevernsansatt har en masse ansvar, nettopp på grunn av at en har masse frihet samtidig som en har masse som binder.

Jeg undret meg over menneskets frihet-ufrihet i en barnevernskontekst, og jeg så at perspektivet ville influere ikke bare på hvordan vi forstår ansvar, men også på selve relasjonen, medvirkning og endringsarbeidet.

Å fastholde at mennesker har masse frihet, betyr at vi åpner for at mennesker *kan* handle og samhandle på en «breiere» måte. Om en tenker at barnevernsarbeideren ikke *kan* ta telefonen når ungdommen ringer om kvelden *fordi* barnevernsleder sier at de ikke skal ta telefoner utenfor arbeidstid, så er det «feil».

En kan forstå ansvar som et relasjonelt fenomen. Mennesker *kan* gjøre kloke valg, dumme valg, og også ulovlige valg. Å fastholde dette, innebærer et menneskesyn der en fastholder menneskers mulighet til å handle, fritt og ufritt samtidig. Ansvarlig fordi en må stå ansvarlig for sine relasjonelle valg.

Jeg ble opptatt av relasjon og kontekst/diskurs og hvordan mennesker i barnevernet opplever sin frihet – ufrihet. Barnevernet er en spesiell kontekst der regler/lovverk/kultur legitimerer makt slik at fri-ufri får en annen meningsfylde.

Tenkning er også fri-ufri. Språk skaper tanker, og tanker skaper språk. Begrepet **bruker**medvirkning skaper tanker om hvem vi møter. Dersom vi, i tankene våre, møter mennesker som objekter, så vil vi trolig se dem som mer «ufrie» enn det de er?

Jeg kunne utforsket ansattes perspektiver om dette, men jeg var mest nysgjerrig på barnevernsgdommers tanker rundt dette. Jeg var mest interessert i hvordan fri-ufri kom til uttrykk i relasjoner med ansatte. Jeg undret meg over hva det vil si å være «fri». Og hva er det som «binder» relasjonen mellom ansatt og ungdom? Jeg antok at historier om gode møter, og dårlige møter, slik de unge oppfattet dette, kunne belyse dette. Mitt forskningstema ble:

Hvordan opplever barnevernsungdom sine positive og negative møter med hjelpetjenestene?

1.3 Oppgavens formål og forskningsspørsmål

Vanligvis har forskning en problemstilling som søkes å besvares gjennom forskningen. Dette prosjektet søker ikke nødvendigvis svar, men like gjerne å bringe fram flere spørsmål.

Dersom vi godtar premisset om at møter kan ha noe «magisk», uforklarlig over seg, så er ikke denne forskningens ambisjon nødvendigvis å begripe det ubegripelige. Forskningens ambisjon er ikke å forklare, men få litt mer grep på dette som kan skje i møter og mellom mennesker. Da kan vi kanskje få flere gode møter, og færre dårlige møter med de unge. Slik har forskningen et politisk mål; jeg håper at de unge, slik de opplever det, skal få gode møter med hjelpeapparatet. Sekundært er målet at praktikere skal få utbytte av forskningen.

Tilslutt kan jeg også håpe på at mennesker som beslutter hjelpeapparatets organisering, skal få et utbytte. Det vil trolig være slik at hjelpeapparatet kan tilrettelegge på systemnivå for å optimalisere muligheten for å få gode møter. Håpet er at forskningen kan ha overføringsverdi til alle offentlige tjenester som møter unge.

Repstad snakker om at forskningens tematikk og problemstillinger kan være teoridrevet, problemdrevet eller empiridrevet (Repstad 2007, s. 31f). Denne forskningen har vært drevet av alle tre motivene.

Forskningen har som formål å ta samfunnsansvar. Det er en levende debatt i samfunnet rundt barnevernets organisering, og hvilket barnevern vi ønsker oss. Særlig dagsaktuell er den nye barnevernsloven som godkjennes i disse dager. Forskningen kan belyse ny lov og ellers leses som et innlegg i barnevernsdebatten.

Fokuset mitt i intervjuene med de unge har vært på «møter».. I beskrivelsene av de gode og dårlige møtene var jeg særlig oppmerksom på:

1. Beskrivelser av interaksjonen/relasjonen, forstått som en prosess
2. Beskrivelser av medvirkning bredt forstått. (Informasjonsflyt, makt, dynamikk og opplevelse av kontroll)
3. Beskrivelser av tjenestene og de ansatte i tjenestene
4. Beskrivelser av seg selv, selvforståelse, tolkning

Jeg valgte å ha med både positive og negative møter. Min forforståelse er at en beskrivelse av et dårlig møte også sier noe om ungdommens tanker om hva et godt møte kan være. Når Rita for eksempel sier om et dårlig møte at: «De ville ikke høre på meg», så tenker jeg at hun samtidig sier at et godt møte ville vært et møte der de hørte på henne.

Jeg hentet her teoretisk inspirasjon fra Claude Levi-Strauss som hevder at mennesker tenker i kontraster (Hylland Eriksen 1998, s. 326). Gleder kontrasterer sorg, og kontrastene gir begge fenomenene meningsfylde. Dette minner også om Gregory Bateson som snakket om «differences that make a difference». «Mann» er helt meningsløst uten «kvinne», og begge kjønnenes forskjellighet gir informasjon om hverandre (Bateson 2000).

Forskningsspørsmål

Når barnevernsungdom opplever og fortolker seg selv som ufri; hvordan virker dette inn på relasjonen/samspeillet/interaksjonen med ansatt?

Når barnevernsungdom opplever og fortolker seg selv som fri; hvordan påvirker dette på relasjonen/samspeillet/interaksjonen med ansatt?

Hvordan oppfatter ungdommen den andres oppfattelse av ungdommen, og hvordan påvirker dette relasjon/samspeil/interaksjon?

Hvordan oppfatter ungdommen at ansatt forstår seg selv, og hvordan påvirker dette relasjon/samspeil/interaksjon?

Hvordan forstå sammenhenger mellom identitet(sutvikling) og relasjoner?

Hva er positive drivkrefter som fører til medvirkning?

Hva er negative drivkrefter som forhindrer medvirkning?

Hva er det som er «utenfor» selve relasjonen som påvirker relasjon/samspeil/interaksjon?

Hva er det som gjør at ungdommen føler seg fri eller ufri? Hva består dette i?

Forskningsverdenen er en spennende kultur med svært mange normer og regler. Vanligvis skal forskningsspørsmål besvares i oppgaver. Jeg forholder meg litt filosofisk til dette og sier som «Rumprissene» i Ronja Røverdatter: «Hvorfor det da? Hvorfor må man gjøre det på det viset?

Jeg håpet på foreløpige svar, og at spørsmålene kanskje medførte enda flere spørsmål og nye refleksjoner.

1.4 Begrepsavklaring

Begreper er ikke så lette å forholde seg til som en skulle tro. Språk er ikke bare språk, og ord er ikke bare ord. Begreper som vi alle forstår, forstår vi ikke likt. Vi knytter empiri til begrepene, og slik kan begreper få varierte konnotasjoner fra individ til individ. Immanuel Kant snakket om «Das Ding an sich, und das Ding für mich» (Tingen i seg selv, og hva tingen er for meg)(Aadland 2004, s. 51). Dette innebærer et syn på begreper, at de er ord som vi alle forstår, men som vi forstår ulikt. Hva «kjærlighet» er for meg, er avhengig av all min empiri, all min befatning og fortolkning over hva det er. Ved å snakke om «kjærlighet» som et begrep som alle forstår, så står vi i fare for å ikke avsløre, men tilsløre, eller i hvert fall ikke oppdage de individuelle meningsforskjellene.

Eksempler på slike sentrale begreper i denne oppgaven er «møter», »medvirkning», «relasjon», «tjenester», «system» og «makt» Jeg er mer opptatt av å formidle hva «møter» kan være, enn av å definere begrepene. Jeg ønsker heller å belyse meningsbredden som kan ligge i begrepene. Fenomenologisk vil ungdommene belyse «møter». Personlig hadde jeg en inngang til forskningsprosessen der jeg hadde, men også bevisst valgte, en åpen, bred forståelse av hva «møter» kan være. «Møter» kunne for meg være møter på internett, videokonferanser, «ikke-møter», fysiske møter, maktmøter, emosjonelle møter, psykiske møter, gjensidige møter, telefonmøter og så videre. Det går an å oppleve at en har møtt sorgen/døden eller andre slike fenomen. Det går an å møte seg selv en del ganger, ikke bare i døren, men gjennom møter med andre. «Ikke-møter» kan være møter der en ikke føler seg møtt, ut fra eget ståsted. Det er også et møte som gjør noe med relasjonen. Essensen i alle disse ulike møtene er at de kan gjøre noe med identitet, selvforståelse og forståelse av andre. Martin Buber sier :» Alt virkelig liv er møte» (Buber i Botnen Eide m. fl 2003, s. 41).

2. Teori: Et kulturpsykologisk perspektiv

Systemteoretiske perspektiver og kulturpsykologiske perspektiver har det til felles at de ser på sosiale faktorer utenfor enkeltindividet for å forklare dets tanker, holdninger og handlinger. Det er likhetstrekk mellom disse to perspektivene. Systemer kan betraktes som kulturer, og kulturer kan betraktes som systemer.

Når det gjelder det kulturpsykologiske perspektivet, så er ikke denne «båsen» eller kategorien, en fasttømret kategori med enhetlig teori (Gulbrandsen 2006, s. 247).

Kultur er komplekst. Det kan illustreres med forståelsen av hva «kultur» er. Thomas Hylland Eriksen skriver:

«Begrepet «kultur» er ellers blitt omtalt som ett av språkets to eller tre mest kompliserte ord (Williams 1981, s.87). Tidlig på 1950-tallet samlet de amerikanske antropologene Kluckholm og Kroeber (1952) sammen 162 ulike definisjoner av kultur!»

(Hylland Eriksen 1998, s. 24)

Forståelsen av begrepet og fenomenet «kultur» forstås ulikt, nettopp fordi at en har ulike empiriske fortolkninger av hva kultur «er». I et samspill mellom to mennesker, kan en forstå det som at det er to mennesker med delt kultur som samspiller. Men det vil trolig også være nyanseforskjeller mellom individene, og en kan også hevde at det er to kulturer som møter hverandre.

En kan si at en retning er opptatt av kultur som samlende, med fokus på det som er delt og det som en er enig om som rådende verdier og normer. En motsatt retning forstår kultur mye mer komplekst og prosessuelt. Kultur er ikke harmonisk i den forstand at alle i en gruppe er enige om verdier, normer, politikk, menneskesyn og så videre. Men alle i gruppen må forholde seg til rådende syn. De trenger ikke forholde seg «harmonisk» til dette, men kjempe for endringer. Slik drives samfunn og kulturer videre, forandret og opprettholdt. Denne retningen er full av paradokser: Mennesket er både et fritt menneske som samtidig ikke er fri sin kultur. Antropologen Clifford Geertz sier: »mennesket er et dyr som er festet i et nett av betydning(er) det selv har spunnet» (Geertz i Gulbrandsen 2006, s. 250). En slik forståelse av kultur innebærer at interaksjonalisme og kultur har mange fellestrekk. Perspektiver som «bare» betrakter mennesket som sosialt, kan stå i fare for å bli «kulturfattig»; Mennesket handler og samhandler innenfor en kulturell kodeks.

Det er ikke slik at mennesker bare spinner et nett, det er mer komplekst enn som så. Subkultur illustrerer at mennesker har, søker å få, ønsket eller uønsket også andre «nett» som det tilhører. Det er også slik at det ikke trenger å være enighet om hva subnettene «er». En ungdom kan oppfatte sitt ungdomsnettverk som ønsket og som positivt identitetsskapende. En voksen kan oppfatte det samme nettverket som uønsket og identitetsskadende. Forforståelsen til de samhandlende, påvirker samspillet. Forståelsen er kultivert, dyrket i en kulturell sammenheng (Hylland Eriksen 1998).

Denne oppgaven er forankret i et slikt komplekst interaksjonelt kulturperspektiv der individet ikke kan forstås isolert, men på bakgrunn av de «nett» som individet er en del av, villet eller uønsket. Kultur finnes også i relasjoner mellom to personer, kulturpsykologi kan derfor bli nær synonymt med sosialpsykologi. Om ungdommen har en selvforståelse av å være fanget i barnevernets klør, eller nett om du vil, vil det påvirke samspillet med barnevern. Det vil også påvirke handlingene til ungdommen. Om den ansatte i tjenesten litt naivt forstår rollen sin som «snill», så vil den ansatte neppe forstå den unges uvilje mot å være barnevernsbarn. Samspillet kan bli en negativ spiral, og den må ikke utelukkende forstås på bakgrunn av den unges handlinger. Både ansatt og ungdom bærer subjektive kulturelle verdier med seg inn i samspillet, som påvirker samspillet (Gulbrandsen 2006, s.247ff).

Hva er norske kulturelle verdier som påvirker våre syn/tanker om møter? Thomas Hylland Eriksen beskriver norsk kultur som å være rural og homogen. Det homogene, idèen om at vi er så like, gjør at vi ikke oppdager og verdsetter ulikhet. DDE synger om at «det går likar no», så selv i språket vårt er likhet det beste (Hylland Eriksen, 1994) og (Klausen 1992). Trolig vil kulturer som framstiller «Røkke, Gjelsten og i,» som like, underkommunisere forskjeller, også forskjeller i makt. «Røkke, Gjelsten og i» er en sangtekst av gruppen «Trøste og bære».

En kan hevde at perspektiver som også belyser makt, trolig er «viktigere» i slike kulturer enn i kulturer der «alle» ser makt.

2.1 Interaksjonalisme: Et relasjonelt perspektiv

Det er et grunnleggende trekk i kulturpsykologisk tilnærminger at en forstår mennesket som å være grunnleggende sosialt. George Herbert Mead har hatt stor betydning for utviklingen av perspektiver som ser på prosessene som *mellom* menneskene mer enn som prosesser *inne i* menneskene. Mead utviklet det han kalte for symbolsk interaksjonisme (Iversen 2013, Grimen 2004, Gulbrandsen 2006). Gester, eller kroppslige handlinger som å rekke tunge eller vise fingeren, forstår han som symboler som kommuniserer. For å forstå symbolene så må man også beherske tolkningsrammen, det vil si kulturen. Å rape etter maten kan være flott i en kultur, mens det er svært uhøflig i en annen kultur. Når vi betrakter relasjon som noe som er *mellom* mennesker, så får det konsekvenser for ontologi.

En person som betraktes som «ikke behandlingsdyktig» blir meningsløs, for betraktningen er både «relasjonsløs» og objektiverende. Personen blir dessuten bærer av skyld, skam og udyktighet. Å gjøre den motsatte betraktningen, at behandler ikke er dyktig nok, er det samme med motsatt fortegn. Å avslutte samarbeidet med begrunnelsen at vi ikke får til samhandlingen, innebærer en relasjonell forståelse der begge parter influerer og (ideelt sett) tar ansvar for relasjon/samhandling/samspill/interaksjon (Gulbrandsen 2006).

Språk er for Mead en høyt spesialisert symbolsk samhandlingsmåte. Språket er den viktigste kilde til identitetsskaping gjennom samhandling med andre. Et identitetsdannende barn møter ikke bare den voksne i et samspill, men også den voksnes reaksjon på seg selv. Barnet øver seg på å være seg selv, ved å gå ut av seg selv og spille andre roller i lek. Samtidig møter barnet andre mennesker som reagerer på andre måter enn for eksempel fars reaksjon. Barnet leker seg fram med et lekent forhold til regler, normer, forventninger.

Barnet opplever strømmer av ulike interaksjonserfaringer som gjør at barnet utvikler sin selvforståelse fra å være en identitet i bestemt form entall, til å bli mange identiteter. Barnet (og senere som voksen) lærer seg at i denne samspillssituasjonen, så er det hensiktsmessig å framstå i denne versjonen av meg selv, mens det i andre samspillssituasjoner framstår i en annen versjon av seg selv. Mead sier :»It is the social process itself that is responsible for the appearance of the self; it is not there as a self apart from this type of experience.» (Mead 1972, s. 207 i Gulbrandsen 2006, s. 255).

For Mead er identitet sentralt. En finner seg selv i et samspill med andre. Gjennom rollelek lærer er seg å ta den andres rolle og dermed den andres perspektiv. Signifikante andre bærer også på kulturelle verdier som de bringer videre til andre, ofte noe forandret. Teorier om signifikante andre stammer ikke fra Mead, men er likevel relevant i denne oppgaven. Poenget med møter må jo være ønsker om at noe skal endres. Signifikante andre framstår som mennesker som er posisjonert på en slik måte at de har og får innflytelse på den andre. Og innflytelsen «flyter» inn i den andre. Er barnevernsarbeideren en signifikant annen for barnevernsungdommene?

2.1.1 Utøvelsen av relasjoner forstått som rollespill

Erving Goffman har skrevet boken "Vårt rollespill til daglig" (Goffman 1992), der han videreutvikler Mead sine perspektiver. Han hevder at mennesker alltid utspiller «versjonene av seg selv». Siden mennesker har ulike roller, vil de spille ut sine roller ulikt alt etter hvordan de forstår konteksten. Siden individet også fortolker hva som er den andres posisjon, så vil denne oppfattelsen påvirke hvordan en spiller ut rollen. Om jeg oppfatter den jeg møter som en naturlig autoritet, så vil jeg spille ut min rolle som «meg», på en annen måte, enn om jeg møter en som jeg ikke oppfatter som en autoritet, men som jeg tror oppfatter seg selv som en autoritet (Goffman 1992).

Jeget har også en subjektiv oppfatning av hva som ligger i rolleforventningen. Dersom oppfatningen av kelnerrollen er å være verdig, rakrygget og formell, så vil selvpresentasjonen også være slik. En annen kelner kan ønske at kelnerrollen skal være folkelig, fleipete og uformell, så da spiller han ut denne versjonen av seg selv i kelnerrollen.

Selvpresentasjon er viktig for Goffman, og den bør ikke forståes som et spill for galleriet, men relasjonelt. Mennesket har en innebygget sosial drive der de ønsker å være sosiale, og der de ønsker relasjoner. Gjennom utøvelsen av rollen søker en å presentere, ikke en rolle, men seg selv, på en slik måte at samspillet med den andre opprettholder selvet. Goffman kaller dette for inntrykkskontroll. (Goffman 1992)

Goffman anvender Sartres formidling av kelnerrollen (Goffman 1992, s. 68f) for å illustrere forskjellen mellom «backstage» og «frontstage». «Frontstage» er scenen der aktøren går inn i en rolle der den andres rolleforventning påvirker i stor grad hvordan han er en kelner på. På «scenen» spiller vedkommende rollen som kelner på en annen måte enn etter at han har gått gjennom svingdøren tilbake på kjøkkenet. Han er nå fortsatt en kelner, men utøvelsen av rollen skjer «backstage».

Forenklet kan en si at det er et element av skuespill når mennesker samspiller på frontstage, mens dette skuespillelementet er mindre backstage. På «frontstage» så er man bevisst sin rolle, og man spiller den strategisk overfor publikum, mens man er avslappet og mindre på tå hev på «backstage» (Hylland Eriksen 1998).

Dette er sentralt i oppgaven. For dersom barnevernsansatt ser sin rolle som å være en «endringsagent», så må en trolig komme «backstage» for å få til endring. Det er også sentralt for oppgaven at man legger forventninger til rollene. Forventningene er både til egen rolle, og til den andres rolle. Barnevernsarbeideren har forventninger til barnevernsarbeiderrollen og hvordan den unge skal være «barnevernsbarn», og motsatt. Arbeideren har også en ønsket rolle, den er selvvalgt, mens barnevernsbarnet neppe ønsker sin rolle. Dette får betydning for rollespillet.

2.1.2 Komplekse responderende prosesser

«Når du sier at jeg er det ene eller andre, for eksempel pliktoppfyllende, beskriver du meg som om jeg var et objekt, en stillestående gjenstand. Men jeg er ikke, jeg blir. Jeg er ikke alltid det ene eller det andre, jeg kan også være annerledes. Jeg skifter. I meg står det aldri stille. Det står aldri stille hos deg heller» (Johnsrud Langslet 2012, s. 47).

«Alt var som før, og ingenting var som før» (Lauveng 2005, s. 75). Konteksten for utsagnet er at Lauveng har vært innlagt til psykiatrisk behandling, og når hun kommer ut treffer hun en venninne i en vanlig kontekst for dem å møtes i. Alt er tilsynelatende som før, men samtidig er det ingenting som er slik som før. Relasjoner, medvirkning og møter kan forstås som hendelser som ikke skjer i et vakuum, men at de skjer i et kontinuum. Det blir da vanskelig å bestemme start og slutt, for de er kontinuerlig pågående prosesser. Prosessen er en kontinuerlig endring, flytende, ustabil og paradoksal (Iversen 2013, s.43). Det er mange grunner til at prosessene er komplekse. Er mennesker forutsigbare, alltid rasjonelle? Gjør de alltid de kloke valgene? Agerer og reagerer to forskjellige mennesker likt i samme kontekst? «Det som har positiv innvirkning på en person, kan virke negativt på et annet» (Nygård 2007, s. 170). Dette gjør samhandlingen kompleks. Og uforutsigbar. Og spennende.

«Forståelse for Gadamer er en hendelse. Det er noe som etableres i møte med Ida uten at verken hun eller jeg har kontroll over denne hendelsen. Sannhet blir dermed knyttet til erfaring – «det faktum at det skjer noe med oss når vi forstår noe.» (Gadamer, 2010, 12). Det er således både en aktiv og en ukontrollert hendelse. Gadamer kaller erfaringsgrunnlaget for våre fordommer, som han ser som både vår mulighet og begrensning (Gadamer 2003, 33ff)» (Andenæs 2013, s. 87).

Etikk kan fokusere på gjerninger, sinnelag, dyd eller annet «i» mennesket. Løgstrup og Levinas er etiske tenkere med relasjonelle perspektiv. Eide beskriver:

»Etikk har røtter tilbake til det samspillet med den andre som vi begynte våre liv med, og som senere ble en nødvendig betingelse for utviklingen av jeget og for all annen læring. Utgangspunktet for etikken, slik Levinas – og slik vi- ser det, er en respons, et svar, et an-svar (engelsk:responsibility=response-ability) som vokser ut av en tilstand av mottakende passivitet, en passivitet vi selv bryter ved å respondere, for å bli menneske, eller sagt på en annen måte, fordi vi er mennesker.»

(Eide 2003, s. 20)

Dette innebærer et relasjonelt perspektiv mer generelt på mennesket, men også at forskningsblikket blir relasjonelt. Menneskesynet er ansvarliggjørende. Hans Petter Iversen snakker om kompleksitetsteori, som kan betraktes som teoretisk overbygning til komplekse responderende prosesser, og sier:

«Kompleksitetsteori bygger på en relasjonell menneskemodell. En slik modell er ikke for meg først og fremst uttrykk for empiriske hypoteser ved at jeg gjør selve modellen til gjenstand for empirisk prøvbare hypoteser (Grimen 2004; 72). Det er mer slik at den relasjonelle modellen (er) et meningsfullt og fruktbart filosofisk-antropologisk perspektiv og utgangspunkt for

forståelsen av og forskning omkring menneskelig handling/samhandling. Slik er modellen både et (vitenskaps)filosofisk utgangspunkt for forskning og et heuristisk hjelpemiddel for å utvikle og klargjøre forskningstema, forskningsspørsmål, forskningens og forskerens rolle, framgangsmåter og prosesser» (Iversen 2013, s. 32).

Dette er sentralt fordi at teori bør ikke forstås som en «bit» av en oppgave. Teori »setter smak» på hele oppgaven. Kompleksitetstenkning koblet sammen med Goffmann innebærer et syn på rolleutøvelsen som barnevernsarbeider der rollen neppe kan forstås som «enkel».

2.2 Kontekst og diskurs

«Den objektiverende innstillingen kan innebære at den ene i relasjonen har en spesiell posisjon med tilhørende innsikt og ekspertise, og at relasjonen er en spesiell kontekst, som f.eks en avdeling for psykisk helsearbeid. I slike sammenhenger kan personer være trent – utdannet – til å innta en objektiverende innstilling og til å handle instrumentelt i den forstand at de gjør eller sier noe for å oppnå et bestemt resultat.»

(Eide 2013, s. 118f)

Kontekst dreier seg om sammenhengen relasjonen/møtet/samspeillet skjer i. En kan nikke høflig til naboen på butikken, mens en er perlevenner om en møtes i syden. Rolleforståelse er involvert. Dette var eksempel på samme personer som samhandler i ulike kontekster. Vanligst er det at enkeltindividet skifter kontekst. Et karikert eksempel: Hjemme går kanskje Fatima med hijab og sier «inshallah», men idet hun runder gatehjørnet på vei til sine venner tar hun hijaben av og sier «halla» når hun treffer dem. Mead snakker om «generaliserte andre» og mener at de er de forventningene vi tror at andre har til oss i en sammenheng. I en endret sosial sammenheng vil en tenke at det er en endring i de sosiale forventningene disse omgivelsene har til oss (Gulbrandsen 2006).

Sosialisering og identitetsutvikling handler slik sett om å «trene» seg på å finne seg selv, og sine versjoner av seg selv, ved å øve seg i ulike sosiale kontekster. Samtidig «trener» konteksten selvet. Fra tid til annen befinner en seg i kontekster en ikke har vært i før, og da blir en usikker på den generaliserte andre sine forventninger. En blir usikker på egen rolle, og på den andre sin rolle. Intervjukonteksten er et eksempel på en slik kontekst.

Når en har vært en stund i en kontekst, kan det dannes en diskurs. Diskurser «påvirker hva vi kan vite og ikke vite, se og ikke se, si og ikke si, på kompliserte og subtile måter» (Gulbrandsen 2006, s. 310) En kan møte ungdommer i en barnevernsdiskurs, og en har da bestemte forventninger til barnevernsbarnets interaksjon. Denne diskursen kan være negativt ladet med for lave forventninger til barnevernsungdommen.

Et møte med barnevern er en spesiell kontekst. Barnevernet har fått en betydelig utøvende makt til å ta vare på barn. Makten er hjemlet i lovverk og fra statens ulike myndighetsorgan. Barnevern kan ta barn fra foreldre. Denne spesielle konteksten vil påvirke møtet, interaksjonen og samspeillet.

2.2.1 Makt

»Hvem er du? Og i hvilken sammenheng er du deg? For mennesker er aldri mennesker helt alene. Mennesker er mennesker i et eller annet system. Menneskene kan endre disse systemene, men systemene kan også endre menneskene» (Lauveng 2005, s. 79).

Makt er en faktor som ligger der og influerer på samspillet og rolleforståelsen mellom de samhandlende. Mye av dynamikken i samspillet handler om forståelsen av makt. Overser en maktfaktoren i samspillet, blir det vanskelig å forstå både kontekst, medvirkning og objekt/subjekt. «Når det gjelder spørsmålet om makt...hevder kompleksitetsperspektivene at makten vokser fram og befinner seg i relasjonene» (Iversen 2013, s.40). Skjervheim skriver: «den som mest raffinert objektiverer den andre, er herre» (Skjervheim 2002, s. 25). Skjervheim beskriver jeg– det relasjoner som asymmetriske, og kaller dem for et herre-knekt forhold. Mens Gadamer beskrev forforståelse/fordom som muliggjørende og begrensende i 2.1.2, så betrakter Stig Ole Johannessen makt som muliggjørende begrensnings (Johannessen 2011, s. 163). Dette positive potensielle ligger der som en mulighet *samtidig* med det begrensende potensialet. En kan både ha, få og ta makt. Dette gjør makt komplekst.

Mead skiller mellom «play» og «games» (Grimen 2004, s. 47). Makt kan handle om makt til å bestemme regler, normer og konsekvenser ved normbrudd. Barnet leker (plays) seg fram til kunnskap om seg selv og om generaliserte andre. Det går fint an i en mor-far-barnlek å leke at far ammer et barn. «Normbruddet» kan en le av, og får ingen andre konsekvenser enn at en lærer/leker seg fram til «sannhet». Når barnet vokser til, deltar det i «games», spill der det er klarere og klarere forventninger til «regelforståelse», og normbrudd medfører sanksjoner.

En kulturelt kritisk tilnærming, også til makt, vil innebære at en «finner fram barnet i seg selv», og «leker/plays» med de sosiokulturelle konvensjonene, i tankene. Man finner fram sin indre «rumpnisse» og spør seg selv «Hvorfor det da? Hvorfor har man makt på denne måten? Kunne dette vært gjort på en annen måte?

Kultur er å ha visse verdier: Overkommuniseres «likhet» i norske barnevernsarbeideres rollebevissthet, slik at makt i relasjoner oversees?

2.2.2 Makt i en barnevernskontekst

Det er sentralt å ta en diskusjon på hva en forstår med systemer/strukturer/organisasjoner. En kan oppfatte disse fenomenene som objekter med makt. Hva forstår vi med «barnevernet»? Wadel skiller mellom egenskapsforklaringer og systemforklaringer slik:

«Mens forklaring ut fra egenskap, moral, karakter, personlighet o.s.v kan betegnes som en indre forklaring – folk handler slik og slik fordi de er slik inne i seg – så kan forklaring ut fra system betegnes som en ytre forklaring. Folk handler slik og slik fordi de ytre forhold – systemet, strukturen, mønsteret, kreftene, utviklingen, samfunnet – er slik.»

(Wadel 1988, s. 46)

Ytre forklaringer er det vanskeligere å gjøre noe med, enn indre forklaringer. De er vanskeligere å endre på. En kan liksom ikke kjempe mot markedskreftene, og det politiske system er liksom bare slik som det er, ikke lett å endre på for et enkeltindivid. Disse systemene, strukturene, kreftene synes å eksistere i seg selv ut fra en slik forståelsesmodell. Men man kan forstå dette annerledes.

Stacey er kritisk til en slik forståelse og sier:

«organizations are not systems but rather the ongoing patterning of interactions between people. Patterns of human interaction produce further patterns of interaction, not something outside of the interaction.» (Stacey 2006, s. 1)

Om systemer ikke finnes, men bare er relasjoner mellom folk, så blir forståelsen av systemer annerledes. Patterns/mønster utvikles likevel over tid, og dagens barnevernkontekst kan derfor ikke forstås ahistorisk. Historisk har barnevernstjenesten kontinuerlig hatt betydelig makt. Makten er «spesiell». Det er ikke en type makt som påvirker skatteprosent eller bompengesats, det er en potensiell makt til å gripe inn i menneskers liv, også mot barnets og /eller foreldres vilje.

Roller som «barnevernsansatt» er også en rolle som kan forstås som fri og ufri, begge deler samtidig. Og den må forstås i sin samtid, men også på bakgrunn av sin historie. Det samme gjelder jo selvsagt rollen som barnevernsbarn. Sigrid Nordstoga skriver om rollen som barnevernsarbeider, og at den kan spilles ut på forskjellige måter.

«Imidlertid er målet for om barnevernsarbeideren har gjort en god jobb for det offentlige, ikke direkte knyttet til det som skjer i ansikt-til-ansikt-møtet, men til oppfølging av de regler som systemet setter. Christiansen, Havnen og Havik (1998) viser til Stjernø, som kaller slike målinger surrogatmål» (Nordstoga 2001, s. 123).

Dersom rolleforståelsen av «barnevernsarbeider» er å gjøre en god jobb for det offentlige, så vil arbeideren prøve å fylle denne rollen. Videre: «Man kan tenke seg to rolleutforminger på hver sin ytterkant – en *regelorientert saksbehandler* på den ene siden og en *nærhetsorientert person* på den andre siden» (Nordstoga 2001, s.124).

Historisk er det mulig å tegne et bilde av et barnevern i kontinuerlig forandring, for det har vært hyppige reformer. Det går også an å tegne et bilde av barnevernet, og da i et maktperspektiv, der det har vært kontinuitet og lite forandring. Lichtwarck og Clifford spør om vi har fått et mer moderne barnevern, eller har vi bare fått mer barnevern? (Lichtwarck og Clifford 2010, s. 178).

Maktforståelse er viktig i denne oppgaven, ikke fordi at oppgavens «prosjekt» er å «minimere» makt, men belyse den, og se hvordan den får innvirkning på interaksjon mellom ansatt og ungdom. Maktforståelse henger sammen med hva vi forstår med «barnevern», «barnevernsansatt» og «barnevernsbarn».

2.3 Medvirkning

«Brukermedvirkning eller medvirkning defineres på ulike måter i litteraturen. Medvirkning beskrives å inneholde flere bestanddeler og nivå. I medvirkningen ligger det en aktivitet. Man «virker med» i forhold til noen. Begrepet er således knyttet til relasjon. Det er i en relasjon mellom to parter at medvirkningen finner sted» (Thrana 2008, s. 20).

«Selv om brukermedvirkning nærmest framstår som et nøkkelbegrep innen helse- og sosialektoren, har det snarere preg av å være et honnørord enn å være et ord med klart innhold» (Eide 2013, s. 112).

Brukermedvirkning ble mer og mer vanlig som betegnelse utover på 1990-tallet. Follesø peker på at brukermedvirkningsbegrepet er beslektet med forbrukerbegrepet, og dermed også med New Public Management (Follesø 2004). Begrepet «bruker» har blitt møtt med omfattende kritikk av mange, og har medført at man har lett etter et annet begrep enn brukermedvirkning. Mye forskning betrakter medvirkning som noe en kan ha ulike grader av. Det er ingen enhetlig forståelse av begrepet, og ofte blander man medvirkning og medbestemmelse inn som synonymer. Solveig Botnen Eide skiller mellom selvbestemmer-medbestemmer- bestemt over (Eide 2001, s. 211ff). Brukermedvirkning knyttes slik opp til begrepet bestemme og dermed også til makt.

Follesø snakker om grader av innflytelse (Follesø 2004). Christoffersen skiller mellom fem ulike nivåer, eller grader av brukermedvirkning. Det første nivået er *informasjon*, der den det gjelder får informasjon om rettigheter og plikter og planer framover. Det neste nivået er *å bli tatt med på råd*, mens tredje nivå er *partnerskap*. Da samarbeider partene og blir enige om ansvarsdeling, utforming og beslutning. Fjerde nivå er *delegasjon*, og da er beslutningsmyndighet delegert til bruker. Det siste nivået er *kontroll*, og da har bruker fullstendig kontroll over beslutning og prosessen fram dit (Christoffersen i Thrana 2008, s.21ff). Koch og Koch laget en modell særlig knyttet til brukermedvirkning i barnevernstjenesten som betrakter medvirkning som noe en kan «ha» i ulike grad. *Informasjon* er det laveste nivået av medvirkning, mens *bruk/rett til talsperson* er neste nivå. Barnets *talerett* er tredje nivå, mens *forhandlingsrett* er fjerde nivå. Siste nivået er *beslutningsrett* (Koch og Koch i Thrana 2008, s. 23).

»En bruker er en som nyttiggjør seg noe. Når en person bruker noe, gjør vedkommende det for å oppnå noe-bevirke noe eller for å få en virkning. Med denne for å- tenkingen antydes det en instrumentell tenkning, og med det en form for ensidighet når det gjelder det handlende aspektet.» (Eide 2013, s. 114).

Det er altså ikke bare begrepet «bruker» som kritiseres her. Også «medvirkning» kan høres ut som å være kausalt. Videre skriver hun om preposisjonen *med* som ligger i begrepet. Preposisjonen innebærer at det også er andre som er med og virker og som er virksomme. Hun peker på begrepet medhjelper, og viser at denne rollen snarere oppfattes som en assistentrolle enn som sjefsrollen. «En slik rangering kan også ligge i brukermedvirkning» (Eide i Mesel og Leer-Salvesen 2013, s. 115). Det er et sentralt spørsmål om hvem som skal virke i hvem sitt liv? Spissformulert går det an å betrakte Barnevernstjenesten som en tjeneste som har fått mye makt, og som i sin store nåde deretter har bestemt at bruker skal få medvirke i sitt eget liv. Barnevernsproffen Jake sier: »Når jeg får ha på meg den «kapteinhatten», så har jeg mer lyst til å styre livet mitt i positiv retning» (Sanner 2017, s. 73). «Kapteinhatten» er en rolle, og roller signaliserer makt. Eide ser på medvirkning-makt som en paradigmekamp innad i helse- og sosialsektoren, og skriver:

«En ønsket retning for endring er at mottager av tjenester i økende grad skal gjenvinne herredømme i eget liv som alternativ til det å være gjenstand for den profesjonelles diagnostiske, støttende, frigjørende eller undertrykkende handlinger (Skau 1992). En slik bemyndigelse av bruker innebærer en maktutjevning» (Eide i Mesel og Leer-Salvesen 2013, s. 110).

Medvirkning i et interaksjonalistisk perspektiv

Rolleforståelse er kompleks, og i et samspill er det ikke slik at virkeligheten «er». Gjennom samspillet forhandler man seg (kanskje) fram til «virkeligheten». Det gjør det ytterligere komplisert, at sjelden er rollene jevnbyrdige, og man er heller ikke enig om hvor jevnbyrdige rollene er.

På scenen vil trolig to personer spille rollen som Romeo ulikt. «Per» sin utøvelse av rollen som barnevernsbarn, er ulik barnevernsbarnet «Arne» sin rolletolkning. I lys av dette, forstår man «medvirkning» som noe mye mer prosessuelt, uforutsigbart og komplisert enn i tradisjonell forståelse av «medvirkning». Handlingsrommet, eller scenen om du vil, til de samhandlende aktørene, er en større scene, enn i tradisjonell forståelse av medvirkning. Goffman peker på at vi ikke bare har en rolle, men mange roller å velge i. Når det potensielle utvalget av mulige roller synker, innskrenkes handlingsrom. Barnevernsproffen Marlene sier: »Jeg har følt meg som en statist i eget liv» (Sanner 2017, s. 53).

Medvirkning blir slik mye mer dynamisk, komplisert, spennende, uforutsigbar i dette perspektivet enn i perspektiver på medvirkning, der en forstår medvirkning som noe en «har» i mer eller mindre grad. Derfor blir det også vanskeligere å styre. Medvirkning, forstått inn i teorier som kompliserte responderende prosesser, innebærer at to parter virker på hverandre, men på en slik måte at etter en respons, så fortsetter «medvirkningen», oftest noe forandret. «Medvirkning» kan slik vanskelig måles eller graderes, for den er i en stadig dynamisk forhandling, forvandling og flytende prosess.

Prosessynet er at de fenomener som «møtet» består av, i denne oppgaven fokuseres det på medvirkning, objekt-subjekt og makt, er flytende fenomener, ikke «deler» som settes sammen som puslebrikker.

Arnhild Lauveng har selv bakgrunn som både fagperson, men også en «bruker» av psykisk helsetjenester, og hun kritiserer også brukerbegrepet. Hun er opptatt av at «brukerne» er en svært sammensatt gruppe med forskjellige individer, og hun er også kritisk til begrepet «brukerperspektiv». Hun kritiserer dette begrepet, for man later som at brukere er likere enn det rent faktisk er. Fordi at brukerne er så forskjellige, så vil de ha ulike perspektiver. (Lauveng 2005, s. 108f). Hun sammenligner brukermedvirkning med manipulering og sier at begge disse tingene handler om det samme, nemlig «menneskers ønske om å påvirke og kontrollere sin livssituasjon og å ha en reell innvirkning på eget liv og egen behandling. Og da bruker man gjerne de midler som er tilgjengelige» (Lauveng 2005, s. 59).

Uønsket atferd, slik som for eksempel manipulering, kan forstås fra barnevernsansatt på bakgrunn av hvem barnevernsungdommen «er», og ikke på bakgrunn av hvordan den unge opplever å få medvirke eller ikke i sitt eget liv.

Gjennom forskningsprosessen har jeg i økende grad blitt ukomfortabel ikke bare med brukermedvirkningsbegrepet, men også medvirkningsbegrepet.

2.3.1 Objekt eller subjekt

Både Martin Buber og Hans-Georg Gadamer snakker om begrepsparene jeg-det og jeg-du, og viser hvordan det får betydning for relasjonen og interaksjonen om en forholder seg til den andre som «det» eller «du» (Andenæs 2013, s. 85ff). Hans Skjervheim var opptatt av å kritisere forsøk på å objektivere mennesket, og man kan se dette som en rød tråd gjennom mye av det han skriver.

I essayet «Deltakar og tilskodar» framstiller han samtalen som treleddet, den består av meg, den andre, og selve saksforholdet (Skjervheim 2002, s20ff). Dersom en ikke tar det den andre sier på alvor, står en i fare for å objektivere. Skjervheim sier:

«Å overtala andre forutset eit subjekt/objekt-forhold. Den andre er eit objekt som gjennom overtalingskunsten skal manipulerast slik retorikaren ynskjer. Men eit slikt subjekt/objekt-forhold er og eit herre/knekt-forhold....å overtalyda andre derimot, forutset eit subjekt/objekt-forhold, eller slik det heiter i dag, eit eg/du-forhold. Her går ein ikkje bakom den andre sin fridom, det gjeld ikkje for kvar pris å overtala den andre» (Skjervheim 2002, s. 112f).

Hvorvidt en ser på den andre aktøren i en samhandlingsprosess som objekt eller subjekt, influerer blant annet på menneskesyn, medvirkning, kommunikasjonsform og makt. Når mennesker føler seg objektiverte, så kan det føre til at responsen, eller motmakten, tilsvaret, vil være en forsvarsholdning. Når barnevernsungdommen føler seg som et saksnummer eller en postpakke så kan det føre til en bestemt atferd som tolkes aggressivt av barnevernsarbeideren. Skjervheim skriver:

«Men det eg har mistanke om at psykologane ofte ikkje ser, er at folk inntek denne forsvarsholdningen nettopp fordi den objektiverande innstillinga er ein åtaksholdning. Ved å objektivera den andre går ein til åtak på den andre sin fridom. Ein gjer den andre til eit faktum, ein ting i si verd. På denne måten kan ein skaffa herredøme over den andre. Eller som Tolman sier «The ultimate purpose of psychology is to predict and control.»
(Skjervheim 2002, s. 24)

Martin Buber betrakter synet på den andre som objekt eller subjekt, som et syn som påvirker hele virkelighetsoppfatningen, og at jeg-det innebærer et helt annet syn på makt enn ved en jeg-du virkelighet. Ved en jeg-det holdning vil en «omtale andre mennesker som «ressurs», «kasus», «kostnadsbærer» eller «klient» uten at spesifikke menneskelige og personlige trekk tas i betraktning. Buber inkluderer også handlinger som å bruke, undertrykke og utnytte i en jeg-det-verden.» (Eide m. fl 2003, s. 43)

Det er neppe slik at mennesker *enten* objektiverer *eller* subjektiverer den andre, det er nok heller slik at dette er flyktig, foranderlig og flytende. Skjervheim skiller mellom objektivering og objektivisme, der objektivisme er absolutt: «Generelt skal eg tala om objektivisme når den objektiverande holdningen vert absolutert, det vil seia når ein berre vil sjå alt under synsvinkelen fakta og falsivitet. Eit anna namn for det same er positivisme» (Skjervheim 2002, s. 26).

Elisabeth Backe Hansen skriver om tre ulike måter å se-konstruere barn/ungdom på i forskning. Den første konstruksjonen er å se på barn og unge som informasjonsleverandører. Hun skriver: »Når barn og unge primært ses som informasjonsleverandører, blir de lett *objekter* for forskeren «(Backe-Hansen 2001, s. 17). Den andre konstruksjonen er barn og unge som medforskere. Den tredje konstruksjonen er å se barn og unge som sårbare. Dette innebærer ofte et paternalistisk perspektiv, der voksne må ha og ta ansvaret for å sikre deres behov og interesser. Det kan være vanskelig å presse inn synet på unge som reflekterte og kompetente aktører inn i denne konstruksjonen.

Om vi anvender Goffman sin rolletenkning på objekt-subjektproblematikken, så kan man altså forstå objekt og subjekt som roller. Barnevernsarbeideren kan fylle rollen sin som arbeider på en slik måte at subjektet blir nærmest usynlig. Arbeideren kan også fylle egen rolle på en slik måte at hen framstår som subjekt. Arbeideren kan også ha en rolleforventning til den andre, både som et subjekt og som et objekt. Roller kan både være ervervet, ønsket, men de kan også være «gitt» av andre, ønsket eller uønsket. Rollen som barnevernsbarn kan være både objektiverende og uønsket. Blant annet på grunn av (definisjons)makt, så er rollen som barnevernsbarn vanskelig å komme seg ut av. Et eventuelt «opprør» vil kunne tolkes som en bekreftelse på at den unge er et barnevernsbarn. Forklaringsmodeller kan «gå i ring» og bli forklaringer som ikke forklarer: Du gjør opprør fordi du er en opprører, du er «gal» fordi du er «gal».

3. Metode

“En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder.» (Aubert 1972, i Sund Jensen 2016) Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for det arsenalet jeg valgte, og kort grunngi hvorfor jeg gjorde de valgene som jeg gjorde.

Metode er også veien til målet (Kvale og Brinkmann 2010), så dette betyr at en både skal beskrive veien, hvordan en kom seg videre på veien og begrunne hvorfor man gjorde de valg som en gjorde. Mens man går på den metodiske veien, så dukker det stadig opp både kryss, fartshumper og røde lys. Heldigvis også grønne lys og rette strekker.

Veien har ikke vært lineær. Jeg har måttet gå tilbake til «hovedveien» flere ganger etter å ha gjort metodiske veivalg som ikke førte fram. Den lengste metodiske stikkveien jeg gikk, før jeg måtte gå tilbake til hovedveien, var «grounded theory avstikkeren». Det var ikke før jeg var langt inne i analysen at jeg innså at jeg ikke klarte å være grounded.

Min forskning er annerledes enn eksisterende forskning. Tematikken er det forsket mye på, men både metode/design og metodologiske analytiske valg hos meg skiller seg ut fra annen forskning som jeg kjenner til. Den skiller seg også ut fordi den er gjort av meg, et subjekt som skiller seg fra andre subjekter.

3.1 Forforståelse

Jeg hadde forforståelse knyttet til tematikken. Jeg har både empirisk kunnskap gjennom å ha arbeidet med ungdom en del år, og jeg hadde også fagligteoretisk forforståelse med meg inn i tematikken. Dette er både positivt og negativt. Egen refleksjon er at den positive vektskåla har blitt tyngre og tyngre i løpet av studiet. Arsenal i denne fasen:

- Jeg leste litteratur for å snevre inn tematikk (denne strategien fungerte delvis motsatt)
- Jeg leste metodelitteratur for å kunne reflektere over metodevalg
- Refleksjoner sammen med meg selv, refleksjoner over refleksjoner
- Refleksjoner sammen med andre
- Empirisk påvirkning
- Refleksjoner over hvem jeg er, egen forforståelse og vitenskapsteoretisk ståsted

Dette medførte bevisstgjøring i forhold til eget kunnskapssyn, tanker om forskning, ontologi med mer som virket oppklarende på metodologiske veivalg. Jeg forsøkte være sosiolog på meg selv (Repstad 1998).

3.2 Kvalitativ metode

«Forsknings situasjonen er derfor ikke bare et sted der informasjon hentes fram, men også et sted der informasjon i form av mening, skapes» (Eide 2013, s. 113).

Tidlig på forskningsveien deler veien seg i to hovedveier, den kvalitative og kvantitative veien. Både vitenskapsteori og forskningstematikk og tanker om hvordan jeg ville finne ut mer om dette, gjorde veivalget ganske lett for meg: Jeg valgte å gå den kvalitative veien. Jeg ønsket bredde, og jeg ønsket å forstå. Det ble klart for meg at jeg ønsket å forske på norsk barnevernkontekst, og at denne skiller seg såpass mye fra ikke-skandinavisk kontekst, at jeg valgte å fokusere på norsk litteratur. Arsenal i denne fasen:

- Forskning på forskning, klargjøre egen interesse og forskningens «hull»
- Veiledet Picosøk og andre datasøk
- Systematisk og usystematisk leting etter relevant litteratur
- Bruk av relevant litteratur sin egen litteraturliste
- Lesning av metodelitteratur
- Lesning av etikklitteratur

På skrivebordet, altså i idêverdenen min begynte det å tegne seg et bilde av at jeg ønsket å gjøre forskning med et kvalitativt design, med en induktiv tilnærming inspirert av Grounded Theory. Jeg ønsket å gjøre individuelle intervjuer med en åpen intervjuguide og analysere ut fra et fenomenologiskhermeneutisk ståsted. Jeg tenkte å gjøre intervjuer i egen kommune, alt skulle gå greit. Transkribering og analysen skulle nok ordne seg. I teorien. Her kommer mer om hva som rent faktisk skjedde:

3.3 «Veien»: Stegvis forklaring av hva jeg rent faktisk gjorde

Å gå fra teori om metode til metode i praksis var svært krevende, frustrerende og komplisert. Min manglende praksiskunnskap om forskningsveien var frustrerende. Jeg følte det som at jeg kom til asfaltert vei en sommerdag med en spark, eller jeg følte meg som en strandet hval, i hvert fall at jeg ikke var i mitt rette element. Det oppleves redelig å si at jeg har ikke gjort «ekte» forskning tidligere.

Anne Ryen sin artikkel viser at en også blir mer kjent med seg selv som praktiker gjennom forskning, for en vil velge metoder og teori som samsvarer med eget faglig ståsted (Ryen 2001). Jeg prioriterte vitenskapsfilosofier og teoretikere som passet meg, ut fra eget perspektivståsted. Å lese metodeteori er en invitasjon til refleksive prosesser, der en finner seg selv, metodisk ståsted og «veien». Å lese metodeteori kan være klargjørende og forvirrende samtidig, for en ser at det er mange måter en metodisk kunne gjort forskningen på. Paradoksalt, vil nok noen si, så har det nettopp derfor vært viktig å «møte» Husserl, Giorgi og andre, for ut fra mitt relasjonelle perspektiv, så er det jo da jeget formes. Å gå forskningsveien for å bli bedre kjent med seg selv er slik utviklende for seg selv som praktiker.

3.3.1 Veien til individuelle intervju

Gruppeintervju ble raskt valgt bort, hovedsakelig av etiske begrunnelser. Det er problematisk å avsløre barnevernstilknytning. Jeg var også skeptisk til om gruppedynamikk kunne medføre

at unge ble mer enige enn det de faktisk er. Min forforståelse var at de er en sammensatt gruppe, og jeg ville ha fram et mangfold i opplevelser og erfaringer.

3.3.2 Veien til utvalg, utvalgskriterier og kommunikasjon med NSD

Jeg brukte lang tid på å skrive informasjonsskriv til potensielle informanter (Vedlegg 2). I dialog med veileder, ansatte på Høgskole, medstudenter og andre ble det sendt brev til NSD for å få godkjent min forskning. Kommunikasjonen med NSD var viktig for å utforme utvalg, etikk, informasjonsskriv, konfidensialitet (Vedlegg 1). Jeg ønsket å snakke med unge i barnevernstjenesten i egen kommune. Som ansatt i et tiltak i barnevernstjenesten, kom jeg på mange måter nær. Dette er både etisk og forskningsfaglig svært komplekst. Iversen sier: »grav der du er» (Iversen 2013). Stacey skriver:

»findings of the research must arise in the researcher's reflection on...his or her own experience of interaction with others. It follows that the research method is subjective, or rather, a paradox of detached involvement» (Stacey 2005, s. 9). Jeg forsøkte å reflektere over dette også før «findings». Repstad skriver om å «forske på hjemmebane»: »Man mister den akademiske distansen.» Men han sier også: »Jeg vil... si at innvendingene ikke er noe absolutt argument mot å sette i gang, hvis det ellers er sterke argumenter for å gjøre det. Innvendingene er snarere noe man må huske på underveis.» (Repstad 2007, s. 39)

Det var dialog med NSD i flere omganger som medførte noen endringer, og forskningen ble etter hvert godkjent. Utvalgskriterier ble utformet i samarbeid med NSD.

Å forske på hjemmebane kan påvirke validitet og særlig reliabilitet. Jeg måtte foreta utvelgelsen av informanter som kunne gjøre forskningen mest mulig troverdig. Jeg opplevde min «nærhet» til kommunen og til barnevernsledelse som en fordel. Jeg kunne snakke om forskningen min med ledelse på et tidlig tidspunkt for å avklare hvordan jeg metodologisk kunne gjøre ting. Siden jeg jobber i tiltak i tjenesten, har jeg tilgang på barnevernets arkiv, og jeg kunne valgt å bare finne informanter selv. Men en skal ikke grave i klienters mapper, sånn uten videre. Om jeg selv valgte informanter, så ville også forskningens validitet og reliabilitet være svekket.

Jeg valgte å lage en inklusjonskriterieliste og en eksklusjonskriterieliste. Jeg satt på en side av bordet, en annen ansatt i barnevernet satt med datamaskinen på den andre siden. Siden mitt viktigste eksklusjonskriterie var «ingen kjent relasjon mellom forsker og informant», så måtte den barnevernsansatte være en ansatt med god oversikt over mine ungdommer. Kriteriene var prioritert, det vil si at når jeg hadde «passelig» mengde informanter, brukte en ikke gjenværende kriterier. Ut fra «barnevernspopulasjonen» minket da utvalget etter hvert ned til 11 stykk. Den ansatte fikk instruksjoner om å ikke bruke navn på potensielle informanter. De 11 fikk hvert sitt tall. Jeg valgte deretter 6 tall som ble de som mottok mitt informasjonsskriv.

Slik ble utvelgelsen randomisert. Skrivet var skrevet av meg, men barnevernet sendte det ut uten at jeg visste om hvem det var sendt til. Heller ikke saksbehandlerne til ungdommene

visste om hvem som var mine potensielle informanter. Dette metodologiske valget var et av de viktige skillene mellom min forskning og annen sammenlignbar forskning. De aller fleste forskerne bruker ungdommens saksbehandler som inngangsport. Flere av mine ungdommer verdsatte også dette at saksbehandleren deres ikke visste om at ungdommen var en del av forskning.

3.3.3 Veien til åpen intervjuguide

Faglig snakker jeg relativt ofte med unge barnevernsungdommer om deres møter, og jeg følte meg trygg på at det ville være mulig å snakke åpent om deres møteerfaringer uten å ha semistrukturert guide. Jeg antok at det da også ville bli større variasjon mellom intervjuene, både når det gjaldt lengde, innhold og form. Jeg ønsket å bli overrasket, og antok at en åpen guide optimaliserte muligheten for det. Med en så åpen tilnærming, så følte jeg at jeg måtte bruke mye tid på å tenke på hva vi *ikke* skulle snakke om. I hvert fall ikke på mitt initiativ. Ungdommene er sårbare med en sensitiv livshistorie, så Knud Løgstrup ble viktig for meg. Løgstrup har utviklet det vi kaller for «nærhetsetikken», og hans tanker om «urørlighetssonen» er sentral for meg i denne forbindelse. Urørlighetssonen handler kort fortalt om at vi kan krenke den andre ved å invitere eller bryte oss selv inn i den andres mest private rom. Som samtalepartnere til sårbare mennesker skal en ikke søke sårbar/privat informasjon en ikke trenger (Eide 2001, 209ff) , se også (Thrana 2008, 153ff).

Jeg tenkte mye på gjennomføringen av åpne intervjuer, og tenkte mye på innrammingen. Det at informantene kunne få velge intervjusted ville trolig gjøre dem tryggere. Dersom de valgte å treffe meg på min valgte arena, så måtte det være hjemmekoselig, lys og en matbit på bordet. Jeg innså at de ville bli tryggere dersom jeg var trygg, Jeg valgte derfor å gjennomføre prøveintervju. Dette var svært viktig, og kan ikke anbefales nok for andre forskerspirer som aldri har gjennomført forskningsintervjuer før. Og det gjorde meg trygg på at jeg kunne klare å gjennomføre åpne intervjuer.

Prøveintervjuet var empiri for meg som gjorde det lettere å reflektere over metodiske valg. Det er rett og slett lettere å undre seg over ting man vet noe om, enn å gjette seg fram til undring og refleksjon. Jeg mottok også ekstern veiledning på lydopptaket, som også var svært nyttig.

Valget om åpen intervjuguide var også motivert av mitt ønske om en abduktiv eller Grounded Theory fundamentert tilnærming.

3.3.4 Hvem som ble mine informanter og gjennomføringen av intervjuene

Elisabeth Backe-Hansen sier om intervjusituasjonen:

«...spesielt viktig for den voksne utspøreren å klargjøre for seg selv på forhånd, og for barnet i forkant, hvor mye hensyn som vil bli tatt til det barnet sier. Ellers risikerer man at barnet eller ungdommen i etterkant får følelsen av ikke bli tatt på alvor, med andre ord at

bestrebelsene for å tilskrive barnet kompetanse fører til at barnet opplever at egen kompetanse blir mindre»(Backe-Hansen 2001, s. 19).

Dette forsøkte jeg å reflektere over i forkant. Jeg måtte også reflektere og informere unge om juridisk og etisk plikt til å formidle informasjon til barnevernstjenesten dersom jeg fikk informasjon om mishandling eller overgrep. Min refleksjon sammenfalt med Solveig Sagatuns refleksjon: »Mitt valg blir at meldeplikten har forrang framfor hensynet til forskningsinteressene» (Sagatun 2001, s.150).

Det viste seg å være vanskelig å få informanter. En av de seks opprinnelige mottakerne tok kontakt med meg, sa ja, men møtte ikke til intervju. Listen med de seks potensielle informantene disponerte ikke jeg. Den lå nedlåst på barnevernstjenesten. Barnevernet sendte et nytt purrebrev skrevet av meg, fortsatt uten at jeg kjente identiteten til ungdommene. To ungdommer tok kontakt, en svarte ja til å delta i forskningen etter flere samtaler. Deretter ba jeg barnevernsleder om godkjenning til å se hele listen over potensielle informanter. Jeg fikk rekruttert en informant til. Jeg utvidet søkeområdet fra en kommune til fem kommuner. Da fikk jeg to informanter til og jeg hadde tilslutt fått de fire informantene jeg hadde ambisjon om.

Denne utviklingen ser jeg i ettertid som positiv, særlig ut fra etiske overveielser. NSD sine bekymringer hadde dreiet seg om anonymitet, og ved å utvide geografisk, er anonymisering mindre komplekst, men fortsatt noe en skal ta på høyeste alvor.

Jeg mottok veiledning som påvirket selve gjennomføringen av intervjuene. Jeg snakket med «mine» ungdommer fra eget arbeidssted om forskningen min, og de påvirket også forskningen min. Flere spurte om jeg trengte å bruke ordet «møte», for de hadde dårlige erfaringer, og fikk indre bilder av formelle møter når jeg brukte dette ordet. I informasjonsskriv og i intervju omformulerte jeg meg slik at jeg heller snakket om «treff» eller «å snakke med» eller lignende.

Goffman sitt rolleperspektiv vil jeg knytte til intervjuene som denne forskningen bygger på. Jeg har ikke hatt som ambisjon å komme «backstage», men har betraktet møtene som å være «frontstage». Rollen som «forsker» og rollen som «informant» er roller som både forsker og informant ikke er trygge på. Egen rolleforståelse, og forståelse av den andres rolle, vil derfor være svært ulike fra intervju til intervju (kontekst), og påvirke det som blir sagt, og det som ikke blir sagt. Det er neppe slik at informant og forsker vil være helt enige om rolleforståelsen, men det er ikke sikkert at de oppdager denne forskjellen. Hylland Eriksen snakker om to ytterkanter man kan fylle forskerrollen med; enten tar man ekspertrollen, eller så kan man ta klovnerollen (Hylland Eriksen 1993, 31f). Jeg valgte bevisst i mitt samspill med informantene, å aldri kalle meg for forsker, istedenfor så kalte jeg meg selv for en utforsker.

Goffman tenker seg ikke at vi spiller en og en rolle. Vi har mange roller samtidig. I intervjusituasjonen hadde jeg flere roller; jeg var barnevernsansatt, jeg var mann, jeg var voksen, jeg var forsker og så videre. Den intervjuede gav meg trolig også andre roller som jeg

ikke visste om. Det er trolig slik at intervjusituasjonen ble preget av at jeg med mine roller hadde betydelig makt sammenlignet med mine informanter, og det påvirket intervjuene.

To intervju ble gjort på mitt kontor, 1 i privat hjem, og et på en skole. Intervjuene pågikk i fra 1 time til 2,5 timer. Egen arbeidserfaring og trygging av de unge i forkant, gjorde at intervjuene gikk litt av seg selv. Når en har åpen guide, så må en være åpen for alt. Jeg sa derfor i starten en god del, om meg selv, forskningen og annet. Vi spiste fingermat og trygget hverandre gjennom å snakke om at dette var en ganske uvant situasjon. Se også kapittel 4.1 for mer informasjon om gjennomføring av intervjuene.

3.4 Transkribering

Transkribering ble gjort fortløpende etter hvert intervju, så siden jeg hadde lang tid mellom intervjuene, så påvirket også tidligere intervjuer og transkribering de påfølgende intervjuene. Transkribering ble gjennomført i henhold til NSD sine anbefalinger, og ble anonymisert strengt, slik at store deler av lydopptak ble tatt bort. Var jeg i tvil, tok jeg det bort.

3.5 Analysen

Analyse kommer fra det greske ordet *análusis* som kan oversettes til oppløsning (Caprona 2014). Tekstanalyse må derfor innebære en prosess der teksten løses opp. Når en har mye datamateriale, så er det det også vanskelig å ha kontroll og oversikt over hele materialet. Etter at en har løst opp i materialet, så setter en det deretter sammen igjen for å skape ny mening. Både fasen med «oppløsning», men også fasen med å sette det sammen igjen, kan være komplisert og krevende. Hvordan en gjør dette, vil påvirke tolkning og forskningens reliabilitet og validitet. Mitt teoretiske ståsted påvirker også min analyse. Analysen bygger ikke bare på «ren» tekst, utgangspunktet er et møte, en relasjon mellom meg og informant. Jeg påvirket informant, på samme måte som informant påvirket meg, slik at samtalen som ble til et transkribert materiale, fikk akkurat den formen og innholdet som det fikk. Også denne transkriberte teksten må en forstå innenfor en slik relasjonell forståelse; transkribert tekst er også et møte mellom utforsker og tekst. Det er ikke bare utforsker som analyser tekst, teksten analyserer også forsker. «It is not only the interpreter that interprets the text. The text also interprets the interpreter” (Lindseth og Norberg 2004, s. 12).

For Lindseth og Norberg er dette et viktig poeng, og også et mål: At teksten også skal si noe om fortolkeren. Å tolke tekst gjør en bedre kjent med seg selv og egen forforståelse. Målet synes ikke å være å «viske ut» forforståelsen, men bevisstgjøre forsker og leser av forskningen, om forforståelsen. Mead beskriver selvet som grunnleggende sosialt; det er i samspillet med andre at det skapes en identitet. Mead beskriver at selvet kan rekonstrueres i et «jeg» og i et «meg». Denne delingen er for Mead «funksjonell». «Jeg» er det spontane

og det umiddelbare mennesker gjør i sin samhandling med andre. En handler før en har reflektert over dette. Dette skjer ubevisst. «Meg» er i stand til å reflektere over «jeg» (Gulbrandsen 2006). Overført til tekstanalyse, så kan jeg der se min spontane reaksjon på utsagn fra informantene, og slik bevisstgjøres «jegets» forforståelse.

Utgangspunktet for analysen var Giorgi sin fenomenologiske modell, med modifiseringer. Jeg er også inspirert av Lindseth og Norberg, og av artikkelen deres: »A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience» (Lindseth og Norberg 2004).

3.5.1 Første fase: Helhetslesning

Første fase i analysearbeidet innebar en helhetslesning. Jeg leste det transkriberte materialet mange ganger. Først forsøkte jeg å lese sakte, åpent, uten å spørre for mange spørsmål til teksten. Lindseth og Norberg kaller denne fasen for naiv lesning. En skal forsøke å lese teksten i sammenheng. De anbefaler en «subjektiv» tilnærming (Lindseth og Nordberg 2004). Det er bare bra å bli rørt og beveget av det en leser. La teksten snakke til deg, og skriv ned denne naive forståelsen av teksten. Denne naive forståelsen skal senere bryne seg på den mer strukturelle analysen. Dersom den strukturelle analysen validerer den naive forståelsen, så kan den naive forståelsen bli stående. Dersom den strukturelle analysen avkrefter den naive forståelsen, så må prosessen gå i sirkel.

Jeg leste tekstene flere ganger, og forsøkte en slik «naiv» tilnærming som Lindseth og Norberg beskriver. Jeg gjorde mange notater og refleksjoner som jeg tok med meg videre til neste fase. Transkribert datamateriale fra de fire intervjuene bestod av cirka 60 sider etter at jeg hadde tatt bort sensitivt materiale. I forhold til anonymitet og etiske problemstillinger valgte jeg å kutte dersom jeg var i tvil. Jeg ønsket å kunne drøfte transkribert materiale med andre. Ungdommene fikk umiddelbart fiktive navn og fiktive kjønn.

Jeg valgte å samle transkribert materiale i to kategorier, gode møter og dårlige møter. Jeg forsøkte å innstille meg på å lese teksten på to måter, fortsatt naivt: Jeg forsøkte å lese selve ordene, teksten, men også det som lå bak ordene. Lundman og Graneheim (2012) skiller mellom det tekstnære, deskriptive budskapet, og det latente budskapet. Det latente budskapet er det budskapet som for informantenes del er det underliggende budskapet. Det er det latente budskapet som anvendes for å forme temaer.

Etter transkribering satt jeg igjen med mange tolkningsspørsmål. Jeg kunne, med en annen forforståelse undret meg over andre ting i den samme teksten. Jeg valgte å oppsøke informantene igjen med de spørsmålene jeg hadde, samtidig som de fikk det transkriberte materialet.

Tre av ungdommene fikk transkribert materiale, den siste fikk jeg ikke fatt i. En av ungdommene mottok materialet, men ønsket ikke å svare på mine oppfølgingsspørsmål. To ungdommer besvarte mine oppfølgingsspørsmål. Ingen ungdommer tok på eget initiativ kontakt etterpå med ønske om å utbrodere materialet.

3.5.2 Andre fase: Tekstkondensering og en synoptisk framstilling

Deretter valgte jeg å kondensere materialet. Jeg tok bort det som ikke gjaldt «møter». Jeg beholdt informantenes ordlyd, men komprimerte bort alt som ikke direkte var knyttet til «møter». Isaks utsagn :»Det som jeg vil si om henne, det er ehhh, hun var ei dame som brydde seg» ble til «Hun brydde seg.»

Ungdommene mine kontekstualiserte møtene mye, og tekskondenseringen medførte derfor en dramatisk nedgang i materiale. Tekstkondensert materiale var altså fortsatt ungdommenes egne ord, og jeg samlet materialet på to flipoverark. Et ark var med «gode møter», og et ark var med «dårlige møter». Hver ungdom fikk sin fargekode på arkene. I stedet for å bla i forskjellige ark, så hadde jeg nå kondensert materiale som jeg fysisk så sammen. Dette kalles for synoptisk hermeneutikk og er en vanlig metode i teologien. Særlig brukes den om tekster som er ganske like. Da settes tekstene fysisk sammen på siden av hverandre, for at en skal **se** nyanser, ulikheter, sammenligninger og forskjeller. (Se vedlegg 3) Synopsis betyr å se sammen, og denne metoden kan vanskelig kalles horisontal eller vertikal, man ser tekst/enheter sammen.

Meningsbærende enheter kom tilsynelatende til syne, når jeg så på de to synoptiske arkene. Giorgi og Malterud er to analytikere som brukes i svært mye samfunnsforskning. Mens Giorgi danner meningsbærende enheter fra hele tekstmaterialet, så velger Malterud ut signifikante deler av teksten. Min tekskondensering og synoptiske framstilling, kan betraktes som en mellomting mellom Malterud og Giorgi. Jeg gjorde som Malterud, jeg valgte bort tekst som var hva jeg vil kalle kontekstualisering av «møter». Deretter beholdt jeg alt, hele den gjenværende teksten, komprimerte den, men fortsatt var det de unges egne formuleringer.

3.5.3 Tredje fase: Kategoridanning og plassering av tekst i kategoriene

Dette syntes jeg gjorde materialet mye mer håndterbart for meg. Jeg kunne **se** hvor mye ungdommene vektla hvordan den andre personen var som menneske, for å sette ord på møtet. Første fase så jeg bredt etter egenformulerte temaer som kunne være hovedtemaer. Jeg fant da atten temaer.

Jeg valgte å komprimere disse ned til fem hovedtemaer:

1. medvirkning
2. «Være mennesker», subjekter.
3. tjenesteorganisering
4. Makt
5. Tidsfaktoren

De atten opprinnelige temaene var både med på å skape hovedtemaer, men de var også nyttige som underkategorier. Jeg valgte i kategoridanningen å **forsøke** være «empiridrevet, mer enn teoridrevet. Med empiri mener jeg her, intervjuene, og informantenes empiri som kommer fram her. Som forsker i tematikk som er nær egen arbeidspraksis kan en bli nærsynt. Og en kan se det en vil se. Ved å la intervjuene «styre» kategorivalgene, så måtte teori og forforståelse forståes i lys av intervjuene, og ikke «bare» omvendt. For å sjekke om temaene var anvendbare, så plasserte jeg deretter alle utsagn fra den synoptiske sammenstillingen inn i temaene. Alle utsagn fant en plass, men det var utfordrende å plassere utsagn som passet i flere temaer. Noen utsagn havnet i flere temaer. Jeg så deretter på notatene mine fra første fase for å se om tematiseringen samsvarte med de første notatene mine.

3.5.4 Fjerde fase: Tolkning

Forforståelsen er en del av tolkningsprosessen. Vi forstår i relasjon til vår forforståelse sier Lindset og Norberg. De viser også til Paul Ricoeur og til at han sier at en tekst aldri har bare en mening og at det betyr at det heller ikke bare er en tolkning. Den valgte teorien er som en lommelykt som lyser opp et fagområde fra et bestemt perspektivståsted. Lindset og Norberg sier «let the chosen literature illuminate the interview text and interview text illuminate the chosen literature.» (Lindset og Norberg 2004, s.11)

3.6 Etikk

Denne oppgaven har et relasjonelt perspektiv, og man kan også ha et relasjonelt perspektiv på etikk. Etikk med fokus på sinnelag, dyd, formål og konsekvens fokuserer på den handlende uten å sette handlinger inn i en relasjonell kontekst. Etikk er teori, tanker om handlinger, mens moral er hva en rent faktisk gjør. En kan oppfatte forsker som å ha relasjoner til forskningsverdenen, forstått som mennesker, som en da blir ansvarlig overfor.

»Etikk er visnok inn, og man kan selvsagt spørre om det ikke er viktigere å handle moralsk rett i hverdagslivet enn å gi ut enda en bok om etikk. For det er nok ikke slik at etisk refleksjon og drøfting nødvendigvis fører til bedre moralsk praksis. Det ville være for intellektualistisk å tro det. Den moralske praksis utformes i et skjæringsfelt mellom interesser, kunnskap, vaner, følelser, handlingsinspirasjon og samfunnsmessige handlingsrammer»(Repstad 2001, s. 14).

Dette leder til et syn også på forskningsetikk, der etikken må betraktes relasjonelt, og man må se på sammenhengen mellom etikk og moral, der en forstår moral ikke moralistisk, men deskriptivt, en beskrivelse av hva en gjorde sett i lys av etikken. Hva **gjør** man når etiske verdier krasjer i den moralske, praktiske verden? Transparens er en forskningsetisk verdi, men kan krasje med verdien anonymitet. Moralsk, altså det jeg gjorde når jeg møtte slike etiske problem, var å gi anonymitet forrang.

Vi handler ikke i tråd med vår etikk. I denne oppgaven er det synlig at jeg holder subjektfanen høyt i egen etikk. Jeg ønsker, på det etiske plan å møte mennesker som subjekter. En av mine ungdommer hadde svart ja til intervju, og vi kunne gjøre intervjuet straks. Jeg hadde lest tung forskning, og kom ikke i terapeutisk modus da intervjuet startet. Jeg måtte innse at jeg ikke møtte et menneske, men et objekt. Jeg møtte mennesket som om det var en minnebrikke jeg kunne plugge inn i min datamaskin og hente ut ønsket informasjon fra. Eksempelet illustrerer etikkens betydning, men også dens begrensning.

Den nasjonale forskningsetiske komitê for samfunnsfag og humaniora (NESH) skriver i sin innledning:

1. *normer for god vitenskapelig praksis, knyttet til forskningens søken etter sikker, dekkende og relevant kunnskap (akademisk frihet, åpenhet, etterprøvbarehet etc.)*
2. *normer som regulerer forskersamfunnet (redelighet, etterrettelighet, habilitet, kritikk etc.)*
3. *forskningens forpliktelse overfor dem som deltar i forskningen (respekt, menneskeverd, konfidensialitet, fritt og informert samtykke etc.)*
4. *forskningens relasjon til resten av samfunnet (uavhengighet, interessekonflikter, samfunnsansvar, forskningsformidling etc.)* (NESH 2018)

Anonymitet er særlig viktig med min gruppe informanter. Forforståelse kan være positivt, særlig i forhold til etikk, etter mitt syn. Da tenker jeg at både praksiskunnskap og teoretisk kunnskap gjennom års erfaring, medfører mye etisk drøvtygget ballast i forkant av møtet med de unge. Etikk skiller seg fra annen teori som en relativt kjapt kan tilegne seg, og er indre prosesser over lang tid. Mange fagfolk ser at etikk fra praksiserfaring er nyttig, og kan ha overføringsverdi til forskning når en forsker på hjemmebane (Backe-Hansen, 2001).

Den største forskjellen mellom etisk refleksjon i praksis, sammenlignet med forskningens refleksjoner over etikk, oppleves som å ha med tid å gjøre. Etikk i praksisfeltet er mer umiddelbar, her og nå. Svært mye av etikken på forskningsfeltet er «sakte». Ikke bare er den sakte, en kan ofte velge å ta pause, være i refleksjonen, før en velger en etisk fundert handling. Særlig i selve interaksjonen, intervjuene, og all samhandling med de unge, opplever jeg at «herognå»etikken fra praksis var til stor hjelp. (Se Schön i Thomassen 2006, s.37f)

Det kan være etisk problematisk å framstille kvalitativ forskning og intervjuer som «rene» og objektive, uten å nevne at forsker påvirker sine informanter før, under og etter møtene. Og omvendt. Informasjonsskriv fordrer etisk refleksjon før «møtet». Jeg hadde også mange telefoner, sms'er, mailer før møtet med særlig to ungdommer som trengte informasjon og å trygges, før selve intervjuene. Selvsagt påvirket det meg, det påvirket dem, og det påvirket interaksjonen. Etisk må en tenke over at «terapeut og bruker har ulike innganger til slike samtaler» (Eide 2013, s. 111).

Mye etikklitteratur peker på at informert samtykke er komplisert, og at den må være reell. Opplevelsen min er at samtykkene var reelle. Forsker skal ikke bedømme forskningens fortrefelighet selv, og jeg har derfor forsøkt å beskrive prosessen sånn at den er etterprøvbare, i hvert fall i tankene.

Dersom en har et relasjonelt perspektiv på etikk, så blir menneskesyn viktig. Hva som er «riktig» etikk vil henge sammen med syn på informanter. Dersom en ser ungdommene «bare» som sårbare, så blir etisk handlingsrom deretter. Da får men lett et paternalistisk syn, ungdommen må beskyttes. Å betrakte ungdommene som kompetente aktører, får andre etiske implikasjoner (Backe-Hansen 2001). Samtidig er ungdommene sårbare, når vi setter dem inn i en forskningsetisk kontekst. De er under 18 år, og de er barneverns klienter. Det er problematisk, også etisk, å gjøre dem likere enn det de. Gruppen er svært sammensatt. En god del er som meg, det vil si sårbare. Andre har bare sår. Etikken må være forskjellig fra om du møter de med bare sår kontra de sårbare. Forskningsetikk bør ikke betraktes som at teoriene om de «riktige» etiske valgene «ligger der» i forskningslitteraturen, og at en bare må tilegne seg disse.

«Samtidig kan etisk forskning neppe formuleres i et forhåndsspesifisert, uttømmende regelverk. Til det er virkeligheten heldigvis både for kompleks og for spennende» (Ryen 2001, s.61).

Virkeligheten har vært kompleks, sammensatt og ikke minst spennende.

4. Essensene av empiri

Utgangspunktet for samtalene var å snakke om gode og dårlige møter eller treff, slik unge betraktet det. Dette var et «funksjonelt» valg, for jeg tror ikke det nødvendigvis er slik at det er så lett å sette karakterer på møter. En person som ikke har et selverkjent alkoholproblem ville kanskje gitt terningkast en på et møte der han ble konfrontert med sitt forhold til alkohol i tydelige ordvekslinger. Den samme personen ville kanskje gitt det samme møtet terningkast seks noen år senere. Dette illustrerer et paradoks: Et møte er ikke ferdig når møtet er ferdig.

Det var «funksjonelt» og nyttig fordi de unge forsto selv, og hadde mange meninger om hva et godt møte er, og hva et dårlig møte er, og de formidlet mye om dette. Å tenke kontrastfullt kan også få fram nyanser. Samtidig evner ungdommene å se at et møte som skjedde på et bestemt tidspunkt, ikke bare er noe som skjedde den gang da, men at noe framtidig kan skje på bakgrunn av det faktiske møtet. Andrea innleder vår samtale med å si :» Dessverre så har jeg vært litt uheldig. Det har vært litt mer negativt enn positivt, dessverre, men jeg skal ikke se bort fra at det kan komme noe godt ut av det.»

Fellestrekk og forskjeller mellom informantenes fortellinger

Alle informantene forteller om både gode og dårlige møter, slik de opplevde møtene. Tre av fire informanter har hatt samme saksbehandlere over en årrekke. Dette er nok ikke representativt for den gjennomsnittlige barnevernsungdommen. Den siste ungdommen er heller ikke representativ, men i motsatt grøft; Isak sier «kanskje opp mot hundre?», når jeg spør han hvor mange hjelpere han tror han har møtt. Dette er ekstremt mange.

Informantene mine er slik sett, veldig forskjellige, og det de sier er unikt for dem. Samtidig er det fellestrekk mellom dem. Alle har opplevd omsorgsovertakelse, og tre av dem har bodd på institusjon(er). En ungdom har både blitt plassert på fosterhjem og senere institusjon, mens en ungdom har «bare» bodd i fosterhjem.

Alle ungdommene snakker om å bli hørt. Alle snakker også om å bli forstått. Ingen bruker uttrykket «å bli sett», men alle snakker likevel om fenomenet, slik jeg forstår det. Alle snakker om medvirkning og makt, i både positive og negative vendinger.

To ungdommer forteller om en vennerelasjon til ansatt. Rita:» Jeg kan se på hen som en venn. Andrea: «Det var som å ha en venn.»

4.1 Innledende presentasjon av ungdommene

Ungdommene jeg har snakket med er ulike. De har ulike erfaringer, og er ulike som personer. Noen står i store kriser «her og nå», mens andre reflekterer over større kriser tilbake i tid. Alle er likevel aktive «saker» på intervjutidspunktet, og opplever å ha en nåtidig relasjon til barnevernstjenesten. De har ulike erfaringer med tjenestene, noen har mest positive erfaringer med sine møter med ansatte i tjenesten, mens andre har mest negative erfaringer. Alle har likevel både gode og dårlige møter som de forteller om. Ingen ungdommer hadde hatt et ønske om å «få» rollen som barnevernsbarn.

Goffman skiller mellom «rolledistanse»; de roller vi ikke ønsker, og heller ikke tror på, men som vi likevel noen ganger «får», og «role embracement»; de rollene en omfavner (Hylland Eriksen 1993, s. 61).

Isak

Han hadde jeg flere kontaktpunkter med i forkant av intervjuet. Vanligste kommunikasjonsform var Messenger etter at han hadde mottatt informasjonsskrivet mitt. Etter å ha hatt dialog en stund, bestemte han seg for å bli med på forskningen, men da vi skulle avklare intervjutidspunkt, ble det plutselig stille. Han hadde blitt involvert i en politisak der telefonen ble inndratt, og ble deretter sendt på en akuttinstitusjon. Senere fikk vi kontakt igjen. På intervjutidspunktet så var framtiden fortsatt uklar og han var preget av dette.

Isak ville likevel være med på forskningen, for han likte fokuset på «den unge som ekspert på sitt eget liv.» Han hadde også et håp om å bli hørt. Det sentrale for Isak var å fortelle at «Jeg ble lurt.» Han forteller om et liv som har gått bra inntil at foreldre avslørte rusbruk og dette ble kjent for barnevernet. Før dette fungerte skole og fritid bra, slik han ser det. Han forteller om ulike institusjonsopphold, om møter med ansatte der, og han forteller om møter med barnevern, ppt, BUP, Politi og ytterligere andre. Han anslår at han har kanskje møtt hundre ulike folk fra ulike tjenester. Han har bodd på ulike steder, så han har hatt møter med

barnevernsansatte og andre tjenester) i ulike kommuner. I så måte er han en ekspert på møter med hjelpere.

Isak står i en aktiv krise på intervjutidspunktet, men snakker likevel både om positive møter og negative møter.

Andrea

Andrea møtte jeg ansikt til ansikt to ganger, og hadde lange samtaler med henne. Hennes situasjon på intervjutidspunktet var mer avklart og forutsigbar enn Isaks, og hun reflekterte i større grad over ting som hadde skjedd tidligere, enn Isak.

Likheten mellom henne og Isak er at de begge snakker svært varmt om den ene de møtte på institusjon, som møtte de på en god måte, slik de ser det. Andrea snakker en god del om hans nærhet, kontra profesjonalitet, og interessant nok føler hun at hun må forsvare hans væremåte iblant i intervjuet. Hennes refleksjoner rundt nærhet versus profesjonalitet speiler på mange måter en historisk fagutvikling i hvordan en har betraktet «profesjonalitet» slik jeg oppfatter det. Det å komme nær er etter mitt syn sentralt for å trenge inn i den andres livsverden, og dersom «profesjonell» primært handler om avstand, så bør en kanskje bli mindre profesjonell?

Det er også interessant at jeg etterspør flere ganger konkrete eksempler på møter, men Andrea sliter med å være konkret. Hun beskriver relasjoner, og utviklingen av den gode relasjonen som en prosess.

Andrea har ellers mye gode erfaringer fra sine møter med barnevernsansatte, og hun sier også at hun har fått økt medvirkning med alderen. Samtidig så har hun noen sterke fortellinger om dårlige møter på institusjon.

Erica

Hun er den informanten som var enklest å rekruttere. I en telefonsamtale vi hadde, avbrøt hun meg med å si at hun ville bli med, og jeg kan treffe deg nå om ti minutter. Jeg kunne ikke la den anledningen gå fra meg, så jeg kastet meg i bilen for å gjøre intervjuet umiddelbart. I bilen fikk jeg tid til å reflektere over hva det var som gjorde at hun sa ja til intervjuet. Jeg hadde snakket om hvordan alle mennesker trenger å bli hørt og få fortalt sin livshistorie til noen.

Erica hadde rett og slett behov for å fortelle om livet sitt, og dette ble tema i den første samtalen. Hun hadde behov for å bli hørt på dette. Vi måtte ha en samtale til senere der vi snakket mer om møter, og hennes opplevelser av møter med tjenestene, og da særlig barnevernsansatte. Hun forteller også om møter med BUP.

Det er sentralt for henne å fortelle om hvor vanskelig det er å forholde seg til mennesker som snakker negativt om foreldrene hennes. I stedet for å forklare henne at hun må plasseres ut av hjemmet, fordi at hun trolig vil få det bedre der, så forklares det gjennomgående med negativ omtale av foreldre.

Hun er en av to ungdommer som snakker om for nære møter. Hun beskriver problematikk som kan være aktuell i mindre kommuner når hun beskriver et møte med en barnevernsansatt slik: »Jeg visste jo hvem hun var fra før, og det var jo dritkleint.» Dette var et møte med et menneske som hun kjente fra en helt annen setting, men som nå plutselig var barnevernsarbeider, og dette opplevdes for nært og «kleint.»

Rita

Hun var kanskje den ungdommen jeg snakket med som opplevde minst kaos på intervjutidspunktet. Selv om hun var en aktiv «sak» på intervjutidspunktet, så var hun i ferd med å bli myndig, og hun fikk selv bestemme om hun ønsket ettervern. På hjemmebane var ting mer i orden, og skole og fritid fungerte rimelig bra. Hun var den som oftest hadde et retrospektivt perspektiv når hun snakket om gode og dårlige møter. Det er lettere å ta et fugleperspektiv på seg selv, og på andre når ting er litt på avstand i tid.

Hun hadde likevel også opplevd omsorgsovertakelse, og hadde erfaringer fra kontakt med både barnevern, BUP og ppt.

Mens de tre andre snakker mye om å bli hørt og sett som fundamentalt for å oppleve gode møter, så snakker Rita mye om å bli forstått. Hun snakker mye om å føle seg annerledes, og at det derfor er så viktig å bli forstått, i hvert fall at en prøver å forstå.

Når Rita snakker om å bli hørt, så knytter hun det til handlingsaspektet. Høre→gjøre. Hun føler seg ikke hørt før hun ser at det medfører handling. Som noen andre enn meg har sagt: «Actions speaks louder than words.»

4.2 Makt

Noe av det viktigste for Andrea å formidle i mine samtaler med henne, var et ønske om at barnevernsansatte møter ungdommen med de drømmer og framtidshåp de unge selv har, uten å knuse drømmer med «realisme». Hun sier: »Jeg trenger ikke at du setter punktum på alt.» Dette får meg til å tenke på Gro Johnsrud Langslet og hennes Løftmetodikk. Hun er opptatt av å formidle at Løft er ikke bare en metode, men en livsanskuelse, en filosofi, en måte å møte mennesker på. Løft har, etter min mening, utviklet seg bort fra å være en positivpsykologisk metode og teknikk, til å være mye mer relasjonell og interaksjonistisk. Identitet er mye mer flytende og relasjonell i de siste bøkene enn i tidlige bøker. Fokuset er mer på mulighetsrom enn på begrensningene. Løft kan forståes som positiv maktanvendelse. Istedenfor å ha fokus på det negative, så ønsker en å fokusere på det positive, og på hva en vil ha mer av. «Vi skaper oss selv via omveien om den andre» (Johnsrud Langslet 2012, s. 45).

Andrea sier at dårlige møter er når de «Går rett på skyld eller.... Å påtvinge en ungdom noe.» Videre sier hun: «Når de avviser hva jeg synes, hva jeg tror.» Hun snakker om stigmatisering når hun sier: »De gikk ut fra...de antok med en gang at det var jeg.» Dette fortalte hun i en sammenheng der hun snakket om når uønskede ting skjedde på institusjonen hun var på. Når ansatte finner ut at det var andre som hadde gjort uønskede ting, så sier hun: »De beklagde seg aldri.»

Andrea snakker altså om normative møter og om kunnskapssyn, og at antagelser blir behandlet som «sannhet».

Isak forteller også om to virkelighetsoppfatninger som krasjer, og der hans syn taper. Isak føler det som at han ikke får lov til å være annerledes. Han sier:»Jeg vil ikke være som alle andre jeg. Men barnevern prøver å presse på hvordan alle skal være. Og barnevern og BUP vil liksom presse på meg diagnoser, sykdommer og medisin.» Andrea sier også om BUP at «Jeg ble dopa ned, ufrivillig.»

Isak forteller at han har resignert og lurert på hva han skal gjøre. Han føler at han ikke har et stort handlingsrom og sier: »Jeg har ikke noe valg, jeg må bare gjøre som de sier for å komme hjem igjen». I forhold til dette med fri-ufri, så har trolig Isak også et ansvar for at valgmulighetene hans har blitt begrenset, men han forteller ikke om at mennesker har ansvarliggjort han for de valg han har gjort. Istedenfor forteller han om moraliserende møter. Dette er ikke det samme som ansvarliggjøring. Isak opplever verden kaotisk og uforutsigbar, og forteller om et barnevern slik han ser det, som handler uten at han opplever at det er responser på hans responser. Han har vansker med å se sammenhenger mellom egne aksjoner og barnevernsansattes reaksjoner. Barnevernet «gjør som de vil». Tjenesten oppleves altså ikke relasjonell, men som et møte med «makten».

Å bli kontrollert handler ikke bare om medvirkning, men også om makt. Erica sier: »de måtte passe på meg hele tiden. Det var som i et fengsel.»

Ekskludering er et maktuttrykk, og Rita forteller om «en som er annerledes, og som ikke prater med meg.» Andrea sier at hun «ikke alltid har vært inkludert i sånne møter. Det har vært litt sånn over hodet». Hun visste ikke alltid om møtene som var om henne. Å ikke være med på møter oppleves av de unge både ekskluderende og de snakker om tap av kontroll.

Å ikke gi de unge adekvat forklaring på avgjørelser, kan også dreie seg om makt. Andrea eksemplifiserer hva autoriteter har sagt til henne slik: «For sånn er det bare. Fordi du må. Fordi du må bli voksen. Fordi sånn er livet.» Ungdommer står i fare for å bli oppfattet som kverrulanter, mens de har reelle behov for forklaringer.

Kunnskap er makt, det vil si, den som har definisjonsmakt over hva gyldig kunnskap er, den har makt. Andrea snakker også om relasjoners betydning for utviklingen av selvet, når hun sier: «Hun (ansatt på institusjon) fortalte meg at «jeg har inntrykk av at du er en slem person.....Ja, jeg fikk jo det sagt til meg, og da tenkte jeg: Er jeg det? Kanskje jeg er det? Det var en vanskelig situasjon...» Makt til å definere hvem den andre personen er, får i Mead sin tenkning følger for identitet.

Isak sier:» Jeg synes at de ikke må handle ut fra tro og antagelser. Man kan ikke handle ut fra det som står i papirer. Man må ha en virkelig relasjon først for å vite.»

Meg: «Hva mener du med en virkelig relasjon?»

Isak: «Det må være at begge sider, at begge er enige om at relasjonen er god.»

Det er altså slik at kunnskapsmakt ikke bare dreier seg om hva kunnskap «er», men også retten/makten til å definere skiller mellom tro-antagelser-viten. Med «papirer» mener Isak her trolig barnevernsjournal. Selve journalen er altså potensielt et maktmiddel. Isak kommer her med et alternativt syn på «viten», nemlig den kunnskapen en får i relasjon med den andre. Isak løfter her fram relasjon som en fundamental og grunnleggende kilde til viten.

4.3 Medvirkning

Kapittel 2.3 handlet blant annet om medvirkning versus medbestemmelse.

Barnevernsproffer i Forandringsfabrikken ønsker å gå bort fra medvirkning, og ønsker seg medbestemmelse. (Sanner 2017) Thrana finner at ungdom er mer opptatt av å bli hørt enn av å bestemme (Thrana 2008). Mine informanter forteller mer i tråd med Thrana; de vil bli hørt, og det er viktigst. Rita sier at «Et godt møte er et møte der jeg kan si min mening. Det er å bli hørt.» For henne er det viktigste å få lov å si sin mening, og at denne meningen blir hørt. Andrea sier: »Jeg har mye mer å si nå. Vi er liksom mer likestilt.....Jeg vil ha samarbeid.» Dette innebærer en relasjonell forståelse av medvirkning, slik jeg forstår henne. Andrea sier videre: «Jeg er villig til å forandre meg, men jeg må vite hvorfor.» Rita sier også: «Vi var ikke enige, og da ble jeg sint og frustrert.» Erica snakker om at det er belastende å høre negativ omtale av foreldre, og at hun føler mye ansvar for å håndtere slik informasjon på en god måte: «Det er jeg som får.....alt det som dem snakker om da.»

Å lykkes med at den unge opplever medvirkning, er altså ikke bare et mål i seg selv, men viktig for å få til et godt samarbeid der endring muliggjøres, og der ungdommen beroliges av en god, bærende og trygg relasjon.

Erica har et ambivalent forhold til medvirkning, for hun sier:» I begynnelsen hørte de på meg. Og på historien min.» Senere sier hun: «Det var egentlig litt bra at de ikke hørte på meg.» Det kan se ut som at hun her snakker om medvirkning som medbestemmelse. Dette var i forbindelse med hvorvidt Erica skulle flytte eller ikke. Erica framhever at når hun føler seg hørt, så takler hun det bedre når det blir bestemt annerledes enn det hun har foreslått. Manglende medvirkning, forstått primært som ikke å bli hørt og møtt på en god måte, får også følger for hennes emosjoner: «Da ble jeg dødssur.»

Rita er tydelig på at det er en sammenheng mellom å bli hørt, og at det gjøres noe. Hun peker på sammenhengen mellom høre→gjøre. Hun forteller at det ikke alltid er sånn at barnevern tar kontakt med henne for å be om et møte. Hun har også selv tatt kontakt og bedt om møte et par tre ganger. Da hadde hun en agenda, noe hun ville bli både hørt på,

men også at det medførte handling. Hun sier: «Hun hører på og forstår, og ja..gjør noe med det der og da.» Videre: « Hun ble ferdig med det som jeg ville ha gjort.» Handlinger ser ut til å snakke høyere enn ord.

Å bli hørt er ikke bare at den andre har ører som virker. Isak knytter det sammen med «gjensidig respekt», «inkluderende», «spørre om min mening», «likestilt». Da blir det mer «humanetisk». Isak sier ikke mer om hva «humanetisk» er for han, men det er tydelig at han kobler det å bli hørt til menneskesyn. Med likestilt menes trolig også likeverd. Han snakker mye om å bli respektert og anerkjent med sin annerledeshet. «Annerledesheten er det som skiller menneskene fra hverandre, samtidig som annerledesheten er det vi har felles – at vi alle er ulike» (Levin i Follesø, Thorbjørnsen og Anvik 2017, s. 139).

Når de unge snakker om andre arenaer/kontekster enn kontorer for møtene, ser det ut til at det har vært deres forslag. De snakker om valg av arenaer som noe som har med medvirkning å gjøre, men at resultatet blir at en blir kjent med hverandre som mennesker. Rita sier: »Ta personen med på kino, bowling eller noe sånt, sånn at han kan åpne seg bedre.» Erica sier:» Vi bestemte oss sammen for å gå ut på café og sånt.» Andre arenaer enn kontor ser ut til å være gode arenaer for å «åpne seg», få en bedre relasjon.

Medvirkning må betraktes relasjonelt. Mead betrakter identitetsutvikling som uløselig knyttet til relasjoner. Det er i møter med andre at en finner seg selv. Andrea betrakter seg selv, og egen betydning for relasjonskvaliteten når hun tankefylt sier: Vi hadde en del felles interesser. Vi likte musikk, og han lærte meg å spille gitar og sånn.. Vi hadde lik humor, og lo av de samme tinga.»

Ungdommene er også opptatt av informasjon, og opplevelsen av kontroll. Andrea sier: «Det er slitsomt å ikke få vite noe, hva som skal skje.» Erica sier: « Informasjonen gikk jo hulter til bulter.» Hun snakker videre om «Å ikke vite saksgangen.» Dette eksempelet illustrerer at informasjon ikke bare er et «nåtidig» behov, den er viktig for å få vite noe om framtiden. Slik er følelsen av å ikke ha kontroll, neppe bare en her og nåfølelse, men at den handler om tapt forutsigbarhet og framtidskontroll. Erica beskriver hvilke følelser hun kan få når hun ikke vet dette slik: « Noen ganger sinte, fordi hun ikke hørte på meg.» Rita sier: « Uten at jeg fikk vite det, så våknet jeg plutselig på en institusjon liksom. Da hadde jeg ikke kontroll da.» Dette kan sees i sammenheng med Christoffersen sin inndeling presentert i kapittel 2.3. Manglende informasjon og kontroll kan trolig føre til at ungdommer svarer med for eksempel manipulasjon slik Lauveng snakket om i Kapittel 2.3.

Mine informanter beskriver hendelser der de mister kontroll over eget liv, og der de blir marionetter som styres av andre. Isak sier: «Da følte jeg meg som en der hånddukke, en sånn som andre styrer vet du..»

Rita er i ferd med å bli atten år, og hun forteller om en god prosess der hun i god tid fikk vite om sine rettigheter i forhold til ettervern. Hun sier: «Jeg kunne få velge om jeg ville avslutte eller ikke.» Rita opplever kort og godt å medvirke, og at det hun sier også influerer på saksbehandlerens persepsjon av virkeligheten.

Andrea skiller mellom tidlige erfaringer fra barnevern sammenlignet med situasjonen hennes nå. Hun sier: «det er ikke alltid jeg har vært inkludert i sånne møter, men jeg vet hva som har foregått. Det har vært litt sånn over hodet.....nå har jeg mye mer å si enn da jeg var yngre. Når jeg var yngre, hadde jeg ingen kontroll. Det var ikke alltid jeg kunne delta, for det var ikke alltid at jeg visste.....nå er jeg jo med på alle ansvarsgruppemøter, og så spør de vanligvis meg først.» Hun forklarer dette juridisk, men enda viktigere er hennes selvforståelse som forklaringsmodell. Hun sier: «Jeg er gammel nok til å gi egne svar...når jeg var yngre...Jeg visste ikke hva som var best, det kan være at jeg ikke vet best nå heller, men jeg vet bedre, jeg har mer erfaring, jeg har utviklet meg...» Dette er interessant også i lys av rettighetstenkningen som ligger til grunn for ny barnevernslov som vedtas i disse dager. Mine informanter snakker ikke om medvirkning i et juridisk rettighetslys, men i lys av hvem de selv er som mennesker, og i kraft av å være sine egne liv.

Andrea sier at hun føler seg «mer likestilt» nå enn tidligere og at «Jeg vil ha samarbeid». Opplevelsen min fra intervjuene er at alle ønsker seg samarbeid. En av grunnene til at Isak sa ja til intervjuet med meg, var fortvilelsen over den aktive krisen han var i. Han fortalte meg om krisen sin, om hvordan han følte seg både lurt og misforstått, og at han nå var trengt opp i et hjørne. «Hva skal jeg gjøre?» sa han fortvilet. «Jeg vil jo få til dette her, men det er ingen som lytter, ingen som samarbeider med meg.»

Det ser ut som mine informanter betrakter fenomenet samarbeid som **samarbeid**, noe en gjør sammen, og at det blir viktigere for de unge om livet er ekstra vanskelig en periode.

To ungdommer forteller om unnskyldningers kraft i et samspill. Andrea sier om barnevernstjenesten: «De beklagde faktisk at de ikke besøkte meg på institusjonen.» Ut fra Levinas sine tanker, så ser vi her en tjeneste som tar ansvar for egne handlinger. Da blir det trolig lettere også for de unge å ta ansvar for egne responser/handlinger.

Isak sier at «Jeg ble lurt» når han snakker om barnevernstjenesten. «De lot meg få tro at jeg kunne få flytte på hybel etterpå sommeren. Så jeg flytta frivillig på institusjon.» Han beskriver en medvirkningsprosess som er ekstra vond fordi at han «valgte å stole på dem.» Han er den som tydeligst viser et samspill der det er en betydelig krasj i virkelighetsoppfatningene. «De var bekymra for hasjrøyking og for vennene mine, mens jeg hadde lyst til å ha det som jeg hadde det. Jeg var ikke så bekymra jeg, og skolen gikk jo bra.» Når jeg spurte han om det var noen som hadde spurt han om hvorfor han ikke var bekymret for hasjrøyking, så så han på meg forundret og sa at «nei, det har ingen sagt».

Isak snakker om svært negative møter, slik han opplevde de. Samtidig så er han blant dem som også snakker om de mest positive møtene.

Andrea hadde store problemer med å beskrive konkret og tidsbestemt om når hun opplevde å få en god relasjon til «Olav». Dette var tydelig en prosess, som var vanskelig å tidsbestemme i en konkret situasjon. Det var altså vanskelig å snakke om et magisk møte i bestemt form entall. Follesø skrev jo om «Det magiske øyeblikket». Det kan nok skje magi i enkeltmøter, men trolig er det vanligere at dette utvikler seg prosessuelt over tid. Jeg utfordret Andrea tre ganger på å komme med et konkret eksempel på når hun opplevde at

de hadde et godt møte. Hun valgte da å snakke om en «triviell» vaskeepisode, som langt fra var triviell for Andrea. Hun forteller:

»så sa han at kom igjen det her skal bli gøy. Når vi er ferdige så kan vi for eksempel spille kort. Og så hadde han med en liten høyttaler, og så sa han at vi kunne veksle på å velge musikk. Og dette her blir gøy. Jeg og du. Dette klarer vi. Og så spilte vi musikk, og vi flirte og vi lagde middag. Det husker jeg var en av mine aller beste dager... Jeg koste meg veldig i selskapet hans.»

Både Olav og Andrea har her beveget seg fra du og jeg, til et vi. Og dette klarer vi. Begge er enige om situasjonen og hva som skal gjøres. Å gå fra jeg-du til vi er kanskje en eksemplifisering av hva magiske øyeblikk er. Det er ikke noe man kan bestille på internett, for så å gå og hente ut i sitt samspill med andre. Det er delvis «magisk», og noe som ikke helt kan forklares, når to mennesker møtes og de begge opplever dette. Det er en prosess, noe som skjer «mellom» de to menneskene. Fra et sosialkonstruksjonalistisk perspektiv, så tenker en at når vi skaper noe felles, da har vi fellesskap. Fellesskap kan aldri slik forstått være ensidig, noe som en part driver fram i sitt samspill med den andre. Det er noe som skapes, og stadig gjenskapes, hele tiden noe forandret, hele tiden. Begge parter bidrar i denne skapingen.

Kommunikasjonen mellom Andrea og Olav er interessant. «Kommunikasjon betyr «å skape noe felles»» (Follesø, Thorbjørnsen og Anvik 2017, s. 141) Det er ikke bare den ene som skal gjøre jobben, men i et fellesskap.

4.4 Være et menneske

»Jeg satte pris på dem som ønsket å dele følelsene med meg; »Jeg kan ikke se dine ulver, men hvis jeg hadde sett ulver, ville det skremt vettet av meg. Blir du redd?» Redsel, og hjelpeløshet, avmakt, sorg, fortvilelse og skam, det kan vi alle forstå, og der kan vi møtes. Da er vi forbi diagnosene og symptomene og kategoriene, og begynner å være mennesker»

(Lauveng 2005, s.53).

Det som mine ungdommer snakker aller mest om, er hvordan den andre er, eller bør være. Ungdommene mine snakket veldig mye om menneskene de møtte, og de beskrev deres personlige egenskaper. Særlig mennesker som de hadde en opplevelse av å ha hatt gode møter sammen med, ble beskrevet veldig utfyllende. Det overrasket meg å se hvor stor plass dette tok i datamaterialet mitt. De unge snakker dobbelt så mye om dette, fylt inn i mine kategorier, som kategorien det snakkes nest mest om. Jeg velger å beskrive det de sier om positive møter først. Forskning belyser at unge vil bli sett. (Thrana 2008, Thrana m.fl 2009, Eide 2009, Follesø 2011, Follesø, Halås og Anvik 2017, Paulsen 2016, Sanner 2017). Det sier også min forskning, men ungdommene betoner også at de vil at den andre skal være et menneske, ikke en distansert rolleutøver.

To informanter snakker om det som jeg har kalt **for** nære møter. De beskriver disse møtene som møter med subjekter, ikke objekter. Men de legger ikke det samme i dette. Erica kommer fra et lite sted der alle kjenner alle. Hun visste hvem saksbehandleren var, før hun ble saksbehandleren hennes. De hadde felles bekjente og hadde truffet hverandre i sosiale settinger gjennom sine felles bekjente tidligere. Erica sier: «Jeg visste hvem hun var fra før, så det var jo dritkleint.» Andrea sin historie er annerledes. Hun snakker om en voksen som møter henne veldig forståelsesfullt. Den voksne poengterer hvor like de er, og snakker veldig privat om eget liv. Deretter inviterer han seg selv inn i hennes sårbarhet. Andrea sier: «Han var veldig sikker på at han skjønnte meg. Jeg visste ikke hvordan jeg skulle reagere....Jeg hadde lyst til å bytte kontaktperson.» Andrea synes det er vanskelig og unaturlig å tidlig snakke om sårbarhet, og hun synes det blir for nært både med hans nærhet, men også hans ønske om hennes følelsesmessige nærhet, slik jeg tolker Andrea. Så å møte mennesker, ikke objekter, er ikke uproblematisk og utelukkende positivt. Møter mellom to subjekter kan oppleves for nært.

Rita bruker ni positive adjektiver om saksbehandleren sin. Adjektivene beskriver saksbehandleren som menneske. Saksbehandleren beskrives som «grei, livlig, hyggelig, artig, morsom, forståelsesfull, støttende, tillitsfull, vennlig». Hun sier også: Hen hører på og forstår....Hen prøver å sette seg inn i situasjonen...som om det var hen. Hen forstår hvordan det er å være annerledes.»

Andrea sier mye positivt om «Olav» på institusjonen. Han er :»positiv, artig, realistisk, down to earth, ungdommelig, kan le, jeg ble kjent med han, tålmodig, høflig, snill, vennskapelig, tok seg tid, gav omsorg.»

Erica sier blant annet: »Nysgjerrig, hører på meg, kul, snill, enig, hun forsto, hun brydde seg.» Hun forstår altså «nysgjerrig» i denne sammenhengen, som å være en positiv ting. Hun sier videre: Og så flirte hen dersom jeg sa noe artig.» Hun sier videre at «Hun forsto også. Hun brydde seg faktisk hver gang.»

Jeg opplever at Erica også snakker om tålmodige, trygge, stabile mennesker som er der stabilt over tid. For å illustrere med noen korte bruddstykker, så sier hun: « I begynnelsen....men så....bry seg hver gang.....Lytt mer, og ikke bare de første og siste gangene..... Det ser ut som at stabilitet og trygghet blir viktigere for Erica på bakgrunn av at hun har opplevd det motsatte.

Isak sier om sin signifikante andre: « Brydde seg, endra seg, støttet meg, forsto, trygg, omsorgsfull». I intervjuet så snakket Isak om endringsvilje som en personlig egenskap, og at han setter pris på mennesker som er villige til å endre seg, og til å endre oppfatninger om den andre. Isak formidler at det ikke var den eller den egenskapen som var viktig, men at det var «hele pakka liksom» som gjorde at «til henne har jeg fortalt hemmeligheter som jeg ikke har fortalt til noen andre.»

Alle disse positive beskrivelsene kan en forstå som at de handler om anerkjennelse og tillit. «Vil man forstå noe, og vinne innsikt i en sak, er man tvert om nødt til å sette sine

fordommer på spill, åpne seg for hva den andre har å si, og anerkjenne den andre» (Gadamer i Andenæs 2013, s. 88). Løgstrup beskriver tillit som «mulighetsvedlikeholdende», mens mistillit beskrives som «mulighetsødeleggende» (Løgstrup i Eide 2001, s. 208). Aadland sier: «Mennesket må møtes med tillit for å få tillit til seg selv» (Aadland 2004 i Sund Jensen 2016, s. 24). Han skriver også at tillit reduserer kompleksitet, gir ansvarsfølelse, motivasjon, fremmer selvrespekt og pålitelighet (Aadland 2004 i Sund Jensen 2016, s. 24).

Dette er jo bare et utvalg av enkeltord de unge brukte for å beskrive menneskene de har møtt som mennesker. De utbroderer disse tingene gjennom hele intervjuene, og listen ovenfor bør derfor ikke forstås som komplett, men de ordene som er lette å dra ut fra teksten. Alle ungdommene snakker om humor og humør som viktig. På spørsmål fra meg om hvorfor dette er så viktig, så snakker alle om effekten dette kan få, hvordan det påvirker selve interaksjonen. Det er altså ikke bare viktig i seg selv, men humor/humør medfører en tryggere, lettere stemning, alt er ikke så alvorlig.

Til flere informanter så sa jeg noe om at jeg nå ble litt bekymret, for hvordan skal denne samtalen gå, når jeg ikke er noe særlig morsom. Det lo de fleste av, og jeg fikk et inntrykk av at humor-alvor, kan handle om å by på seg selv, ikke være så selvhøytidelig, at ansatt kan se på seg selv «kritisk» fra et barnevernsbarnperspektiv eller ungdomsperspektiv. Humor ser altså ikke ut til å handle om å fortelle vitser, men at det har noe med å skape en lettere stemning *mellom* de interagerende.

Rita snakker om betydningen av de første møtene, og sier at førsteinntrykket er viktig for det videre samarbeidet. Hun advarer mot å «være streng.....det kan virke som dem ikke bryr seg da.. Om du er sur og streng, og ikke smiler så mye, da kan man få et dårlig førsteinntrykk.»

Ungdommene sin forklaringsmodell i mitt materiale, inneholder også noen refleksjoner over egen innsats og betydning for å få til gode møter. Det at det er mindre refleksjoner over egen rolle i samspillet må trolig tillegges både intervjuet, forskers fokus, og konteksten. Når det gjelder kontekst: Alle mine informanter er aktive barnevernsbarn, flere står i nåtidige kriser. Det blir vanskeligere å se egen rolle når en er emosjonelt agitert. En av mine begrunnelser for å forske på aktive barnevernsbarn, var at mye forskning er intervjuer der informantene besvarer retrospektivt.

Samtidig er det spennende å forske på hvordan krisen håndteres, og hvordan en forstår samspillet når krisen er fersk. Men det tyder også på at intuitivt, ferskt, så tenker de unge ikke over egen betydning i samspillet sitt med andre i stor grad. Dette innebærer at hvordan de unge oppfatter hjelpere, trolig er enda viktigere enn mange av oss har antatt. Fenomener som empati kan fagfolk gjerne forstå som faglig ervervet, men de unge betrakter dette som en personlig egenskap som en enten har eller ikke har.

Gjennomgående er det tydelig at de menneskene de har gode relasjoner til, har blitt mennesker for dem, og ikke bare «roller» eller ansatte og så videre. De har blitt subjekter for ungdommene. Dette må sees i lys av det som jeg har skrevet om i kapittel 2.3.1 der jeg skriver om objekt-subjektproblematikken. Bildet er mer nyansert og komplekst når de beskriver mennesker som de har opplevd å ha dårlige møter med.

Da beskrives for eksempel samtaleteknikken de bruker. I gode møter snakker de unge om gode møter og forklarer det som en personlig egenskap hos den andre. I dårlige møter kan det være noe galt med samtaleteknikken vedkommende bruker, altså abstraheres det ut fra individet. Det er «teknikken» det er noe galt med.

I andre tilfeller abstraheres det ikke ut fra den andre. Da er det uheldige personlighetstrekk med den andre som forklarer det dårlige møtet. De unge ser ikke de bånd som binder ansatt i andre relasjoner.

Jeg opplever og fortolker det likevel som om at det er en forskjell mellom de positive og negative møtene. Positive møter forklares veldig som indre egenskaper hos den andre. I dårlige møter snakker de unge mer om atferd, gjerninger, hendelser. Det er fortsatt et menneske som handler og gjør noe som påvirker de unge, men det er mer fokus på selve handlingen, atferden, gjerningen enn å knytte det til den andre personens iboende egenskaper.

Erica sier: «De var bare nysgjerrige på hvordan jeg har hatt det.» På spørsmål fra meg, så bekrefter Erica at det i møtene med barnevernsansatte har vært mye snakk om det som har skjedd i fortiden. Hun savner å bli spurt om hvordan hun har det i nåtid. Det er også interessant om dette utsagnet kan tolkes inn i en paradigme forståelse. Det er mange som har skrevet om at utviklingspsykologiske forklaringsmodeller er et rådende perspektivparadigme i barnevernet. Sigrid Nordstoga sier: « Det dominerende synet på barns utvikling har vært at utvikling går i bestemte faser, og at grunnlaget legges i de første leveårene.» Senere sier hun: «Denne tilnærmingen kan føre til at man for raskt tar for gitt predikeringer om barns utvikling og fatter beslutninger på et slikt grunnlag» (Nordstoga i Repstad og Ryen 2001, s. 129f). Også Lichtwarck og Clifford beskriver utviklingspsykologi som et rådende paradigme i det norske barnevernet i boken modernisering i barnevernet. Psykodynamisk forståelse av unges liv er særlig opptatt av hvordan livet har vært, for å forstå hvordan livet er nå.

Erica sier også: «De bare dreit i meg, følte jeg.» Alle mine ungdommer gir uttrykk for at de ønsker møter med barnevernet, forutsatt at det er møter som de opplever som gode. Erica og Isak er de informantene som beskriver erfaringene med barnevern mest negativt, men begge disse uttrykker likevel et ønske om en mer tilgjengelig, nær tjeneste. Det vil si, ikke en tjeneste, men mennesker. De formidler ikke at barnevern og møtet med barnevern er møter med en tjeneste, men at det er møter med mennesker.

4.5 Tjenestenes organisering

I 2.2.2 ble det beskrevet hvordan tjenester ikke bør oppfattes som isolerte systemer, men mennesker som samhandler. Barnevernstjenesten er slik å forstå som en «kultur» bestående av mennesker. Hvordan de handler og samhandler har derfor mulighetsrom. Samtidig er menneskenes organisering i tjenesten begrenset av tradisjon, lover, regler og forskrifter. Rollen som barnevernsansatt er både fri og ufri samtidig.

Goffman beskriver rollespill som at det er å spille ut ulike versjoner av seg selv. Noen roller er en født inn i (være en gutt), andre er ervervet frivillig (skoleelev i videregående), andre roller er roller du har blitt gitt av andre. Disse rollene kan deles inn i to: Ønskede roller (barnevernsansatt) eller uønsket (barnevernsbarn). Andrea sier: «Å være i barnevernet er ikke noen artig situasjon, uansett hva historien er.» Om rollen er ønsket eller uønsket vil opplagt få konsekvenser for rollespillet og for relasjonen.

Ungdommene forteller om at de har møtt mange «hjelpere». Flere forteller om hyppige skifter av saksbehandlere. Noen barnevernstjenester er organisert i spesialiserte team. Da er det gjerne et mottaksteam, et undersøkelsesteam, tiltaksteam og et «barn under omsorgsteam». Det betyr at den unge forholder seg til forskjellige mennesker til forskjellig tid. Å få en bærende relasjon krever tid, ikke minst på grunn av makt; det tar tid å bygge tillit til en som kan ta meg bort fra foreldre eller andre «redslar» en måtte ha. Hvordan tjenestene er organisert influerer på relasjonen/interaksjonen/samspeillet mellom den unge og barnevernsansatt.

Isak anslår at han har møtt hundre hjelpere, og siden han har flyttet mellom ulike kommuner, så kan han også sammenligne tjenestene på ulike steder. På spørsmål fra meg om likheter og forskjeller mellom tjenestene, svarer han: «same shit, different toilets.»

Samtidig så forteller de tre andre ungdommene om kontinuitet på saksbehandlersiden i deres liv.

Sund Jensen viser hvordan barnevernsarbeid foregår i en kontekst preget av krysspress og harde prioriteringer (Sund Jensen, 2016). Internasjonale, nasjonale og regionale/lokale føringer/lovverk/forskrifter får konsekvenser for hvordan tjenesten er organisert. Sund Jensen peker på «tid» som et knapt gode. Når «tid» blir et knapt gode, så kan man ikke «sløse» med den.

En av ungdommene bruker mye tid på å snakke om det som Judith Van Der Weele kaller sirkulær kommunikasjon versus lineær kommunikasjon (Der Weele 2016). Lineær kommunikasjon er kommunikasjon der man ikke går rundt grøten, men er rett på og samtalen er bygd opp med et formål og en konkret retning. Dette er generelt en vanlig kommunikasjonsform i formelle møter i barnevernstjenesten. Barnevernet kan ha en agenda som setter dagsorden for møtet, og de har også en tidsramme dette skal sies innen. Da snakker man ofte lineært. Dette kan oppleves fremmed for mennesker fra andre kommunikasjonskulturer. I svært mange kulturer finnes det uformelle uskrevne regler og normer for hvordan man skal starte en samtale. Man skal kanskje snakke om fem-ti slektninger først og hvordan det går med dem, før man starter den egentlige samtalen. Min dobbelkulturelle snakker om dette, slik jeg forstår og fortolker ungdommen. Ungdommen sier: «bruk smalltalk. Da føler man seg mer avslappa.» Senere: «En trenger ikke være sånn saklig, rett på.....Ikke sånn rett på den informasjonen.» Barnevernstjenesten kan være organisert på en slik måte at lineær kommunikasjon får forrang. Dette på grunn av tidspress, tid er et knapt gode. Organiseringen med krav fra lovverk og statlige bestemmelser kan medføre at dette setter dagsorden, ikke unges egen agenda.

Saksbehandlere bruker stadig mer tid på saksbehandling, for det er økte krav til dokumentering. Tiltaksplaner skal for eksempel evalueres fire ganger i året. Da står en i fare for at det er loven som setter dagsorden. Et kort møte som er presset inn i ansattes travle kalender, der tid er et knapt gode, kan medføre at en ikke ser og ikke hører barnet. Ansatt har en dagsorden som barnet må lytte til. Dette er paradoksalt, siden lovenes formål dreier seg om å ivareta den unges interesser, mens den i praksis *kan* virke motsatt (Tjelflat og Ulstein 2008).

Tilgjengelighet er både en personlig egenskap, men hvor tilgjengelig en er, avgjøres også av tjenesteorganisering. Det er ikke vanlig at barnevernsansatte tar jobbtelefon med seg hjem fra jobb. En ungdom sier: «De ringte meg aldri. Når jeg skulle ha tak i dem var de aldri på jobb». På spørsmål fra meg om hvor lang tid det tok før hun fikk svar, så sier hun:» Det var alt for treigt.» Tjenestens treghet kan også forstås som å være knyttet til tjenestenes organisering. Rita har en god relasjon til sin saksbehandler, men sier: «når jeg sa venn, så mente jeg ikke at jeg faktisk kan ringe henne eller sende meldinger når jeg vil eller når det er noe. Jeg har bare jobbtelefonnummeret hennes.»

Tjenestens tilgjengelighet styres jo også både lokalt, regionalt og nasjonalt av lovverk og av ledere. Tilgjengelighet er altså ikke bare en personlig egenskap, men også noe tjenesten selv legger opp til, eller legger hindringer for. Mine informanter ønsker seg egentlig en bedre relasjon til ansatte, og de ønsker seg samarbeid. Erica sier: «Jeg synes at de ikke er så tilgjengelige. At de ikke svarer på telefonen. Hen var aldri på jobb, hen var borte hele tiden.»

Vi ser her at Erica ikke tenker på tjenesten systemteoretisk. For Erica er det «hen» som er systemet, og Erica har slik et relasjonelt perspektiv på tjenestene. Hun prøver ikke å få telefonkontakt med en tjeneste, men med et menneske. Tilgjengelighetens betydning er dokumentert i forskning rundt barnevernstjenestene.

Tjenestene er ikke utilgjengelige, de er tilgjengelige på dagtid. Dette innebærer at møtepunkter med unge skjer på dagtid. Unge som går på skole tas altså ut av skolen i skoletid for å være med på møter. Isak forteller en paradoksalt historie om et barnevern som blant annet er bekymret for skole, så bekymret at de har hyppige møter. Isak sier: «Jeg liker egentlig skole jeg. Men det ble så travelt med alle de møtene med barnevern, ppt og andre, så det gikk ut over skoleoppmøtet mitt». Historien har flere lag, en kan se historien som å handle om tjenester som ikke samarbeider om møter. Isak bekrefter dette, men han har også en «trippel» begrunnelse for hvorfor dette påvirket skoleoppmøtet hans. Han peker på fraværet direkte knyttet til tidspunktene for møter. Sekundært er dette slitsomme møter som tapper energi bort fra skoleoppmøte. Sist forteller han om at møtene ikke motiverer for skole, snarere tvert om.

Informantene mine er unge med bistand fra flere tjenester. «At mange *har* ansvar, kan føre til at ingen *tar* ansvar» (Follesø, Halås og Anvik 2017, s. 153).

Tidligere i oppgaven ble det beskrevet hvordan mennesker *kan* handle ganske fritt. Isak forteller om en ansatt som «bøyer reglene»:

«Ja, det var for eksempel regler om mat, og hva en skulle spise til middag og slikt. Men hen forsto at jeg ikke likte all maten, og hen tok meg med ut på butikken og så handla vi det som jeg ville ha til middag. Hen gjorde også andre ting som brøt litt med det som sjefene hadde bestemt.»

Meg: «Men du, det høres ut som at dette med å gå mot ledelse, gjøre noe annet enn det reglene sier, at det var veldig viktig for deg? Kan du si noe mer om hvorfor?»

Isak: »Hm, nei jeg følte vel at hen var på min side da. Hen kunne valgt å følge reglene, men hen gjorde ikke det..

Meg: «Hen valgte liksom å gjøre noe, som kunne koste noe, enten kjeft eller enda verre fra ledelse?»

Isak: «Ja, det gjorde nok inntrykk på meg. Hen fikk jo lønn mens hen var på jobb, men det der kunne jo ha kostet ....»

4.6 Tidsaspektet

Goffman skiller mellom rollespill «onstage» og «backstage». Barnevernsungdom kan bære på sorg, skam, svik og nederlag som en ikke ønsker å vise. Det tar tid, og en må ha fått tillit først før en kommer backstage og den unge selv føler at han/hun ærlig kan snakke om vanskelige ting. Rita sa :«Vis at du bryr deg, og bruk god tid. Med den personen. Bli bedre kjent....sånn at en kan åpne seg bedre....Ha litt bra tillit først»

Å møte hverandre «backstage» er trolig viktig i endringsarbeid. Isak fortalte om ei dame som gjorde stort inntrykk. «Hun var ei dame som brydde seg. Hun forsto, men det tok tid.» Han ser sin egen rolle i dette, og beskriver det som en «relasjonell» kamp. «Vi snakka mye sammen. Først tok hun deres side (barnevernsinstitusjonen), men hun hørte litt på meg. Hun endret seg, og støttet min side. Det betydde masse for meg» Han forklarer ikke endringen over tid, som at han har endret seg. Det var hun som endret seg. «Etter hvert så fikk vi en god tone.» Det tok lang tid før relasjonen mellom Isak og hans signifikante andre, ble slik at han kunne fortelle hemmeligheter til henne.

Erica synes å være opptatt av kontinuitet. Hun snakker om «i begynnelsen», «i slutten». «Lytt mer, og ikke bare første og siste gangene.» Det ser ut som at hun ikke har opplevd det i tjenesten over tid. Hun kontrasterer dette med den personen hun snakker om som hun har hatt gode møter med: «Hun brydde seg faktisk hver gang.» Egenskaper som å være trygg, stabil, stødig, tålmodig og lignende er egenskaper som er viktige tidsaspekter, for tillit og for endringsarbeid.

De unge snakker om tid på flere måter. Når de snakker om tid i en relasjonell kontekst, så verdsettes god, sakte, lang tid. Når de unge selv ønsker handling, og endring, så synes de at ting går for sakte.

Andrea snakker også om «nødvendig» tid. Hun beskriver overgang fra et liv til et nytt liv på institusjon med nye regler, nye folk å forholde seg til. Hun sier: «Da blir man kjempeforvirra. Det tar tid å tilpasse seg.»

En ungdom ytret selv et ønske om å flytte hjemmefra. «Og jeg ville at det skulle skje fort». Når barnevern har funnet en løsning, så har alt forandret seg hjemme, og ungdommen vil ikke lenger flytte. Erica prøvde å få kontakt med barnevernet, men slet med å få kontakt: «Det gikk alt for tregt.»

Intervjuet med Andrea gikk av seg selv, og hun snakket tidlig om sin gode relasjon til en ansatt. Hun beskrev personen og egne følelser ganske lett, men når jeg ba henne om å snakke om et konkret møte med personen, så slet hun. Hun hadde vanskelig for å tidfeste det gode møtet. Relasjonen var opplagt noe som hadde utviklet seg over tid. Om relasjonsbygging er komplekse responderende prosesser over tid, så er det vanskelig å snakke konkret om det gode møtet i bestemt form entall.

Møter er ikke ferdig når møter er ferdige. Når Andrea sier at hun «møtte en person som påvirka meg og synet mitt mye», så må dette forstås som en prosess. Indre (selv)erkjennelsesprosesser fortsetter etter møter. Det første møtet, og det subjektive «terningkastet» en gir dette møtet, skaper samtidig forventninger til framtidige møter. Forventningene kan likevel justeres underveis. Isak forteller om positive møter med barnevernstjenesten først. De var tydelige på at han ikke kunne bo hjemme, og dette aksepterte han. Men han hadde en drøm om å få flytte på hybel, starte litt på nytt for seg selv, og han opplevde det som at barnevernsansatte lyttet på han i forhold til dette. Han skulle bare bo på institusjon en stund, så kunne de snakkes mer om dette. Isak tolket dette forventningsfullt, og da han igjen tok opp dette etter å ha bodd frivillig på institusjon en periode, følte han seg kontant avvist. Han sier: »Jeg ble lurt». Senere sier han: »Det gjorde det vanskelig for meg å stole noe mer på de.» Isak framstår som fleksibel og som en som er villig til å endre oppfatning av barnevernstjenesten. Opplevelsen av å bli lurt, fungerer likevel som en «brennmerking» som gjør det vanskelig å stole på tjenesten og de ansatte der i framtiden.

En kan si at makt er i tjenestenes organisering på en slik måte at reell medvirkning vanskeliggjøres, objektivisering muliggjøres og tid er et knapt gode. Menneskesynet ligger også der. De ulike fenomenene presentert i dette kapittelet henger altså sammen.

5. Drøfting

Mine resultater av det *jeg* har hørt angående «makt», har vært negative uttalelser. Men dersom makt ligger der i enhver relasjon, så sier *mine* resultat noe om min forforståelse. Mine ører har hørt at «å ikke bli hørt» handler om makt, mens «å bli hørt» har handlet om medvirkning. Dette er interessant å reflektere litt over. Resultatene er altså ikke objektive

resultater som passer i bare en kategori. Dersom mine kategorier «i mitt hode» hadde hatt større rom for makt som positivt, så kunne jeg hatt bare en funnkategori. «Å bli hørt» som er et fenomen som jeg har funnet, og plassert i medvirkningskategorien, kunne vært positiv makt, for ansatt valgte å bruke makten til å høre. Fenomenet «ta seg tid» som jeg snakker om i tidkategorien, er også et positivt maktvalg, han valgte å ta seg tid.

Kategorisering er nødvendig for å skape orden i kaos, og dypt menneskelig, men hvor «sanne» er kategorier egentlig? Jeg håper at du som leser dette, også har kjent på en skepsis over for mine kategorivalg, og at du har undret deg over hva som har blitt plassert inn i kategoriene. Valgene *kunne* vært helt annerledes.

Det er også en paradoksal undring for meg at jeg som ønsker å være lite opptatt av kategorier, er så opptatt av kategorier.

Nordlandsforskning har gjennom sitt prosjekt «Ungdom i svevet» skrevet mye om møter kvalitativt. Reidun Follesø og Hilde Marie Thrana var sentrale forskere i prosjektet, og har vært viktig bakgrunns litteratur for tematikken. Der oppsummeres ungdommenes tanker om møter slik:

- *Snakk med oss, og tro på oss.*
- *Alle har en drøm. Spør etter den, og tro på den.*
- *Bry deg om oss.*
- *Finn oss der vi er, og gå ut av kontorene.*
- *Hold ut, ikke gi oss opp.*
- *Vi trenger en voksen å stole på.*
- *Gjør noe sammen med oss.*
- *Le med oss.*
- *Gi oss praktisk hjelp, og hjelp i hverdagen.*
- *Gå ved siden av oss. Ikke gå bak og dytt eller foran og dra.*
- *Verden henger sammen, jobb sammen og på tvers av tjenester.*
- *Hjelp oss med noe å gjøre på fritiden, ikke bare på dagtid.*
- *Forvent noe av oss, noe vi kan mestre.*
- *Det er fælt å ha et dårlig rykte, kan vi gjøre noe med det?*
- *Er det vi som dropper ut, eller er det andre som dropper oss?*

(Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013) *Oppslagsverket 2013*, s. 14)

Mine funn bekrefter i hovedsak funnene fra «Ungdom i svevet». En kan reflektere over hva som *ikke* står i Nordlandsforskning sin rapport, og i mine resultat. Hva er det som mangler her, hva er det som ikke står her? Altså, hva er det som ikke virker å være viktig for de unge?

De unge er ikke opptatt av journaler, papirer, tiltaksplaner og skriftlige evalueringer, i utgangspunktet. Mine ungdommer er bare opptatt av dette, når relasjonen er dårlig, når de er utrygge på den andre, og når de er usikre på hvordan den andre oppfatter ungdommen. Når de er både utrygge og usikre kombinert med at de opplever makt, så blir mine informanter mer opptatt av juridiske rettigheter og formelle skriv, og hva som står der.

Det står heller ikke noe om forventninger om kompetanse her, og heller ikke mine informanter forteller om forventninger til kompetanse hos den andre. «De unge er ikke først og fremst opptatt av hvem den voksne representerer, men hvem og hvordan den voksne er.» (Follesø, Halås, Anvik 2017, s.14)

Det står ingenting i listen ovenfor om forventninger til metodikk og teoretisk forankring hos fagpersonen. For denne oppgaven, som skriver kritisk om kunnskapssyn, psykodynamisk forståelse, diagnoser og New Public Management, så er dette selvransakende. Det er ikke endringer på disse fenomenene som er det sentrale for de unge, det viktige er relasjon. Relasjon ser ut til å være mer grunnleggende viktig for de unge, og for at de skal oppleve møter som gode og meningsfulle (ibid., s.15)

Follesø, Anvik og Halås skiller mellom gode møter, vanskelige møter, vonde møter og ikke-eksisterende møter. De finner at unge er opptatt av gode - virksomme – møter med mennesker i barnevern. Samtidig er det sjelden at slike møter etterspørres når tjenestenes virksomhet skal dokumenteres. Det er ikke enkelt målbart (Follesø, Anvik og Halås 2017).

«I stedet blir arbeidets verdi i økende grad målt ut fra regler, prosedyrer og rutiner – og vi kan tilføye manualer til denne listen – som enklere lar seg kontrollere. Denne utviklingen, hevder Egelund, tvinger arbeidet inn i prosesser som tjener organisatoriske mål, snarere enn prosesser som forbedrer den hjelpesøkendes situasjon.» (Follesø, Anvik og Halås 2017, s.14)

Mine informanter bekrefter dette med å være opptatt av å ha gode møter. Samtidig legger de trolig ulike ting i begrepet møte. Andrea ser at møter kan være vanskelig målbare og at det kanskje kommer noe godt ut av møtene senere. Hun forstår møter som prosesser, ikke «øyeblikksbilder». Isak forteller også om møter i flertall som prosesser som endrer.

I møter kan en ha ulike forventninger til den andre. Veldig skjematisk kan man si at man møtet med den andre kan oppfattes som å være passelig, bedre eller dårligere enn forventet. Ekstraordinære møter er slike møter Isak og Andrea forteller om, der den andre gjør noe som «koster» noe. Andrea forteller at det ble snakket nedsettende om Olav blant de andre i personalet, for hans rolletolkning som «profesjonell».

Isak forteller om en ansatt som kanskje får svi dersom ledelse finner ut hvordan hun tøyer reglene. Follesø, Anvik og Halås snakker om som «virksomme» møter, mine unge snakker om disse ekstraordinære møtene som virksomme. «Virksom» synes å være et inord, og kan forstås instrumentalistisk i retning av «virkning», men jeg oppfatter begrepet mer som et spørsmål: Hva er det som virker? Svaret er ikke bare kjekt for oss fagligdedikerte teoretisk orienterte praktikere eller forskere: De unge sier at det er møter med **mennesker** som «virker», ikke den metoden, det perspektivståstedet eller den teorien: Det er når de selv møtes som mennesker, og selv møter mennesker, at møter blir «virksomme». Det er ekstraordinært virksomt når den andre møter den unge langt bedre enn forventet, ekstraordinært.

5.1 Makt

Løgstrup mener at møter er en henvendelse som kan tas imot på forskjellige måter. En kan ta imot henvendelsen i omsorg, ødeleggende, ivaretagende eller utnyttende. Løgstrup mener at vi ikke kan ta imot henvendelsen nøytralt. «Den ene har mer eller mindre av den annens liv i sin magt» (Løgstrup i Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. (2003, s.67).

Mead snakker om generaliserte andre, og peker på interaksjonen som sentral for identitetsutvikling (Gulbrandsen 2006). Mine informanter forteller om sammenhenger mellom makt og identitet. Når de unge defineres og oppfattes på en bestemt måte, så utfordrer dette identiteten deres. Skal en da forkaste eget bilde av seg selv, eller skal en kjempe for den en tror en er? Rita og Isak har behov og lyst til å være annerledes, men får de lov til det? Når Rita får lov til det, så er det ikke opplagt at annerledesheten forstås og anerkjennes.

Det er også tydelig i mitt materiale at det er sammenhenger mellom makt og den unges emosjoner og atferd. Når Rita sier: «Vi var ikke enige.. Da ble jeg sint og frustrert», forstår vi dette inn i en barnevernsbarndiskurs, der «Rita er jo et barnevernsbarn, det er ikke rart at hun er så sint»? Eller forstår vi Ritas reaksjon på bakgrunn av at hennes subjektive opplevelse er at hun har møtt (over)makten? Andrea forteller om et møte der hun blir beskyldt for å ha gjort noe hun ikke har gjort. Andreas atferd er å le hånlige og «frekt» tilbake. Om vi forstår det som Andrea får høre som makt, så må Andreas respons være uttrykk for en motmakt, og da blir maktspråket annerledes.

Eksempelet viser oss også hvordan «kamp om virkelighet» er en maktkamp. Makten til å definere virkeligheten avgjør videre samspill mellom Andrea og ansatt i eksempelet ovenfor. Ungdommene snakker om at makt kan være avvisning, at det en sier blir avvist. Makt kan også være stigmatisering, at en blir stemplet på en bestemt måte. Andrea forteller om hvordan hun stemples som en slem person.

Maktdimensjonen reflekteres det sannsynligvis for lite over. Uønsket atferd fra barnevernsbarn kan henge sammen med deres opplevelse av at de har møtt makt. Når ansatte ikke forstår den unges respons, så kan dette handle om at en ikke har sett egen handling og samspill som makthandlinger, og at en derfor ikke forstår den unges atferd i lys av dette.

Som ansatt har jeg makt. Kan jeg bruke makten positivt? Mine resultat omtaler makt negativt. Men en kan reflektere over «negativ» makt, sin motpol, makt brukt muliggjørende. Hvordan hadde da en «positiv» maktanvendelse sett ut? På bakgrunn av informantenes negative beskrivelser av makt, ble følgende skisse laget:

Uønsket/makt opplevd negativt	Ønsket/makt opplevd positivt
«Knuse drømmer»	Bygge/skape drømmer
«Gi skyld»	Si unnskyld? Ta på seg skyld, ansvar
Stigmatisering «Hun sa at jeg var slem»	Sette fri, frigjørende språk
Definsjonsmakt	Sammen undre seg
«Ikke få være seg selv»	Få lov til å være (seg selv)
«Resignert»	Gi ny giv, håp
«Ikke kontroll»-«bli kontrollert»	Gi kontroll
Ekskludert	Inkludert
«over hodet» (hierarkisk, asymmetrisk)	Ansikt til ansikt, gjensidighet

Alle utsagnene under uønsket makt er hentet fra informantene. Dette kan være en nyttig liste, den får en til å reflektere over hva en gjør i praksis, og den får en til å anerkjenne egen makt. Om ansatt har mulighetsrom, så kan ansatt også bruke makten positivt. I forhold til denne listen, så har Andrea opplevd at noen ansatt har sagt unnskyld, og hun opplevde at «Olav» ga henne en ny giv. Rita opplevde at noen ga henne kontroll til å bestemme avslutning. Selv om Andrea har opplevd ekskludering fra møter, så forteller hun mest om inkludering, og Erica har møtt noen som har brukt makten sin til å gå på café og oppleve gjensidighet sammen. Ved å betrakte makt muliggjørende, så ser vi her i disse eksemplene at de unge har opplevd «positiv» makt.

Det talte ord, og det skrevne ord i journaler er et maktuttrykk. Når journalen sier at Per drakk seg full, så definerer det en kunnskap, en sannhet. Men det står ikke der at Per lagde middag til hele familien i går, eller at han spilte fotballkamp og var en medspiller som ga målgivende pasning på tre mål. Dette kan jo også være virkeligheten? Hvorfor har vi en slik tro på at journaler definerer mennesker? Journaler beskriver **utdrag** av menneskers handlinger. Isak har et relasjonelt perspektiv når han sier at en ikke bare må tro på papirene, men at en må bli kjent med den andre for å vite. Om vi velger å lytte til Isak, så bør vi altså vedsette den delen av kunnskap som dreier seg om kjennskap høyere.

Denne forskningen inneholder også makt i en slik forstand. De unge har snakket med meg i ti timer, men det er jeg som har valgt ut en brøkdel av det de har sagt. Reflekterte jeg nok over dette? Hva gjorde jeg med denne vissheten om makt?

Den maktesløse makten

Det funksjonelle poenget med å ha makt må jo være at en har kraft til å gjennomføre endring. Endring kan være definert og ønsket av den unge selv, og slik kan endring være positivt. Min refleksjon, basert på det som ungdommene fortalte om, er at makten kan være maktesløs. Makt «virker ikke». De unge i mitt materiale snakker ofte om følelser som de får når de **møter** makt, de blir sinte, redde frustrerte. Men de endrer seg lite. «Jeg fikk heller enda mindre lyst til å gjøre som de sa», som Andrea sa det.

Det som skaper varig endring synes å være gjensidig bærende relasjoner. Min veileder hadde i kraft av å være veileder, makt. Tidlig i relasjonen hadde jeg fordommer mot han, basert på det han har skrevet. Han hadde skrevet om «logistikkerfaringer i psykiatri og psykisk helsearbeid.» Begrepet «logistikkerfaringer» gjorde at jeg ikke kunne identifisere meg med han, og han kunne bare sitte der med makten sin. Jeg tenkte at han var «svensk» mens jeg var «norsk». Etter hvert utviklet relasjonen seg, og jeg fant at vi snakket jo samme språk. Identifiseringen gjorde at han ble signifikant for meg, og fikk påvirkningskraft på meg og på mine tanker. Andrea, Isak og Rita forteller om lignende prosesser. Andrea og Rita betrakter hjelperne som venner. Andrea sier mye om hvordan hun opplever mange fellestrekk med Olav, og slik blir han betydningsfull for henne, og hun lytter til hans råd. Erica forteller om ei som hadde lik humor som hun selv, hun lo av Erica sine vitser, men samtidig så lyttet hun til det Erica sa.

Endring kan skje på flere måter. Innordning er en tidsbestemt og tidstilpasset endring av atferd på grunn av ytre motivasjon. Endringen blir en strategisk tilpasset endring på «frontstage». (Goffman 1992) Institusjoner kan bruke innordning. Når endring skjer på bakgrunn av identifisering, så handler det om en identifisering med en annen som en ønsker å bli mer lik. Endringen skjer mellom og i mennesket. Identifiseringen bør starte hos fagpersonen. Ansatt bør se etter fellestrekk med den unge. Når han finner fellestrekk blir interaksjonen med den unge endret. Når en finner slike fellestrekk, skapes rom for å skape noe felles, et fellesskap. Den unge kan også lettere identifisere seg med den ansatte. Dersom ansatte er både fri og ufri samtidig, så kan en i, Goffman sitt perspektiv, velge å bruke maktens mulighetsrom til å utøve rollen sin som *nærhetsorientert person*, og ikke velge rollen som en *regelorientert saksbehandler* (Nordstoga 2001).

5.2 Medvirkning

Brukermedvirkning som begrep er fagfolks konstruksjon. Fagfeltet har altså bestemt at bruker skal få medvirke. I hvem sitt liv skal de få lov til å medvirke? Svaret er jo at bruker skal få lov til å medvirke i sitt eget liv. Det er etter min mening gode grunner til å reagere på en slik virkelighetsbeskrivelse.

Man kan snakke om «barnevernsansattmedvirkning» for å få fram dette paradokset. Og for å synliggjøre at det ikke er opplagt hvem som skal få medvirke i hvem sitt liv. Eksempelet illustrerer at når to parter skal medvirke, så må det være en slags forhandling der man på et vis blir noenlunde enige, om medvirkningens hva, hvem, hvor.

Alle mine informanter snakker om at medvirkning handler om å bli sett, hørt, forstått og anerkjent. Les gjerne (Thrana 2008, s. 80f). Meningsinnholdet i disse fenomenene synes ikke å være at de vil bestemme. Det handler om å bli møtt som et likeverdig menneske der det andre mennesket bryr seg. Ericas motsats til å bryr seg, er at «de dreit i meg.»

Medvirkning handler også mye om kontroll for informantene. Dette handler mye om kontroll over informasjon. «Den gikk jo hulter til bulter» sa Erica. Men dypest sett handler det om kontroll over eget liv, forutsigbarhet og oversikt.

En interaksjonalistisk forståelse av medvirkning vil ikke være kausal, mekanisk, men uforutsigbar og komplisert. Det er ikke et enkelt regnestykke der min virkning på den andre medfører en bestemt årsak. Nygård skriver: «Interaksjonalismen erkjenner at menneskelig atferd har sitt opphav i et unikt samspill mellom personlighet og miljø eller situasjon, hvor en og samme situasjon eller ett og samme miljø kan ha stikk motsatt innvirkning på ulike mennesker.» (Nygård 2007, s. 169)

Det er heller ikke slik at man kan se på kontekst alene for å forklare menneskers handling og samhandling. La oss ta et eksempel i filmen Titanic. Konteksten er den samme for alle menneskene om bord; skipet synker. Men menneskene interagerer ulikt. Noen spiller klassisk musikk for de andre, noen er mer opptatt av å redde andre, mens ytterligere andre tenker på å redde sitt eget liv. Motivene for å handle som de gjør kan være ulike selv blant de som handler og samhandler ganske likt. De som spiller klassisk musikk for eksempel: «Arne» kan være motivert altruistisk, «Per» vil dø med verdighet, mens «Kari» bare har resignert og tenker at hun kan nå likeså godt ta en siste trall.

På hvilken måte influerer dette på medvirkning? Det maner til en kompleks forståelse av medvirkning, og dermed til et syn på rolleutøvelsen som fagperson der man bør være ydmyk. Det maner også til et ydmykt kunnskapssyn der man ikke har bastante og fastlåste kunnskaper om den andre og samhandlingen. Gadamer sier:»Vi er endelige vesener med ytterst begrensede muligheter til å se tingene slik de «er» (Gadamer i Andenæs 2013, s.88) Når mammaen og pappaen til barnevernsbarnet «Kari» samarbeider godt med barnevernstjenesten, så vet man ikke motivene deres for å gjøre dette. De kan være drevet av redsel. Redselen kan igjen bunne i forskjellige ting, redsel for å møte mennesker med så mye makt, redsel for «Kari», redsel for å miste «Kari» og så videre. De kan være drevet av et behov for å ha vite hva den andre vet, behov for kontroll, og så videre, og ikke et genuint ønske om samarbeid.?

I datamaterialet er det ikke lett å oppdage slike skjulte, uutalte motiv. Det betyr ikke at de ikke «er» der. Det ser ikke ut som at de unge er bevisst slike motiver, i hvert fall fortalte de lite eksplisitt til meg om dette. Det ser ut som at ønsket om å ha en god relasjon, er en drivkraft, et motiv i seg selv. Litt banalt kan man si at de ønsker å bli sett, hørt og forstått, fordi de ønsker å bli sett, hørt og forstått. Anerkjennelse, verdsettelse, og kjærlighet er universelle behov, for alle mennesker, også fagfolk. Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken har blitt sett, hørt og forstått: Nå kommer «kjærlighet» inn i ny Barnevernslov.

Informantene oppfattes som å være «mer» relasjonelle på sett og vis, enn ansatte, så tvinger det seg fram en undring over dette. I informasjonskrivet beskrev jeg meg selv kort som menneske, og i de lange samtalene for å trygge ungdommene, så var opplevelsen at det som trygget dem mest var å fortelle om meg selv, ikke om konfidensialitet og tredjepersons opplysninger. For det første, så kan jo undringen både være feil og alt for generaliserende. Men dersom den har noe for seg; kan det være slik at mange barnevernsbarn ikke har fått nok kjærlighet, anerkjennelse, bekreftelse og lignende? Da har en trolig en større drive, en større motivasjon for å søke relasjoner, for det er der anerkjennelsen potensielt ligger. Når

«Lise» ikke har blitt anerkjent «godt nok» av foreldre, så vil hun trolig være villig til å «betale» mer for anerkjennelse et annet sted. Hun er kanskje til og med villig til å bli en del av et narkotikamiljø, selv om hun ser kostnader ved dette, for «prisen» er likevel verdt det hun får: Å bli møtt av likeverdige som anerkjenner og bekrefter henne som menneske.

For det andre, så kan det være slik at i «underdanige» roller, så står man i et relasjonelt avhengighetsforhold til den andre. «Hovedrolleinnehaveren» trenger ikke tolke rollen som et relasjonelt avhengighetsforhold. Ungdommene forteller om at de har «fått» sånne «underdanige» roller som de har måttet spille.

Kommunikasjonen mellom «Olav» og Andrea er et veldig godt eksempel på hva god kommunikasjon kan være. De er gjensidige, de blir enige om situasjonen, hva som skal gjøres, og hvordan det skal gjøres. «Du og jeg. Dette klarer vi.» samtalen beveger seg fra du og jeg til et vi. Slik skapes noe felles, eller et fellesskap. Begge medvirker i fellesskapet. Så enkelt, og så vanskelig er medvirkning.

Alle ungdommene snakker om å bli sett, hørt og forstått som viktige forutsetninger for «gode» møter. En bør kanskje ikke tenke på disse fenomenene som noe som finnes der ute, og at de enkelt kan tilføres møtet, og deretter får en et «godt» møte. Det er trolig heller slik at de er fenomener som er «muliggjørende» (Johannesen 2011).

5.3 Være et menneske eller et objekt?

«skilnaden er om ein reknar **med** andre, eller om ein **reknar** med andre» (Skjervheim 2002, s. 37)

I Goffmannsk ånd: Har vi spilt rollen vår som barnevernsarbeidere «feil»? Har vi overfokusert på å spille rollen som «flink, kunnskapsrik, kompetent, profesjonelle, juridiske saksbehandlere, mens de unge trenger barnevernsarbeidere som først og fremst er mennesker? Mennesker som ser, hører, føler og anerkjenner? Andrea syntes at det var vanskelig med «profesjonalitet». Hun ville liksom ikke si at hennes signifikante annen, ikke var profesjonell. Samtidig så passet han ikke inn i andres rolleutøvelse av «profesjonell». Hun sier: «Det var en litt stor ting, at man ikke skal snakke om sitt eget liv i barnevernet og sånt, men han inkluderte oss...» Med «man» mener hun i denne konteksten «barnevernsansatte».

Hva det vil si «å være profesjonell», og hvordan man skal spille rollen som profesjonell, har ingen fasit. Alain Topor skriver om en annerledes rolleforståelse av «profesjonell». Det handler blant annet om nærhet, og å være et (med)menneske. Det Topor skriver om, handler om å vise egen tilkortkommenhet, egen sårbarhet, gjensidighet og å likestille seg med den andre. (Borg og Topor 2003, s. 53ff) Kan det være slik at profesjonelle barnevernsarbeidere spiller rollen sin frontstage, med forventninger om at den andre skal åpne sin backstage?

I litteratur og forskning der unge selv formidler hva de tenker er viktig i møter, kan en legge merke til at det er mange ord som starter på bokstaven t. På bakgrunn av dette ble følgende skisse laget:

T	id
	ilgjengelighet
	ålmodighet
	rofasthet
	illit
	ro
	rygghet
	ydelighet

Her er det åtte ord som begynner på bokstaven t, og begrepene er relevante. Seks av begrepene nevnes eksplisitt av mine informanter, det er bare tydelig(het) og trofast(het) som ikke nevnes eksplisitt av mine informanter. Begrepene er alle relasjonelle begrep, slik jeg ser det. De unge lurer på om ansatt er trygg, tror han på meg, kan jeg ha tillit til han og så videre. De undrer seg over hvem ansatt er som menneske, og hva det betyr for dem. De er opptatt av de personlige egenskapene til den ansatte, og om det muliggjør god relasjon.

Denne forskningen bekrefter eksisterende forskning. Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken, funnene i Nordlandsforskning sitt forskningsprosjekt «Ungdom i svevet», Solveig Botnen Eide og Hilde Marie Thrana peker alle på at unge vil bli sett som mennesker (Thrana 2008, Thrana m.fl 2009, Botnen Eide 2009, Follesø 2011, Follesø, Halås og Anvik 2017, Paulsen 2016, Sanner 2017). Om denne forskningen skiller seg fra annen forskning, så må det være at de unge i dette materialet er mer tydelig på at de også vil at

den andre skal være et menneske. Dette bør få konsekvenser for hvordan vi forstår rolleutøvelsen vår som hjelpere. Særlig «profesjonell» kan fylles med nytt innhold. Det finnes ingen studier som gir studiepoeng for «tid, tilgjengelighet, tålmodighet, trygg, trofast, tydelig, tro og tillit», så det er mulig at mennesker allerede er kultivert, trent, til å være flinke på andre ting, allerede før de møter praksisfeltet?

De unge forteller om å bli møtt med anerkjennelse som berører dem. Andrea forteller at det endrer synet hennes på ting, det handler om gjensidighet og respekt. Når to mennesker møtes slik, får begge innflytelse på hverandre. Samtidig forteller de også om møter der de føler seg underkjent; både som mennesker og som meningsbærere.

Hvordan barnevernsarbeideren ser og forstår seg selv, og egen rolle, vil få betydning for personlige refleksjoner over makt og medvirkning og så videre. Om rolleforståelsen som barnevernsarbeider fylles med et innhold der en er kunnskapsrik, flink, ungdommelig, flink til å prate med folk, så får det betydning for både rolleforståelsen og rolleutøvelsen. Selve interaksjonen mellom mennesker er kompleks. Den foregår i en kontekst med visse kulturelle verdier, den avhenger av de to samhandelndes forståelse av seg selv, og av den andre, av medvirkningssyn, forhandling, makt, objekt-subjektsyn i en kompleks og dynamisk evig vekselvirkning. Kapittel 2.2.1 omhandler Skjervheim og Buber som betrakter objekt-subjektsyn og hvordan det influerer på makt.

Når man ikke står ansikt til ansikt, slik Levinas ville sagt det, (Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. 2003, s. 51ff) blir det lettere å objektivere andre, og man kan ytre seg på måter man kanskje ikke ville gjort om man var ansikt til ansikt. Maktbruken i ytringene kan også bli «overdimensjonerte». Etisk kan det være problematisk at barnevernsleder har lokal makt, men samtidig ikke står ansikt til ansikt; det blir lettere å ha et «profesjonelt», kjølig, distansert perspektiv, der den unge også objektiviseres. Denne distansen kan ha sine fordeler, men også noen ulemper.

Når mennesker plasseres i bås, plasseres de også i en rolle der omverdenen har visse forventninger til rolleutøvelsen. Andrea snakker om en situasjon der noe uønsket har skjedd på institusjonen, og hun sier: »De gikk ut fra.... De antok med en gang at det var jeg» Objektivisering ser ut til å få innflytning på kunnskapssyn; en bærer med seg forventninger til handlinger og hvilke handlinger som ikke skal gjøres, på bakgrunn av rollen den andre er tildelt. Når en møter den andre som subjekt, så er en grunnleggende åpen for samtidig å bli overrasket. En bærer med seg forventninger om hvem subjektet «er», men er samtidig åpen for at subjektet kan overraske. En er også åpen for at det andre subjektet kan endre på «jeg» sin egen persepsjon. En er grunnleggende villig til å endre ontologi dersom det andre subjektet har gode nok argumenter til å endre virkelighetsoppfatning.

Mennesker kan ha en selvforståelse der de ser på seg selv som brikker eller som kompetente aktører. Roald Nygård har skrevet boken «Aktør eller brikke? Søkelys på menneskets selvforståelse» (Nygård 2007). Mennesket kan forstå seg selv som en aktiv, ansvarlig handlende aktør. Eller mennesket kan forstå seg selv som en sjakkbrikke. Da blir sjakkbrettet kulturen, og livet blir et spill. Det gjelder å posisjonere seg selv, og andre brikker på en

hensiktsmessig måte. Ungdommene i materialet forteller om en selvforståelse som kompetente aktører, men de kan behandles som sjakkbrikker til tider.

Ved å objektivere ungdommen står vi i fare for å gjøre endringsarbeidet vanskeligere, for dersom den unge kjøper synet på seg selv som objekt, så blir ansvarliggjøring vanskelig. Sjakkbrikker har ikke etisk ansvar, det er det sjakkspilleren som har. En ser heller ikke egen rolle, og egne handlinger som forklaringer på vansker. Det er lettere å se at det var noen andre sjakkbrikker som var i veien, enn å se at det var en selv som sto på feil sted.

5.4 Tjenesteorganiseringen: Møtenes kontekst

Om vi forstår barnevern kulturelt, så er det en tjeneste som både oppsto, vedlikeholdes og endres i tråd med kulturelle verdier. Kultur er altså blant annet verdier, normer og regler for en gruppe mennesker. Disse verdiene bringes videre, ofte noe forandret. Det blir her vanskelig å gå inn på en kulturhistorisk framlegging av barnevernets tilblivelse og opprettholdelse, men kan bare kort oppsummere med at barnevernets makt legitimeres i lovverk. Larsen finner at lovverk tillegger barnevernet makt til å definere hva som er barnets beste (Larsen i Botnen Eide 2001, s. 212).

Samtidig er tjenesten i stadig forandring. Lichtwarck og Clifford viser blant annet i sin bok, «modernisering i barnevernet, ideologi, kontekst og kompetanse» hvordan barnevernet både er bærer av visse verdier, men at disse verdiene også er i stadig forandring og forhandling. Organisering av tjenester skjer ikke tilfeldig, det skjer på bakgrunn av verdivalg. Barnevernsdiskursen er en fagdiskurs. Utviklingspsykologi beskrives av dem som det rådende paradigmet. For å spissformulere Lichtwarck og Clifford, så har det kommunale barnevernet, både tidligere og dagens moderne barnevern et «fagsyn de ikke har.» Lichtwarck og Clifford skriver at «Barnevernet er *kompetanseavhengig i forhold til andre instanser*, og det viktigste av disse avhengighetsforhold er det til barne- og ungdomspsykiatrien.» (Lichtwarck og Clifford 2010, s. 22) «Spisskompetansen» på utviklingspsykologi ligger hos BUP, ikke i barnevernet. Relasjonen mellom barnevern og BUP beskrives altså ikke «likeverdig, men som et «avhengighetsforhold», og dette knyttes til fagdiskurs.

Dersom paradigmet hadde vært annerledes, hadde det også fått følger for relateringen mellom barnevern og BUP. Samarbeid må være ambisjonen, ikke å være i et avhengighetsforhold? Kunnskap, kunnskap om ettertraktet kunnskap, og kunnskap om kunnskap vil ikke være det samme i ulike perspektivststeder.

Barnevernsarbeider er fri og ufri samtidig. Han må forholde seg til regler, lovverk, forskrifter, lokal ledelse, nasjonale lovverk og internasjonale lovverk. Også i selve rolleutøvelsen er en fri og ufri samtidig. Noen har spilt rollen din før deg, derfor spilles rollen også ut fra en slik oppfatning. Historisk rolleforståelse av hva det vil si å være «profesjonell» kan påvirke også dagens rolleutøving.

Erica og Rita snakker om barnevernstjenesten som lite tilgjengelig. Også andre barnevernsbarn sier det samme: «Barnevernet jobber fra åtte til fire, og når klokka slår fire så er det helt umulig å få tak i dem» (Barnevernsproff i Sanner 2017, s 158). Dersom tilgjengelig er en menneskelig kvalitet som er sentral for endring, så burde altså barnevern vært mer tilgjengelig. Ikke fordi unge ønsker å møte tilgjengelige tjenester, men tilgjengelige mennesker.

Alain Topor skriver om hvordan «tøyning av regler» og regelrette regelbrudd har blitt underkommunisert som positivt på endringsarbeid. Mennesker han har snakket med, som forteller om bedring, forteller om møter med mennesker som har brutt profesjonens regler og rutiner.

«Fagfolk bryter regler og rutiner på arbeidsplassen sin. Hvor problematisk dette enn kan være, så er det viktig å se at mange gjør det. Når regelbruddet hjelper og ingen oppdager det, kan vi late som om det ikke forekommer! Problemet med det er at vi dermed nekter oss muligheten til å lære oss noe nytt fra vår egen praksis»

(Borg og Topor 2003, s. 57)

Isak fortalte om direkte regelbrudd, men som likevel fungerer «helende» og positivt inn på relasjonen. Andrea snakker mer om brudd på normer, og knytter også dette til «profesjonalitet». Hun forteller om at Olav opplever negative sanksjoner på sin arbeidsplass på grunn av sin rolletolkning av «profesjonell». I det eksempelet er det altså kollegaer som negativt sanksjonerer, ikke ledelse.

Vi må ikke betrakte barnevernstjenesten som en tjeneste som lever sitt eget liv der ute, bortenfor all påvirkningskraft. Barnevernet er heller ikke et objekt, men en samling av subjekter som en kan relatere seg til. Om de er subjekter, så kan de organisere seg, det vil si jobbe, på en annen måte enn de gjør det i dag.

5.5 Tidsfaktoren

Endring tar tid. En kan forholde seg til tid på ulike måter. En kan ha, bruke, ta, få og mangle tid. «Tidsklemma» kan en forstå kulturelt som en sosial konstruksjon. De hadde 24 timer i døgnet i gamle dager også. En kan forstå barnevernet ut fra at deres konstruksjon er at de mangler tid. En kan likevel forholde seg pragmatisk, fleksibelt til tid. Det kan ligge ansvarsfraskrivelse i det å si at en mangler tid, for barnevernsarbeider er ikke bare ufri, han er også fri til å gjøre prioriteringer. Andrea sa: «Enten hadde han tid, eller så tok han seg tid.»

Samtidig så er det opplagt at arbeidspresset på barnevernsansatte medfører at tid er et knapt gode. Da må barnevernsansatt gjøre knallharde prioriteringer under krysspress (Sund Jensen 2016).

Teoretisk forforståelse påvirker også synet vårt på tid. Utvikling er et begrep som etymologisk blir tydeligere for oss dersom vi heller si ut-vikle (Caprona 2014). Dette innebærer også et syn på mennesket der mennesket allerede besitter kunnskaper og kompetanser, det er bare å vikle det ut. Utvikling blir ofte innvikling i dobbelt forstand: 1. Det blir komplisert. 2. Hjelpeapparatet prøver å vikle noe inn i mennesket, enten det er ny kompetanse/kunnskap, piller eller noe annet. Empowerment kan forståes som maktoverføring (Askheim 2003), men det kan også forståes mer i tråd med ut-vikle, og da blir empowerment mer «istyrking».

Mead, Goffman og andre med et interaksjonalistisk ståsted ville pekt på at det heller ikke er så enkelt som at det som er inne i individet, kan vikles ut. De ville pekt på at det er mellom mennesker at vi vikles inn i hverandre, men også inn i oss selv, og at selvet, og utviklingen av selvet er dypt relasjonelt. Når vi vikles inn i hverandre, vikles noe nytt ut av oss, mellom oss. Det komplekse, innviklede, inne i mennesket, har altså ikke kommet dit av seg selv. Mennesket er sine relasjoner, og mennesket er i prosesser med hverandre som skaper selvet. Prosesser foregår over tid. «Mennesket gjennomgår ikke en prosess – mennesket er prosess» (Mead i Iversen, 2013, s. 7).

Prosesser, i et slikt interaksjonalistisk perspektiv, passer ikke inn i New Public Managementforståelsen av tid. Fordi det passer ikke med menneskesynet i New Public Management. Mennesket er ikke objekter der vi kan predikere virkninger av intervensjoner. Det blir vanskelig å tro på målinger og effekt som nyttige verktøy innenfor interaksjonalistisk forståelse. Endring tar den tid det tar, og det er ikke sikkert at endringen ble som vi trodde. Interaksjoner, eller møter, er ikke ferdige når de er ferdige.

Ungdommene hadde et pragmatisk blikk på tid. Tid kunne være noe bra og positivt. De beskrev denne tiden som sakte; det var når relasjonene var under «bygging». Isak forteller om den ansatte som brukte tid på å endre oppfatning av han, og også forståelsen tok det tid å få til. Rita snakket om tilliten som en måtte bruke tid på å bygge. Siden dette oppleves som gode prosesser, så oppfatter de unge trolig tiden som en «venn». Da gjør det ikke så mye om det går sakte.

Tid kunne også oppfattes negativt. I denne sammenhengen gikk tiden også sakte, men nå var konteksten at de unge ønsket noen endringer. Rita ønsket å flytte, Andrea ønsket behandling på BUP, Erica ønsket å få fatt i dem på telefon, men da var ikke tiden en venn; det var noe som hastet for de unge.

Andrea snakket om nødvendig tid; det var vanskelig å omstille seg til livet på institusjon, til nye mennesker, fravær av andre mennesker, nye regler og konvensjoner. Det tar nødvendigvis tid, og tiden det tar for Andrea er neppe lik tiden det tar for andre.

Oppsummert så bør en kanskje ikke snakke om «tid» som at det er en «ting». Noen ganger er tiden en venn for de unge, mens den andre ganger er det motsatte.

6. Metodisk etterord

«Forsknings situasjonen er derfor ikke bare et sted der informasjon hentes fram, men også et sted der informasjon i form av mening, skapes.» (Eide 2013, s. 113)

Denne skapelsen har vært en prosess, eller riktigere: er en prosess. Ludwig Wittgenstein har sagt at «Også i tenkningen er det en tid hvor det pløyes og en tid hvor det høstes» (Roeim 1994, s. 425). Svært mye er pløyd, noe er sådd, men denne oppgaven bør ikke forstås som «innhøstingen». Noen såkorn vokser sakte, mens andre såkorn skjøt opp tidlig. Jeg personlig vil i framtiden høste frukter av prosessen.

Forskningsprosessen har vært en ikke-lineær prosess. Repstad sier: «arbeider en med et kvalitativt forskningsprosjekt, vil ofte de ulike fasene i forskningsprosessen gli over i hverandre» (Repstad, 1998, s. 15). Det har ikke vært slik at jeg har gått steg for steg framover. Jeg har måttet hoppe flere steg tilbake iblant, før jeg igjen har kunnet gå forover. Å være kaospilot har ikke tatt knekken på meg, jeg har forstått det som at det har vært mange samtidige, av og til motstridende (kunn)skapelsesprosesser.

Forskningsprosessen har slik ikke bare vært en forskning «inn» i tematikk, det har også vært en forskning «inn, ned» i meg selv. Når er egentlig forskningsprosessen avsluttet? Min opplevelse er at den fortsatt ikke er avsluttet, nå som oppgaven er innlevert. Når jeg ser tilbake på forskningsprosessen, så ser jeg også at forskningen er drevet av å finne meg selv som forsker og ikke minst praktiker.

Kona mi er flink til å si ordtak feil, og sier: «Alle veier før en ut av Rom». Jeg tror hun har rett. Om mitt forskningsmål var å komme til «Rom», så er jeg fortsatt ikke framme. «Rom» har blitt en mellomstasjon, med ny refleksjon og kunnskap, men alle veier fører en ut av Rom. Det skal bli spennende å se hvilke veier jeg nå tar videre i livet.

6.1 Prosessen eller «veien»

Jeg liker å være på vei, det er nesten bedre enn å komme til målet. Prosessynet mitt er jo da (heldigvis) sånn at jeg er fortsatt ikke i mål, selv om jeg er i mål med oppgaven. Prosessen har vært krevende, også fordi at oppgaven ikke ble som jeg hadde tenkt i starten. Da så jeg for meg en empiridrevet oppgave, der informantenes empiri drev fram ny teori. Jeg klarte ikke å «fri» meg fra egen forforståelse og teoretisk perspektivståsted, og det er kanskje heller ikke ønskelig.

Forskningsprosessen er en prosess på mange måter, og jeg har også utviklet forståelsen min av «møter» i løpet av prosessen. Særlig har jeg utviklet meg bort fra en objektiv, målbar forståelse. Det er ikke mulig å sette karakter eller terningkast på kvaliteten i et møte. Jeg har også beveget meg mer bort fra forståelsen av «møtet» som noe som enkelt kan snakkes om i

bestemt form entall. Et konkret møte er et møte i en rekke av møter. Jeg har også undret meg over når er møtet egentlig slutt? Jeg betrakter dette stadig mer komplekst. Møtet er på sett og vis ikke ferdig når møtet er ferdig. Forståelsen av møtet fortsetter å jobbe, gi mening, i individet også etter møtet. Og omvendt, individet fortsetter å jobbe med å gi møtet en mening, en fortolkning, også etter møteslutt.

Det føles etterrettelig å minne lesere av denne oppgaven om å lese den kritisk. Jeg har vært en førstereisegutt på forskningsveien, og gjorde mye galt. Når egen analyse er at jeg også gjorde mye rett, så er det av og til litt tilfeldig. Det var vanskelig å reflektere over etikk og veivalg når en var ukjent med veien.

Om systemer ikke finnes, men bare er relasjoner mellom folk, så endres forståelsen av systemer seg. Ved å tenke på Høyskolesystem, NSD-system og forskningsverdenen som mennesker, ble den metodologiske veien lettere å gå. Jeg kunne ta en telefon til saksbehandler i NSD, ha en relasjon som er litt ta og gi, til og med utviklende, for så å endre noe på forskningsprosjektet. Et relasjonelt perspektiv i denne sammenhengen var også nyttig for meg, relasjonene påvirket mine metodologiske valg. Handlingsrommet endret seg fra å være et «kneblet» handlingsrom til å bli et forhandlingsrom. Et slikt perspektiv på «systemer» er åpnende, det gir frisk luft, uforutsigbarhet og muligheter, istedenfor begrensninger. Når mennesker med ulike meninger møtes, kan en også forstå dette som dynamisk, en mulighet for å bryne seg fram til noe bedre enn om to mennesker som er enige om alt, møtes. Forskningen min har blitt bedre av at jeg har måttet bryne meg på *mennesker*: veileder, saksbehandler i NSD, Høgskoleansatte, kollegaer, medstudenter, mine informanter og andre.

En ting som gjorde det vanskelig å få informanter var det at barnevernet manglet telefonnummer til ungdommene. Svært få ungdommer lå inne i systemet med eget telefonnummer. Dette gjør at en kan reflektere over at barnevern fortsatt har en vei å gå. Å kommunisere ved å sende brev via posten ser ut til å være viktigere, da er det jo i hvert fall dokumentert?

6.2 «Sluttproduktet»

Når en sammenligner mine resultater med sammenlignbar forskning, så har jeg ikke funnet opp kruttet på nytt. De unge i mitt materiale er opptatt av de samme tingene som andre forskere har funnet. Teoretisk forankring hos meg skiller seg fra annen forskning. Metodologisk og analytisk skiller oppgaven seg også ut. Det betyr at den både bekrefter annen forskning, samtidig som den kan kaste nytt lys på vår forståelse.

Metodologisk så har oppgaven både styrker og svakheter. Jeg har et relasjonelt perspektiv på møter. Møter er mellom to parter, og det er to opplevelser av møter. Jeg valgte å intervju bare ungdommer, ikke deres samtalepartnere. Solveig Botnen Eide valgte å intervju både ungdommer og ansatte. Hun sier: »Samtalen er et relasjonelt fenomen. Det innebærer at den enes utsagn ikke kan forstås løsrevet fra den andres bidrag» (Eide 2013, s.112f).»Realitet produseres i interaksjonen, ikke i de separate responsene», sier Anne Ryen (Ryen 2001, s. 46). Det må derfor understrekes at intervjuer også med de som samhandlet med de unge, ville belyst «realiteten» på en «bedre», mer opplysende måte.

Mye kunne vært gjort annerledes. Det er mye jeg selv kunne tenkt meg å forske mer på. Tips til videre forskning er begrunnet i mitt relasjonelle perspektiv; Å møtes er en kompleks samhandling der ny kunnskap, ny undring oppstår. Ditt møte med denne teksten er en interaksjon, og jeg vil ikke «eie» din undring. Håpet er at du har fått ny refleksjon, også over hva som det videre kan forskes på. Tipset er derfor å følge etter egne refleksjoner.

Sluttproduktet er det det er. Jeg står inne for det som kommer fram i oppgaven.

7. Konklusjoner og avslutninger

Jeg var i en rettssak nylig, og jeg ble slått av skuespillet som ble levert der. Jeg undret meg over hvorfor det var sånn. Opplagt så er konteksten spesiell; den anklagede risikerer å miste sin frihet. Konteksten er at domstolen har mye makt, da er det ikke rart om en spiller skuespill. Goffman ville pekt på at scenen var frontstage, antatt gjerningsmann og fornærmet ville presentert seg selv annerledes backstage. For å komme backstage er en avhengig av tid og tillit. «En må ha litt tillit først» som Rita sa det. Tillit blir enda vanskeligere å bygge, dersom den andre oppfattes som en potensiell trussel. Om en har makt, så utgjør en en potensiell trussel. Dette er barnevernets velsignelse og forbannelse, for tjenesten har utvilsomt mye makt. Dette vanskeliggjør tillit og å komme «forbi» makten. Kommuner må ikke nødvendigvis definere sine tiltak som barnevernstiltak organisert innunder barnevernet. Kan noen tiltak defineres som kommunale, men tilgjengelige for barnevernet?

Om livet er en scene, hvem er da regissøren? Hvem deler ut og bestemmer rollene? Hva handler stykket om? Barnevern er en institusjon som både skal og må, være regissør iblant, men ansatte i tjenesten må være bevisst makten som ligger i rollen. Og vi bør ha en stor dose ydmykhet. Definisjonsmakten til å bestemme både hvem skuespillerne «er», og hva som er virkeligheten, bør gjøre oss ydmyke. Mennesker som opplever at de ikke har innvirkning på eget liv, kan si «jeg spiller visst ingen rolle jeg.» Roller gir både betydning, og det gir identitet. En overlege kan betrakte seg selv i en rolle som overlegen (superior) i en hypotetisk interaksjon, og dette influerer på selve interaksjonen. Denne doktoren kan oftest velge å spille ut andre roller. En barnevernsansatt er i en spesiell situasjon når scenen er barnevernsmøter. Hun kan både velge rolleutøving, samtidig som hun ikke kan det. Makten

ligger der uansett hvor mye hun spiller rollen som mamma, Marcus og Martinusfan, warcraftspiller eller bassgitarspiller.

Når det gjelder rollen som barnevernsarbeider; ligger det forforståelser der om at vi ikke skal være lettlurte? At en rusmisbruker klarer nok ikke å lure meg, med all min kompetanse? Kan dette bli forventninger til den andre der vi tror dårlig om den andre? Bør vi slå et slag for naivitet? Dersom naivitet er å tro **for** godt om et annet menneske; er det ikke nettopp det vi bør gjøre? Dersom vi tror akkurat «passe» om folk; strekker de seg da? Er det ikke bedre om vi tenker litt for godt om dem? Gadamer sier at vi må «anerkjenne den andre som potensielt mer fornuftig enn oss selv.» (Gadamer i Andenæs 2013, s.88).

Det bør reflekteres mye over rolleutøvelsen som «barnevernsansatt». Mange er nok glad i jobben sin. Når en reflekterer over hvorfor det er sånn, så er litt av svaret koblet til mening, det oppleves meningsfullt. En må tenke selvransakende over hva det er som gjør det meningsfullt; er det det at en er en endringsagent? Eller mer «basic», at jeg får være med og se på at mennesker selv endrer sine liv? Når jeg er helt ærlig, så vil en del av meg være en endringsagent, i hvert fall er det slik i en del av det jeg rent faktisk gjør. På det etiske plan, så har jeg nok stadig mer lyst til å være en «medværende» (Buber i Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. 2003), en som får ta del i andres liv. Punktum. Ikke med tilføyelse om «for å endre menneskers liv».

Det er dypt menneskelig, og høyst respektabelt å ha et ønske om å forandre. For andre. Men vi må kanskje endre oss selv som ansatte, og vår rolleforståelse først?

Hans Skjervheim sier om objektivisering: «andre vert for oss kalkulerbare som *ting*» (Skjervheim 2002, s. 135.) Om mennesker er kalkulerbare, så får det stor betydning for menneskesyn, organisering av tjenester, syn på arbeidet med mennesker og så videre. Først: Dersom mennesker er kalkulerbare, så er det *lett* å jobbe med dem for å få til en ønsket endring i deres liv. Da er det også *enkelt* å organisere tjenester, og det innebærer at man også kan lage en tidsplan over hvor lang tid endringsarbeidet skal pågå, og forløpet er forutsigbart. Kunnskapssynet blir også lett. Dersom mennesket ikke er kalkulerbart, så passer mennesket ikke inn i systemteoretisk forståelse av mennesket, og heller ikke i New Public Management. Tidshorizonten på endringsarbeidet blir uforutsigbart, men også spennende. En må trolig forholde seg pragmatisk til tidsaspektet, og dette bør tjenestene, slik de er organisert, være fleksible i forhold til.

Martin Buber betrakter ikke møter som kalkulerbare. Han snakker om møter som vågestykker.

«Man taper noe av styringen og kontrollen over det som skjer, fordi det som skjer mellom et jeg og du, er basert på gjensidighet. Det blir til noe nytt, og som ikke kan oppstå dersom ikke begge parter er deltakende....Man kan med andre ord ikke møte den andre uten selv å være deltakende og medværende – med de omkostninger dette måtte ha»

(Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. (2003, s. 41ff).

Våger vi å tape styring? Eller velger vi i framtidens barnevern å ta kontroll over det som skjer? Vinner vi makten, men taper gjensidighet, deltakelse og spenningen ved å ikke vite hvor vi ender i vår medvandring med de unge? Makt kan handle om mye, og kommer til uttrykk på mange måter. Manglende medvirkning er knyttet til en opplevelse av å ikke ha kontroll. Dette kommer fram i faglitteratur, og i det mine informanter sier. Det ligger troll gjemt i kontroll. Både i begrepet og i fenomenet. Min forskning har også prøvd å belyse dette, men det gjenstår å se om trollene sprekker. Fagfeltet må stadig diskutere hva som er ønskelig å bevare, hva som bør endres, og hva som bør «sprekke». Men trollene i kontroll synes å ha handle om flere typer makt, medvirkning, hvordan en blir sett som menneske, menneskesyn, tidsfaktorer og tjenestenes organisering.

Det er mulig å reflektere over egen erfaring med makt. Og en kan reflektere over refleksjonen: Jeg ser at jeg reflekterer mest over når jeg har møtt makt. Jeg reflekterer mindre over når jeg har vært den med makt som møter en med mindre makt. Jeg tror at jeg ikke er alene; vi er flinkere de aller fleste av oss til å reflektere over situasjoner der en selv har møtt uønsket makt, mens vi reflekterer mindre over situasjoner der en selv har makt. Det er i hvert fall min refleksjon. Jeg tror dessverre at det også ofte er sånn i en barnevernsdiskurs. Vi som jobber i denne diskursen burde bevisstgjøres egen makt, og brukt denne bevisstgjøringen til å reflektere over og forstå hvorfor møtene våre med unge og foreldre blir som de blir i lys av vår makt.

Jeg har fått et mer nyansert bilde av makt i løpet av forskningen. Dette henger sammen med endret forståelse av hva makt «er». Vanligvis forstås makt i retning av å kunne nå sine mål, om så mot andres interesser og vilje (Rugkåsa og Brodtkorb 2009). Å ha forventninger, og kraft til å sette krav bak forventningene, kan være et element av makt. Positive forventninger kan være en positiv anvendelse av makt:

»Det er ikke likegyldig for oss mennesker hvilke forventninger vi blir møtt med. Forventninger kan ha direkte innvirkninger på våre prestasjoner og på hva vi faktisk mestrer....Et viktig element når det gjelder forventninger er hva vi tenker vi har av muligheter i fremtiden»(Lauveng 2005, s. 90).

Når vi møtes som subjekter, får forventningene drag av medmenneskelig ansvarliggjøring der en anerkjenner mennesket en møter.

Jeg har reflektert over forventninger i lys av medvirkning og makt. Vi kan forenklet si at i møter kan opplevelsen være at vi har blitt møtt dårligere enn forventet, passelig i forhold til forventningene, men også bedre enn forventet. Andrea og Isak forteller om ekstraordinære møter, der de ble møtt langt utover sine forventninger. Om et menneske håper å møte en støttende arm men istedenfor møtes av mennesker som bærer han på gullstol; Da vil det få konsekvenser for identitet, selvforståelse og forståelse av signifikante og generaliserte andre.

Isak forteller om sin gullstolbærer slik:

«Selv etter at jobben hennes var ferdig, så har vi hatt kontakt. Hun tilbød meg å få feire jul sammen med henne dersom jeg ikke kunne være andre steder. Hun ga meg en slik omsorg som man egentlig burde fått i et vanlig hjem....Hun gjorde også andre ting som brøt litt med det som sjefene hadde bestemt. Hun fikk jo lønn mens hun var på jobb, men det der kunne jo ha kostet for henne. Hun ble som mammaen min der.»

Isak formidler evnen eller viljen til denne damen til å forandre oppfatning, som noe ekstraordinært, og han formidler at det finnes to sider, hans side, og barnevernsinstitusjonens side. Når hun valgte å «skifte side», så betød det mye for han, og det var noe han ikke hadde forventet.

Jeg har skrevet om paradokser i denne oppgaven. Jeg begynte med å skrive om «magiske» møter, og at man kan gjøre alt rett etter læreboka, men alt blir feil. Vi kan gjøre feil etter læreboka, men det blir rett. Dette er paradoksalt. Jeg tror at jeg med å snakke om det «magiske», har tenkt på det som Tor-Johan Ekeland kaller for placebo, eller mening som medisin. (Ekeland 2018)

Hvorfor får vi mennesker umiddelbart lyst til å løse floken, løse paradokser? Kan de ikke bare få lov til å være paradokser? Paradoksene finnes over alt: Når Arnhild Lauveng forteller om sine ulver og andre vesener som hun ser, så er dette paradoksalt, for hun både ser dem, og ikke ser dem samtidig. Hvorfor har vi så lyst til å løse floken, forklare Lauveng at det er nok ikke sant at du ser ulver?

Winnicott sier:

«My contribution is to ask for a paradox to be accepted and tolerated and respected, and for it not to be resolved. By flight to split-off intellectual functioning it is possible to resolve the paradox, but the price of this is the loss of the value of the paradox itself. The paradox, once accepted and tolerated, has value for every human individual who is not only alive and living in the world, but who is also capable of being infinitely enriched by exploitation of the cultural link with the past and with the future» (Winnicott i Andenæs 2013, s. 87).

Ungdommene i denne forskningen er ikke opptatt av den andres metodiske ståsted, teoretiske ståsted, kunnskapssyn, kompetanse, om den andre er for eller imot New Public Management, og så videre, men de er opptatt av å selv få være mennesker, og at den andre er et menneske. Tør vi å kle av oss all vår kompetanse, kunnskap og annet «glitter» i møte med de unge, slik at vi framstår som mennesker?

Forskning avsluttes gjerne med konklusjoner og avslutninger. Min konklusjon er at det ikke finnes konklusjoner, og det finnes ingen avslutninger.

Da var det slutt! Eller er det nå det begynner. Eller fortsetter?

Litteraturliste

Aadland, Einar (2004) *Og eg ser på deg....Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo:Universitetsforlaget

Andenæs, Amund Meidell *Er sabeltann ekte? Om makten til å definere andres erfaringer i Mesel, Terje og Leer-Salvesen, Paul (2013) Makt og avmakt. Etske perspektiver på feltet psykisk helse*. Latvia: Portal Akademisk Forlag

Askheim, Ole Petter (2012) *Fra normalisering til empowerment. Ideologier og praksiser i arbeid med funksjonshemmede*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Backe-Hansen, Elisabeth (2001) *Etske dilemmaer i barnevernsforskning. Kan praksis lære av forskningen?* i Repstad, Pål og Ryen, Anne Verneverdig. *Barnevern, forskning og etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Barnekonvensjonen (1989). 2003. FNs konvensjon om barnets rettigheter. Revidert oversettelse. (Q-0648B). Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet (2009) *Veileder: Snakk med meg!*

Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet (2010) *Veileder: Det magiske øyeblikket. Hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter?*

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013) *Veileder: Oppslagsverk Hvordan kan vi hjelpe ungdom som står i fare for å falle utenfor skole og arbeidsliv?* Oslo:Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013) *Veileder: Oppvekstrapporten 2013*. Oslo:Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barth, Fredrik (1991) *Andres liv – og vårt eget*. Oslo: Universitetsforlaget

Bateson, Gregory (2000) *Steps to an ecology of mind*. Chicago: The University of Chicago Press

Borg, Marit og Topor, Alain (2003) *Virksomme relasjoner. Om bedringsprosesser ved alvorlige psykiske lidelser*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Borge, Ann Inger Helmen (2010) *Resiliens: risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Brunstad, Paul Otto (1998) *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og fremtidsforventninger*. Trondheim: Tapir forlag

Buber, Martin (1992) *Jeg og du*. Halden: J.W.Cappelens Forlag AS

Caprona, Yann De (2014) *Norsk etymologisk ordbok. Tematisk ordnet*. Estland: Kagge Forlag AS

Dalland, Olav (2012) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS

Der Weele, Judith (2016) Tar oppgjør med fordommer. www.rbnett.no/pluss/2016/04/18/Tar-oppgjor-med-fordommer-12619797.ece, sist sjekket link 29/4 2018

Eide, Solveig Botnen (2001) *Hvordan opplever barnevernets barn at barnevernet ser på dem?* i Repstad, Pål og Ryen, Anne Verneverdig. *Barnevern, forskning og etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. (2003) *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Eide, Solveig Botnen *Samtalen som arena for brukers makt og innflytelse* i Mesel, Terje og Leer-Salvesen, Paul (2013) *Makt og avmakt. Etiske perspektiver på feltet psykisk helse*. Latvia: Portal Akademisk Forlag

Ekeland, Tor-Johan (2018) Meningsskaping når det vi ikke vet hva er, leger. <https://rvtssor.no/aktuelt/196/meningsskaping-nar-det-vi-ikke-vet-hva-er-leger/> Linken sist sjekket 27/4 2018.

Follesø, Reidun (2004) Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn- analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern. Trondheim: NTNU.

Follesø, Reidun (2011) Sluttrapport *Ungdom i svevet*. Nordlandsforskning.

Follesø, Reidun, Torbjørnsen Halås, Catrine og Høy Anvik, Cecilie (2017) *Sett, hørt og forstått? Om profesjonelle møter med unge i sårbare livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget

Giddens, A (1996) *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfundet under senmoderniteten*. København: Hanz Reitzels Forlag

Giorgi, Amedeo (2014) *The Descriptive Phenomenological Method in Psychology A Modified Husserlian Approach*. Pittsburgh, Pennsylvania: Duquesne University Press

Gjertsen, Per-Åge (2013) *De usynlige barna*. Fagbokforlaget

Gjærum, Bente, Grøholt, Berit og Sommerschild, Hilchen (2008) *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget

Goffman, Erving (1992) *Vårt rollespill til daglig. The presentation of self in everyday life*
Oslo:Pax

Grimen, Harald (2004) *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget

Gulbrandsen, Liv Mette (red.)(2006) *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget

Hauger, Bjørn et al, (2008) *Organisasjoner som begeistrer. Appreciative Inquiry*. Oslo: Kommuneforlaget

Hylland Eriksen, Thomas (1994) *Typisk norsk. Essays*. Oslo: C. Huitfeldt Forlag A.S

Hylland Eriksen, Thomas (1998) *Små steder – store spørsmål Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Iversen, Hans Petter (2013) *Logistikkerfaringer i psykiatri og psykisk helsearbeid: Om forståelse, organisering og ledelse av relasjoner i en profesjonell organisasjon i omstilling*. Molde: EKH Trykk

Jacobsen, Dag Ingvar (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser - innføring i samfunnsvitenskapelig metode* - Høyskoleforlaget AS Kristiansand

Jensen Per og Inger Ulleberg (2011) *Mellom ordene: kommunikasjon i profesjonell praksis*
Oslo: Gyldendal Akademisk.

Johannesen, Stig Ole (2011). *Myter og erfaringer om ledelse: Et kompleksitetsperspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Johnsrud Langslet, Gro (2004) *Gi hverdagen et løft*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Johnsrud Langslet, Gro (2012) *Løft på sitt beste. Hvordan bli kunstner i faget*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Klausen, Arne Martin (1992) *Kultur. Mønster og kaos*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Kleven, Karin ... [et al] . (red.).(2006) *Barn i risiko*. (Barn i Norge) Oslo: Voksne for barn

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2010) *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lauveng, Arnhild (2005) *I morgen var jeg alltid en løve*. Oslo: J.W.Cappelens Forlag AS

Lichtwarck, Willy og Clifford, Graham (2010) *Modernisering i barnevernet* Ideologi, kontekst og kompetanse. Oslo: Universitetsforlaget

Lindseth, Anders og Norberg, Astrid (2004) A phenomenological hermeneutical method for researching lived experiences. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*

Lundman, Berit og Graneheim, Ulla Hällberg (2012) Kvalitativ innehållsanalys. I: M. Granskår & B. Höglund-Nielsen (Red.) *Tilämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (s. 187-201). Lund: Studentlitteratur

Mesel, Terje og Leer-Salvesen, Paul (2013) *Makt og avmakt. Etske perspektiver på feltet psykisk helse*. Latvia: Portal Akademisk Forlag

NESH (2018) Den nasjonale forskningsetiske komitê for samfunnsfag og humaniora. *Innledning* <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/innledning-formal/>) Denne linken ble sist sjekket 24.4 2018.

Nordby, Halvor (2012) *Etiske dilemmaer i helse- og omsorgsarbeid*. Oslo: Gyldendal
Akademisk

Nordstoga, Sigrid (2001) *Nærheten til barnet* i Repstad, Pål og Ryen, Anne Verneverdig. *Barnevern, forskning og etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

NOU (2005:1) God forskning- bedre helse. Lov om medisinsk og helsefaglig forskning, som involverer mennesker, humant biologisk materiale og helseopplysninger (helseforskningsloven) Oslo: Lobo Media AS

Nyeng, Frode (2012) *Nøkkeltbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori* Oslo: Fagbokforlaget

Nygård, Roald (2007) *Aktør eller brikke Søkelys på menneskets selvforståelse*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS

Paulsen, Veronika (2016) Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene Forskning* 1/2016, s 4-15

Rasmussen, Lone Lanken (2011) Farvel til diagnosen. *Fokus på familien*, (2), s. 116-123

Repstad, Pål (1998) *Mellom nærhet og distanse*. Oslo:Universitetsforlaget

Repstad, Pål og Ryen, Anne (2001) *Verneverdig Barnevern, forskning og etikk*. Poland: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Roeim, Jørn (red) (1994) *Den store sitatboka. Nær 11000 sitater, aforismer, ordspråk og bevingede ord*. Oslo: Ex Libris Forlag as

Rugkåsa, Marianne og Brodtkorb, Elisabeth (2009) *Mellom mennesker og samfunn Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Ryen, Anne (2001) *Etiske dilemmaer i studier av ungdom* i Repstad, Pål og Ryen, Anne *Verneverdig. Barnevern, forskning og etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Ryen, Anne (2002) *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Røkenes, Odd Harald, Lossius, Kari og Mausest, Tori(1996) *Kommunikasjon og sosialt samspill*. Oslo: J.W.Cappelens Forlag A/S

Røkenes, Odd Harald og Hanssen, Per-Halvard (2002) *Bære eller bryte. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke

Råholm, Maj-Britt (2010) Abductive reasoning and the formation of scientific knowledge within nursing research. *Blackwell Publishing Ltd Nursing Philosophy (2010), 11*.

Sagatun, Solveig (2001) *Kvalitativ forskning med barnevernsungdom* i Repstad, Pål og Ryen, Anne *Verneverdig. Barnevern, forskning og etikk*. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Sanner, Marit (red) (2017) *Barnevernet fra oss som kjenner det. Fortellinger fra 62 ungdommer*. Forandringsfabrikken Kunnskapscenter

Skjervheim, Hans (1976) *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Tanum-Norli.

Skjervheim, Hans (2002) *Mennesket*. Oslo: Universitetsforlaget. NB: Oppdaget rett før innsending at boken heter *Hans Skjervheim Mennesket*. Utvalget er redigert av Jon Hellesnes og Gunnar Skirbekk.

Stacey, Ralph og Griffin, Douglas (2005) *A Complexity Perspective on researching Organizations. Taking experience seriously*. New York: Routledge

Stacey, Ralph og Griffin, Douglas (2006) *Complexity and the Experience of Managing in Public Sector Organizations*. New York: Routledge

Stortingsmelding 26 2014-2015: Fremtidens primærhelsetjeneste-nærhet og helhet

Sund Jensen, Vilde (2016) *Arbeid med tiltaksplaner og barns medvirkning i et barnevern preget av krysspress og harde prioriteringer*. Masteroppgave NTNU

Tjelflat, Toril og Ulstein, Gro (2008) Kan rutiner og regler hindre barn og unges medvirkning i barnevernsinstitusjon? *Tidsskrift Norges Barnevern nr.1, 2008, s. 21-31*.

Thomassen, Magdalene (2006) *Vitenskap kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Polen: Gyldendal Norsk Forlag AS

Thrana, Hilde Marie m.fl (2009) *Hverdagsliv og drømmer. For unge som står utenfor arbeid og skole*. Nordlandsforskning.

Thrana, Hilde Marie (2008) *Vil jeg bestemme? Om barn og unges medvirkning*. Oslo: Gyldendal Morsk Forlag AS

Wadel, Cato (1988) *Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten*. Flekkefjord: Seek A/S

Wadel, Cato (1991) *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: Seek A/S

Willumsen, Elisabeth (red.) (2009) *Tverrprofesjonelt samarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget

Ødegård, Atle og Willumsen, Elisabeth (2011) Felles innsats eller solospill? En kvalitativ studie om tjenesteyteres samarbeid omkring barn og unge. *Tidsskriftet Norges barnevern nr 4 2011 vol 88*. Oslo: Universitetsforlaget

Øia, Tormod og Halvor Fauske (2010) *Oppvekst i Norge. 2. utg.* Oslo: Abstrakt forlag

Aadland, Einar (2004) *"Og eg ser på deg..." Vitenskapsteori i helse- og sosialfag* .Oslo: Universitetsforlaget

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

*”Hvordan opplever unge med hjelp fra flere
hjelpetjenester sine positive og negative møter med
tjenestene? ”*

Bakgrunn og formål

Mange fagfolk og eksperter mener mye og skriver mye hvordan tjenester skal møte brukere. Dette forskningsprosjektet tar utgangspunkt i at det er du som er eksperten. Derfor er din opplevelse og erfaring svært viktig. Forskere og eksperter trenger å få høre dine meninger og tanker om dette.

Forskningen er opptatt av selve møtene du har hatt med hjelpeapparatet. Forskningen er ikke opptatt av hvorfor du er mottager av ulike tjenester, og du kommer ikke til å bli spurt om verken helse eller familiebakgrunn eller slikt.

Jeg som er (ut)forsker og som skriver dette, heter Torben Skretting og er en mann på 44 år. Jeg er fra Stavangertraktene, men kona mi er fra Møre og Romsdal, og derfor flyttet vi hit. Jeg er opptatt av fotball, og selv om denne sesongen har vært elendig, så er jeg likevel fortsatt Viking-supporter.

Når jeg ikke ser på fotball, eller er ute med båten min, så studerer jeg på Høgskolen i Molde, der jeg tar en master i helse og sosial. Denne forskningen som du inviteres med på, er en del av dette studiet.

Du lurer sikkert på hvordan jeg fikk fatt i adressen din. Jeg aner ikke hvem du er, så om du ikke vil delta, så vet jeg ikke det en gang.

Jeg gjorde det sånn at jeg snakka med en kontaktperson i Barnevernet. Jeg fortalte litt om hvilke personer jeg ville ha med i denne undersøkelsen, og der var du med. Det var heller ikke saksbehandler som valgte deg, men ut fra listen som tilfredsstilte mine ønsker, ble du tilfeldig

valgt. Deretter gav jeg beskjed til kontaktpersonen om å sende dette brevet til deg, uten at jeg fikk eller ville vite hvem du var. Så nå er jeg skikkelig spent på hvem du er, og håper at du vil bli med på forskningen! Om du ikke vil bli med, så får ikke dette noen følger for deg i forhold til videre hjelp fra tjenesten. Om du vil bli med, men senere angrer, så kan du når som helst trekke deg også etter at du har sagt ja.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg har lyst til å møte deg en gang for å snakke om hva du har opplevd i møte med hjelpetjenestene. En av tingene jeg sa til saksbehandler som et ønske for de personene som jeg ønsket å snakke med, var at de hadde vært minst to år i tjenesten. Det betyr at du er en ekspert, at du har mye erfaring, og at du kan snakke om mange forskjellige møter. Jeg ønsker at du skal fortelle om både gode og dårlige møter, og jeg kommer til å spørre deg om hvorfor du synes at dette var gode og dårlige møter.

Vi kan møtes på et sted som du velger. Det er bra om du kjenner deg trygg når du skal møte en slik raring som meg! Jeg synes at det som du sier er så viktig at jeg har lyst til å ta lydopptak av det du sier slik at jeg er sikker på at det blir riktig. Da kan det også være at jeg skriver i selve forskningsoppgaven nøyaktig det du har fortalt meg. Det kan være at jeg lurer på om jeg har forstått deg rett, og at jeg tar kontakt med deg en gang til, for å være sikker på at jeg forsto deg rett.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Konfidensielt betyr at jeg vil gjøre alt jeg kan, for å holde ditt navn hemmelig.

Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til personopplysninger. Lydopptakene vil bare være tilgjengelig for student, og disse ville være nedlåst. Det vil ikke være ekte navn sammen med lydfilene, men hver lydfil lagres med et uriktig navn. En annen navneliste vil fortelle studenten hvem de på lydopptakene er i virkeligheten. På dette dokumentet vil det ikke stå noe sensitivt for at din informasjon skal behandles mest mulig konfidensielt.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 02.05.2018. Etter at jeg har skrevet masteroppgaven, vil datamaterialet bli anonymisert, og lagret på ubestemt tid.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg, Torben Skretting, tlf 90809819. Jeg er jo en student, og jeg har også en veileder fra Høyskolen som dere kan ta kontakt med. Han heter Hans Petter Iversen, tlf 71214280.

TIPS dersom du lurer på noe og vil være anonym: Ta telefonen på skjult nummer, og ring meg eller Hans Petter og spør. Jeg håper du vil være med på forskningen!!

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Godkjenningsbrev fra NSD

Hans Petter Iversen
Postboks 2110
6402 MOLDE

Vår dato: 18.08.2017

Vår ref: 54713 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.06.2017.

Meldingen gjelder prosjektet:

54713	Hvordan opplever, erfarer, beskriver, forstår og fortolker unge med hjelp fra flere hjelpetjenester, sine positive og negative møter med tjenestene?
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Molde, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Hans Petter Iversen
Student	Torben Skretting

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget [skjema](#). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en [offentlig database](#).

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 02.05.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dersom noe er uklart ta gjerne kontakt over telefon.

Vennlig hilsen

Marianne H øgetveit Myhren

Amalie Statland Fantoft

K ontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41 / amalie.fantoft@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

K opi: T orben Skretting, torbensk@hotmail.com

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 54713

FORMÅL

Formålet er å få kunnskap om hvordan unge med hjelp fra flere hjelpetjenester opplever sine positive og negative møter med tjenestene.

UTVALG

Deltagerne er personer mellom 16 og 17 år som har brukererfaring fra minst to av følgende tjenester: BUP,

Ressurstjenesten, Barnevernstjenesten. Bruker skal være aktiv bruker nå, og ha minst to års erfaring som bruker.

Student har bekreftet på e-post mottatt 11.08.2017, at det ikke skal inkluderes personer under 16 år i studien.

Deltagerne rekrutteres gjennom Barnevernstjenesten. Student får ikke vite hvem som forespørres om deltakelse før student blir kontaktet av interesserte.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Ifølge meldeskjemaet skal deltakerne i studien informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykke til deltakelse. Informasjonsskrivet mottatt 17.08.2017, er godt utformet og vi mener at det er svært godt tilpasset utvalget. Personvernombudet er enig i at 16- og 17-åringer kan samtykke selv i dette prosjektet. Vi har lagt vekt på at det er nødvendig for prosjektets formål å innhente opplysningene fra ungdommene selv og at prosjektet har kort varighet.

Student opplyste på e-post 11.08.2017, at informantene oppfordres til å snakke med foreldre, og at det skal sendes ut et samtykkeskjema til orientering. Vi gjør oppmerksom på at informasjonen som sendes til orientering bør kalles "informasjonsskriv" og ikke "samtykkeskjema" da dette kan misforstås som at foreldre også må samtykke.

METODE

I prosjektet innhentes det personopplysninger gjennom personlige intervju. Ifølge temaguide for intervjuene skal deltakerne intervjues om sine møter med hjelpeapparatet.

Det behandles sensitive personopplysninger om helseforhold.

TREDJEPERSONSOPPLYSNINGER

Det tas høyde for at det vil registreres sensitive opplysninger om identifiserbare tredjepersoner i prosjektet. Vi vurderer at student og veileder har redusert muligheten for at det registreres opplysninger om tredjepersoner.

Student forklarer på e-post mottatt 11.08.2017, at det ikke skal spørres direkte om tredjepersonsopplysninger. Videre skal student innlede intervjuene med å snakke om tredjepersonsopplysninger, slik at omfanget av tredjepersonsopplysninger reduseres. Student bekrefter på

e-post at tredjepersonsopplysninger skal anonymiseres i publikasjoner. Behandlingen av tredjepersonsopplysninger anses likevel som nødvendig for formålet, da det i mange tilfeller vil være vanskelig for informanten å besvare spørsmålene uten å identifisere involverte tredjepersoner. Vi forstår det slik at fokus vil være på informanten og dennes opplevelser. Vi forutsetter at det kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet, og at disse anonymiseres fortløpende så fremt det lar seg gjøre. Personopplysningene skal kun behandles en kort periode, og ingen enkeltpersoner vil gjenkjennes i publikasjoner. Personvernombudet finner derfor at opplysningene kan behandles i henhold til personopplysningsloven § 8 d) og § 9 h).

Vi gjør oppmerksom på at det i utgangspunktet er informasjonsplikt ovenfor tredjeperson. Det må avklares med barnevernstjenesten at tredjepersonsopplysninger vil innhentes om foreldre, og dere må undersøke om lovverket barnevernstjenesten forholder seg til åpner opp for å unnta fra informasjonsplikten. Dersom regelverket tillater det, og informantene ikke ønsker at tredjepersoner informeres for å ivareta egen anonymitet, kan forsker unntas fra informasjonsplikten på grunn av prosjektets art. Vi foreslår at også informasjonsplikten diskuteres før intervjuet, og at informanten selv overlates til å eventuelt informere de han/hun omtaler.

FORSKNINGSETISKE HENSYN

Vi har drøftet flere forskningsetiske hensyn med student og veileder. Ifølge e-post mottatt 11.08.2017, viser student til at prosjektet har nytteverdi både samfunnsmessig, forskningsmessig og for informantene og gruppen de tilhører. Student og veileder skal også minimere belastningen ved å delta i prosjektet ved å bruke en tilpasset tilnærming. Student har lang praktisk erfaring med feltet og gruppen det forskes på. I tillegg skal veileder ha et særskilt ansvar for datainnsamlingen både i forkant, underveis og i etterkant av innsamlingen, og sørge for at prosjektet gjennomføres i tråd med forskningsetiske retningslinjer. Veileder skal også bistå studenten i å sørge for at tredjepersonsopplysninger ikke fremkommer i publikasjoner.

Personvernombudet vil på bakgrunn av studentens redegjørelse anbefale prosjektet slik det er planlagt. Vi anbefaler også at student setter seg inn i NESH sine retningslinjer for forskning på sårbare grupper: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Sarbare-grupper/>.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med Høgskolen i Molde sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av forskningsdata og sensitive personopplysninger.

Vi vil ikke anbefale bruk av privat pc til behandling av sensitive personopplysninger. Dersom personopplysninger likevel skal lagres på privat pc må det avklares med Høgskolen i Molde og opplysningene bør krypteres tilstrekkelig. Les mer om kryptering på Datatilsynets nettsider: <https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-skjema/behandle-personopplysninger/kryptering/>.

PUBLISERING

Studenten bekreftet på telefon 16.08.2017, at publikasjonen skal være anonym. Ingen informanter skal altså kunne gjenkjennes i publikasjonen. Vi minner om at direkte sitat kan være identifiserende.

PROSJEKTLUTT

Forventet prosjektlutt er 02.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger somf.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Bra meter

Mott på bra måte

- "Dei: Hyggelig, grei"
- "Small talk" → "Hvordan går det?"
- "Gjør si beste"
- "Greit og livlig og hyggelig og artig"
- "Kan se på henne som en venn" → "Det var som å ha en venn"
- "Vi er glade i henne, slik som hun er glad i oss" → "Gensidighet: tilheng"
- "Horsom", "Artig"
- "Bli i litt bedre humor"
- "Ikke å ha for å si noe"
- "Kan si min mening"
- "Hun har på seg og forstår"
- "Hun prøver å se seg inn i situasjonen" → "som en del av hun" → "identifisering: Telling"
- "Forstå hvordan det er i vår situasjon"
- "Støtter oss."
- "Bli hørt"
- "ble veldig glad at jeg ville bli hjul"
- "Fokasert"
- "Gjorde noe med det"
- "Jeg kunne ha vært en jeg ville ønske eller ikke"
- "Bare god tid"
- "Bli bedre kjent"
- "Gi på sine, beviselig eller sinne bry"
- "Ha litt bare litt forst"
- "Jeg har mange mer å si"
- "med på alle aspekter, og si gode valg og ting"
- "Merke at personen som prøver meg og kjent mitt meg"
- "Hun var positiv, artig og realistisk down to earth, ungdommelig skulle, ble glad med hun, talte mye, høyt, smil"
- "Si hallo og si ha det"
- "Lange Samtaler"
- "Strukket med utvalgte for som gir dygd eller karakterer"
- "Vennlig og god approach"
- "Vi kunne ikke på ting"
- "Ikke vill til å snakke om seg selv" → "Jeg hadde meg veldig i selvsagt bare"
- "Det var ikke noe sjanse for dem"
- "Mer likestillt"
- "Enten hadde hun tid eller si for henne og tid"
- "Sceng som et menneske, og at det ikke bare er det som er i jobbene som det er"
- "Hun ga meg en eksemplar som man egentlig bare fikk i en vanlig kjøp"
- "Jeg er villig til å ta ansvar meg, men jeg vil ikke kvitte"
- "Jeg vil ha samarbeid"
- "Dei (brø) behagelig tid til at de ikke hadde meg i situasjonen"

Å høre

Å bli hørt

Nysgjerrig

- "I begynnelsen hørte de på meg" og på historien min"
- "Det var egentlig litt bra at de ikke hørte på meg"
- Om bli hørt: "Hun var deilig og smil"
- "Vi gikk ut på café og st.ø"
- "Og så flirte hun derom jyske arbj"
- "Hun var enig med meg"
- "Hun hørte på det jeg hadde å si"
- "Hun lurte også"
- "Hun bryr seg faktisk hver gang"

Begyn å bry deg - Lytt mer, og ikke bare forste og si det gøyene.

"Hun var ei dame som bryr seg"

"Hun endret seg, og støttet min side"

"Hun forsto"

"det behagelig masse for meg"

"eller hørst si fikk vi en god time"

Dette tok tid

"Hun gjorde også andre ting som bare litt med det som sjefene hadde bestemt"

"Hun ble som mamma en min der"

"Jeg gledet meg til hun skulle på jobb"

"Hun fikk jo løn mens hun var på jobb, men det der kunne jo ha kastet meg for henne"

"Hun fikk meg til å føle meg trygg"

"Til hun sa for jeg fortalt henne om jobben"

"Så ettersom jobben hennes var forby, så var vi i kontakt"

"Hun bryr seg å få teire jul sammen med henne derom jeg ikke kunne var enda steder."

Mine hjerneutviklede tellinger:

A = Ikke-normativt møte

R = Small talk → sirkulær kommunikasjon

R = Høyt og lavt møte hun ble i utvilske til i bettet

R = "Det jeg ville bli hørt" → Handlinger eller at en har hørt = viktig til deg"

"Jeg og de. Det er som vi"

"Jeg hører egentlig ikke på noen. Si det er ganske greit at jeg har sagt så mye til deg"

R: Gjensidighet i det å være glad i hverandre.

e: Som en del av henne = Identifisering